

วารสารอาชญาวิทยาและสังคมศาสตร์

RPCA Journal of Criminology & Social Sciences

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

ISSN Online: 2697-4991

Volume 5: Number 1 (January-June 2023)

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรตำรวจยุคใหม่ในฝ่ายอำนาจการ
ภาณุวัฒน์ บัวชาติ และปองปรารณ สุนทรเภสัช

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์
โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจ
หัตสมณี วันคง และวรธัช วิชชุวาณิชย์

บทความวิชาการ

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน
ณัฐนิชา เสงี่ยมศรี และเจษฎาพงษ์ คำชู

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพนักงานอัยการ
ณัฏกานต์ สิทธิวิริยะชัย และธีระวุฒิ นิลเพชร

การพักการลงโทษในกระบวนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์
นพฤทธิ์ บุญชุ่ม และศิพร โกวิท

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับผู้ติดยาเสพติด
อำนาจ ชุมทอง

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

<https://social.rpca.ac.th/rpcajcsoc.php>

วารสารอาชญาวิทยาและสังคมศาสตร์

RPCA Journal of Criminology & Social Sciences

ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2566)

ISSN Online: 2697-4991

Volume 5: Number 1 (January-June 2023)

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย

- การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์การตำรวจยุคใหม่ในฝ่ายอำนาจการ
ภาณุวัฒน์ บัวชาติ และปองปรารณ สุนทรเกสส์ 1

- การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์
โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจ 21
หัตถ์มณี วันคง และวรธัช วิชชุวาณิชย์

บทความวิชาการ

- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน 35
ณัฐนิชา เส็งเครือ และเจษฎาพงษ์ คำชู

- กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพนักงานอัยการ 47
ณัฏกานต์ สิทธิวิริยะชัย และธีระวุฒิ นิลเพชร

- การพักการลงโทษในกระบวนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ 62
นพฤทธิ์ บุญชุ่ม และศิพร โกวิท

- กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับผู้ติดยาเสพติด 74
อำนาจ ชุมทอง

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

<https://social.rpca.ac.th/rpcajcsc.php>

บทบรรณาธิการ

วารสารอาชีวศึกษาและสังคมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2566)

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับแรกในปีที่ 5 ของคณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ซึ่งวารสารอาชีวศึกษาและสังคมศาสตร์มีกำหนดการพิมพ์ออกเผยแพร่ 2 เล่มต่อปี (เดือนมิถุนายน และเดือนธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านอาชีวศึกษา กระบวนการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมาย และสังคมศาสตร์ โดยบทความทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารเป็นบทความที่ได้มาตรฐานและผ่านการกลั่นกรองโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์ซึ่งในการประเมินคุณภาพบทความ (Peer Review) แต่ละบทความจะมีผู้ประเมินคุณภาพ (Reviewer) ทั้งหมด 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) ซึ่งเป็นไปตามกรอบมาตรฐานวารสารของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre : TCI)

ผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย เกี่ยวกับด้านอาชีวศึกษา กระบวนการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมาย จิตวิทยา มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ และด้านสังคมศาสตร์อื่นๆ และ 2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่ด้านอาชีวศึกษา กระบวนการยุติธรรม การบังคับใช้กฎหมาย จิตวิทยา มนุษยศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์ โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัย 2 เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์การตำรวจสมัยใหม่ และการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์ และบทความวิชาการ 4 เรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอันประกอบด้วย การดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชน การไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานอัยการ การพักการลงโทษ และการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด ทั้งนี้ กองบรรณาธิการได้คัดเลือกบทความที่ผ่านการพิจารณาตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับหัวข้อของบทความแต่ละบทความ พร้อมทั้งพิจารณาคูณค่าทางวิชาการเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานของวารสารวิชาการทั่วไป

คณะผู้จัดทำ ขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความกรุณาอนุเคราะห์การอ่านและให้คำแนะนำต่อบทความแต่ละฉบับ พร้อมกันนี้ขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่านทุกฉบับที่ตีพิมพ์ในวารสารฉบับนี้เป็นอย่างสูงที่ให้ความสนใจและความร่วมมือเพื่อรังสรรค์วารสารฉบับนี้ร่วมกันเป็นอย่างดี พร้อมกันนี้ขอเชิญชวนนักวิชาการ อาจารย์และนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้ร่วมส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในฉบับต่อ ๆ ไป โดยสามารถเตรียมต้นฉบับตามรูปแบบการตีพิมพ์ของวารสารอาชีวศึกษาและสังคมศาสตร์แล้วจัดส่งมายังกองบรรณาธิการ และในวาระนี้ คณะผู้จัดทำ ขอน้อมรับข้อเสนอแนะและคำติชมทั้งปวงเพื่อให้การปรับปรุงคุณภาพของวารสารอาชีวศึกษาและสังคมศาสตร์ให้มีคุณค่าและมีมาตรฐานยิ่ง ๆ ขึ้นไป

บรรณาธิการ

ทีมบรรณาธิการวารสารอาชีวศึกษาและสังคม

บรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์ พลตำรวจตรี ชูชาติ ศิวกาญจน์

ที่ปรึกษาบรรณาธิการ

รศ.พ.ต.อ.โสรัตน์ กลับลีลา

บรรณาธิการ

รศ.พ.ต.ท.ดร.เสกสันต์ เครือคำ

กองบรรณาธิการ/ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

รศ.พ.ต.อ.ดร.พงษ์กุลธร ไรจน์วิรุฬ

คณะตำรวจศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รศ.พ.ต.อ.วรรัช วิชาวนิชย์

คณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

รศ.พ.ต.อ.หญิง สมหวัง โอซารส

คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

กองบรรณาธิการ/ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ผศ.ดร.ศุภกร ปุณณฤทธิ

มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.ดร.ชาญคณิต ก. สุริยะมณี

มหาวิทยาลัยมหิดล

รศ.ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผศ.พ.ต.ท.ดร.สฤณี สืบพงษ์ศิริ

มหาวิทยาลัยรังสิต

ผศ.ร.ต.อ.ดร.จอมเดช ตรีเมฆ

มหาวิทยาลัยรังสิต

ผศ.พ.ต.ต.ดร.ชวนส์ เจนการ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เลขานุการ

พ.ต.ท.ณัฐนันท์ ขุนไกร

ผู้ช่วยเลขานุการและเหรียญก

ร.ต.ท.หญิง อโณทัย นิลเกาะ

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์การตำรวจยุคใหม่ในฝ่ายอำนวยการ

ภาณุวัฒน์ บัวชาติ¹ และ ปองปรารณ สุนทรเณส²

วันได้รับบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2566 วันแก้ไข: 22 มีนาคม 2566 วันยอมรับเผยแพร่: 31 มีนาคม 2566

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารจัดการองค์การตำรวจยุคใหม่ของฝ่ายอำนวยการ กรณีศึกษากองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5 และ 2) เสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์การตำรวจยุคใหม่ของฝ่ายอำนวยการ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยพบว่า ฝ่ายอำนวยการมีปัญหา ดังนี้ (1) คุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมของกำลังพลที่ได้รับการแต่งตั้งมาดำรงตำแหน่ง (2) การบริหารงานที่ยังไม่สอดคล้องกับการบริหารงานตำรวจยุคใหม่ ซึ่งต้องอาศัยระบบเทคโนโลยี และความเร็วเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ในการกิจของตำรวจยุคปัจจุบัน (3) งบประมาณถูกปรับลดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 (4) ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอและไม่อาจบำรุงรักษาตามแผนได้ เนื่องจากกระบบงบประมาณ ประกอบกับขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญระบบ และการปรับตัวของกำลังพลในการใช้เทคโนโลยี (5) สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน อาทิ ปริมาณงานมาก ขาดการซ่อมบำรุงครุภัณฑ์ ที่จอดรถไม่เพียงพอ เงินค่าตอบแทนการทำงานล่วงเวลาที่ลดลง ปัญหาหนี้สินส่วนตัว สำหรับแนวการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์การตำรวจยุคใหม่ของฝ่ายอำนวยการ ควรใช้แนวทางดังนี้ (1) แต่งตั้งกำลังพลที่มีความรู้ความสามารถและมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่ง (2) บริหารจัดการองค์การตำรวจยุคใหม่ โดยปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (3) จัดทำแผนปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับค่าของงบประมาณประจำปี (4) ใช้ระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการนำอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่จำเป็นมาใช้ในการปฏิบัติงาน และ (5) จัดให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงานและสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับกำลังพล

คำสำคัญ: การบริหารจัดการองค์การ งานฝ่ายอำนวยการ ตำรวจยุคใหม่

¹ พันตำรวจเอก รองผู้บังคับการกฎหมายและคดี ตำรวจภูธรภาค 5 (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

² คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Improving the Efficiency of Modern Police Organization Management In the General Staff Division

Panuwat Buachat¹ & Pongprad Soonthornpasuch²

Received: February 13, 2023 Revised: March 22, 2023 Accepted: March 31, 2023

Abstract

This research aimed 1) to examine problems in the management of the modern police organization in the general staff division of the General Staff Division, Provincial Police Region 5, and 2) to provide guidelines on increasing efficiency in the management of the modern police organization in the general staff division. This qualitative research using document analysis and in-depth interviews to collect data. The study found that the general staff division had the following problems; (1) poor qualifications of personnel appointed to the position, (2) administration inconsistent with modern police administration which relies on technology systems, (3) reduced budget due to the COVID-19 pandemic situation, (4) inadequate information technology system and equipment to facilitate operations and lacked maintenance as planned due to the budget system and a lack of system specialist personnel and the problem of adaptation of personnel in the use of technology, and (5) inappropriate working environment that affects morale and morale in operations, such as large workloads, lack of maintenance of equipment, inadequate parking, reduced overtime compensation and personal debt problems. Regarding the guidelines for increasing efficiency in the management of the modern police organization in the general staff division, it is suggested to use the following guidelines; (1) appointing knowledgeable and qualified personnel suitable for the position, (2) managing the modern police organization by adhering to the Code of Ethics and Code of Conduct of the Police, (3) preparing an action plan in accordance with the annual budget request, (4) using appropriate technology systems, and (5) providing suitable working environment and welfare to increase morale in the officers' performance.

Keywords: Organization management, General staff division, Modern police

¹ Police Colonel, Deputy Commander Legal Affairs and Litigation Division, Provincial Police Region 5
(Corresponding author)

² Faculty of Management Sciences Lampang Rajabhat University

บทนำ (Introduction)

ในองค์กรตำรวจยุคใหม่ ฝ่ายอำนวยการ มีหน้าที่และความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่ง เพราะเกี่ยวกับงานบริหารงานบุคคล งานธุรการ งานสารบรรณ งานส่งกำลังบำรุง งานประชาสัมพันธ์ งานยุทธศาสตร์และแผนงานวินัย งานสวัสดิการ งานงบประมาณ งานการเงินและพัสดุ งานพลาธิการ งานเทคโนโลยีและการสื่อสาร และงานด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนงานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และคำสั่งของผู้บังคับบัญชา

สถานการณ์ปัจจุบัน จังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่ตั้งของกองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5 เป็นจังหวัดที่มีขนาดพื้นที่ใหญ่ อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน ลักษณะของประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรม อุตสาหกรรมขนาดเล็กถึงขนาดใหญ่ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ปัญหาอาชญากรรมโดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถควบคุมได้ มีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญที่ประชาชนทั่วไปให้ความนิยมเข้าเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ด้านสถานภาพกำลังพล ข้าราชการตำรวจส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ หรือพื้นที่ใกล้เคียง มีขีดความสามารถในการปฏิบัติงานที่น่าพึงพอใจในระดับหนึ่ง แต่ต้องอาศัยผู้บังคับบัญชาที่มีขีดความสามารถในการนำหน่วย เพื่อพัฒนาหน่วยงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตำรวจภูธรภาค 5 รับผิดชอบพื้นที่ 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ประกอบไปด้วยจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง จังหวัดลำพูน จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา และจังหวัดแม่ฮ่องสอน พื้นที่ในความรับผิดชอบครอบคลุม 85,861.133 ตารางกิโลเมตร มีจำนวนประชากรในความรับผิดชอบทั้ง 8 จังหวัด จำนวน 5,874,503 คน โดยเฉลี่ยแล้วตำรวจ 1 นาย ต้องรับผิดชอบประชาชนประมาณ 421 คน ดังนั้น ตำรวจภูธรภาค 5 จึงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ ซึ่งยังคงมีสภาพส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ สลับกับภูเขา แหล่งน้ำ และที่ราบ มีจุดผ่านแดนที่สำคัญ อาทิ ด่านชายแดนแม่สาย อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และช่องทางการผ่านแดนทางธรรมชาติ ด้วยสภาพพื้นที่ดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาสำคัญหลายประการ ทั้งปัญหาการลักลอบค้ายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาอบายมุข ปัญหาความมั่นคงของชาติ ฯลฯ ส่งผลให้ผู้บังคับบัญชาของหน่วยต้องมีการติดตามสถานการณ์ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิด เพื่อวินิจฉัยสั่งการในสายงานต่าง ๆ ทั้งสายงานสอบสวน สายงานสืบสวน สายงานจราจร สายงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรม ทั้งนี้ เพื่อแก้ไขปัญหาและวินิจฉัยสั่งการ การปฏิบัติไปยังตำรวจภูธรจังหวัดทั้ง 8 แห่ง และสถานีตำรวจภูธรทั้ง 159 สถานี ในสังกัดตำรวจภูธรภาค 5 ได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง ซึ่งการที่จะควบคุม สั่งการหน่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จำต้องอาศัยฝ่ายอำนวยการที่มีประสิทธิภาพ สามารถให้การสนับสนุนข้อมูล ทั้งเรื่องเดิม ข้อเท็จจริง ข้อพิจารณา และข้อเสนอ ต่อผู้บังคับบัญชาได้อย่างครบถ้วน ภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง ตลอดจนแบบแผนของทางราชการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การวินิจฉัยสั่งการของผู้บังคับบัญชาเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามหลักนิติธรรมอย่างแท้จริง อีกทั้งสามารถอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนในสังคมได้อย่างรวดเร็ว ทั่วถึงและเป็นธรรม (ฝ่ายอำนวยการ 3 กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5, 2565)

ด้วยความสำคัญของอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติและระเบียบได้กำหนดไว้ ประกอบกับเหตุผล ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการบริหารจัดการของกองบังคับการอำนวยการ จึงเป็น สาเหตุและปัจจัยสำคัญที่อาจส่งผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของฝ่ายอำนวยการแต่ละฝ่าย ใน การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือก กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5 ซึ่งเป็นส่วนราชการของ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในสังกัดตำรวจภูธรภาค 5 มาเป็นตัวอย่างกรณีศึกษา เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาใน การบริหารจัดการของฝ่ายอำนวยการ และศึกษาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฝ่าย อำนวยการ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย (Objectives of Research)

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการบริหารจัดการของฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการอำนวยการ ตำรวจภูธรภาค 5
2. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการองค์กรตำรวจยุคใหม่ ฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 องค์กรสมัยใหม่ (Modern organization) การจัดการเกิดขึ้นในองค์กร และในมุมมองด้าน การจัดการ องค์กร หมายถึง การที่มีคนมาทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายอย่างใด อย่างหนึ่ง ซึ่งองค์กรมีลักษณะร่วมกันอยู่ 3 ประการ ได้แก่ 1) ทุกองค์กรต้องมีวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย ของตนเอง 2) ทุกองค์กรต้องมีคนร่วมกันทำงาน 3) องค์กรต้องมีการจัดโครงสร้างงานแบ่งงานหน้าที่ รับผิดชอบของคนในองค์กร

องค์กรปัจจุบันต้องเผชิญกับสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น จึงต้องมีการ ปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรในแบบเดิมกับองค์กรสมัยใหม่ก็มีความแตกต่างกัน เช่น องค์กร แบบเดิมจะมีลักษณะการจัดการที่คงเดิมไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าจะมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบ้างก็เป็น ในช่วงสั้น ๆ แต่องค์กรปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา จะมีความคงที่บ้างเป็นช่วงสั้น ๆ จึง มีการจัดการแบบพลวัตรสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา องค์กร แบบเดิมมักมีการจัดการแบบไม่ยืดหยุ่น ส่วนในองค์กรสมัยใหม่จะมีการจัดการที่ยืดหยุ่น กล่าวคือ ในองค์กร สมัยใหม่จะไม่ยึดติดกับแนวทางปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น ต้องให้มีความยืดหยุ่นในการปฏิบัติสามารถ ปรับเปลี่ยนได้ถ้าสถานการณ์แตกต่างไป องค์กรแบบเดิมลักษณะของงานจะคงที่ พนักงานแต่ละคนจะได้รับ มอบหมายงานเฉพาะ และทำงานในกลุ่มเดิมไม่ค่อยเปลี่ยน แต่ในองค์กรสมัยใหม่พนักงานต้องเพิ่มศักยภาพ ของตนที่จะเรียนรู้และสามารถทำงานที่เกี่ยวข้องได้รอบด้าน และมีการสับเปลี่ยนหน้าที่และกลุ่มงานอยู่เป็น ประจำ ตัวอย่างเช่น ในบริษัทผลิตรถยนต์ พนักงานในแผนกผลิต ต้องสามารถใช้งานเครื่องจักรที่ควบคุมด้วย

ระบบคอมพิวเตอร์ได้ด้วย ซึ่งในคำบรรยายลักษณะงาน (Job description) เดียวกันนี้ สมัยก่อนไม่มีการระบุไว้ ดังนั้น ในองค์การสมัยใหม่จะพัฒนาบุคลากรให้เพิ่มทักษะการทำงานได้หลากหลายมากขึ้น และในการพิจารณาค่าตอบแทนการทำงาน (Compensation) ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะตอบแทนตามทักษะ (Skill based) ยิ่งมีความสามารถในการทำงานหลายอย่างมากขึ้นก็ได้ค่าตอบแทนมากขึ้น แทนการให้ค่าตอบแทนตามลักษณะงานและหน้าที่รับผิดชอบ (Job based)

องค์การแบบเดิม พนักงานจะทำงานในสถานที่ทำงานและเป็นเวลาที่แน่นอน แต่ในองค์การสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้อิสระกับพนักงานในการทำงานที่ใดก็ได้เมื่อไรก็ได้ แต่ต้องได้ผลงานตามที่กำหนด เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีเอื้อให้สามารถสื่อสารถึงกันได้ แม้ทำงานคนละแห่ง รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว และโลกาภิวัตน์ทำให้คนต้องทำงานแข่งกับเวลามากขึ้นจนเบียดบังเวลาส่วนตัวและครอบครัว ดังนั้นองค์การสมัยใหม่จะเกิดความยืดหยุ่นในการทำงานทั้งเรื่องเวลาและสถานที่เพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มวิถีการดำเนินชีวิตของพนักงานยุคใหม่

1.2 หลักการบริหารแบบ POSTCoRB เกิดจากการที่กองทัพสหรัฐได้รวบรวมนักวิชาการเพื่อประเมินข้อผิดพลาดในการบริหารจัดการในกองทัพ เพื่อใช้ปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพสูงสุด Luther H. Gulick and Lyndall Urwick (1973) เสนอแนวคิดและภาระหน้าที่ที่สำคัญของผู้บริหาร โดยได้ขยายส่วนสำคัญพื้นฐานที่เรียกว่า The Elements of Management 5 ประการของ Fayol มาปรับปรุงและประยุกต์กับการบริหารงานราชการ ได้เสนอแนะการจัดหน่วยงานในทำเนียบแก่ประธานาธิบดี ในสมัยแฟรงคลิน ดี รูสเวลต์ เพื่อให้ตอบคำถามที่ว่า อะไรคืองานของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ในที่สุดได้คำตอบสั้น ๆ คือ POSDCoRB ซึ่งหมายถึงกระบวนการบริหาร 7 ประการ POSDCoRB เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับผู้บริหาร สร้างกลไกและโครงสร้างให้กับองค์กร จัดเตรียมบุคลากรที่มีความชำนาญต่างกันให้อยู่ในแผนกที่เหมาะสมกับองค์กร บุคลากรรู้หน้าที่ และผู้บริหาร สามารถบริหารและสั่งการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ วางกรอบการทำงานให้องค์กรเพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร ส่งเสริมการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกันภายในองค์กร (อ้างถึงใน ฐานศรภาพบัวศรี, 2562)

POSDCoRB คือ หลักในการบริหารจัดการองค์กรที่ใช้กันทั้งในภาครัฐ และเอกชนที่ผู้มีอำนาจบริหาร มีหน้าที่และบทบาทการบริหารอยู่ 7 ประการ

1. P = Planning การวางแผน
2. O = Organizing การจัดการองค์กร
3. S = Staffing การจัดการด้านบุคลากร
4. D = Directing การควบคุมสั่งการ
5. Co = Coordinating การประสานงาน
6. R = Report การรายงาน
7. B = Budgeting การจัดการงบประมาณ

สรุปได้ว่าการบริหารองค์การให้มีประสิทธิภาพเป็นการปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยมีการวางแผน การจัดโครงสร้างงาน และแบ่งงานหน้าที่รับผิดชอบของคนในองค์การอย่างชัดเจน การสั่งการ การประสานงาน การควบคุม รวมทั้งการกำหนดบทบาทระหว่างบุคคล บทบาทด้านข้อมูล บทบาทด้านการตัดสินใจ รวมถึงการปฏิบัติงานที่คำนึงถึงคุณภาพของงาน ปริมาณ เวลา และค่าใช้จ่าย

1.3 ภาวะผู้นำตำรวจยุคใหม่ มีดังนี้

1.3.1 เป็นผู้นำองค์กรบังคับใช้กฎหมาย สร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

1.3.2 นำสมัย มีการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อม เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านบุคลากร สิ่งอุปกรณ์ และการบริหารจัดการที่ดี

1.3.3 ในระบบมาตรฐานสากล มีคู่มือการปฏิบัติงาน และมีมาตรฐานการประเมินการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเทียบเคียงกับต่างประเทศ

1.3.4 เพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นศรัทธา การทำให้ประชาชนเชื่อถือ และไว้วางใจอย่างไม่เปลี่ยนแปลง

ในโครงการสัมมนาผู้นำหน่วยระดับ ผู้บัญชาการและผู้บังคับการประจำปี พ.ศ. 2565 พลตำรวจเอก สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข กล่าวถึงภาวะผู้นำของหัวหน้าหน่วยและการปกครองดูแลตำรวจ ใน “ทิศทางตำรวจยุคใหม่” ว่า ผู้นำตำรวจที่ดี คือ คิดและทำทุกอย่างอย่างเป็นระบบ มีเหตุผลทั้งการบริหารงานบริหารคนตามหลักวิชาการ ใช้คนให้ถูกกับงาน ร่วมทุกข์ร่วมสุข ให้คุณให้โทษ ดูแลลูกน้อง มีภาวะผู้นำ สอนให้ผู้บริหารเริ่มจากการทำเป็นตัวอย่างที่ดี ผู้นำที่ดี มีภาวะผู้นำ จะต้องทำเป็นตัวอย่าง จะสอนจะปกครองตำรวจได้ (กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2565)

1.4 แนวคิดตำรวจยุค 4.0 เป็นแนวคิดในการนำระบบเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน และในยุคอนาคต มาปรับใช้อย่างล้ำสมัย ดังนี้ (สนกก.คอม, 2565)

1.4.1 โครงการสมาร์ตเซฟตี้โซน 4.0 ขับเคลื่อนบนพื้นฐานของยุทธศาสตร์ชาติ ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน และตัวชี้วัดสากล “WORLD INTERNAL SECURITY and POLICE INDEX: WISPI” เป็นการใช้การป้องกันอาชญากรรมเชิงรุกนำการปราบปราม

1.4.2 สืบสวนกล้อง CCTV ในพื้นที่ ปรับมุมกล้อง และบูรณาการการใช้งานกล้องร่วมกันพร้อมติดตั้งเพิ่มเติม

1.4.3 นำนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้เพื่อประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม เช่น มีการติดตั้งกล้อง AI ตรวจจับใบหน้า และกล้อง AI ตรวจจับป้ายทะเบียนรถยนต์ เป็นต้น

1.4.4 การติดตั้งเสาสัญญาณ SOS เพื่อประชาชนสามารถแจ้งเหตุด่วนได้ทันที

1.4.5 จัดทำห้องปฏิบัติการ CCOC โดยเชื่อมสัญญาณจากกล้องของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ หน่วยงานราชการ และเอกชนมายังห้องปฏิบัติการและนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ร่วมกับเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ เพื่อคอยควบคุมสั่งการได้ตลอด 24 ชั่วโมง

1.4.6 ใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อความรวดเร็วในการสื่อสาร เช่น POLICE 4.0, POLICE I LERT U, Line OA, แจ้งความออนไลน์ รวมถึงการสร้าง Cyber Village เป็นต้น

1.4.7 ร่วมกับหน่วยงานในท้องที่ปรับภูมิทัศน์ของพื้นที่เสี่ยงให้เป็นพื้นที่ปลอดภัย เช่น ตัดแต่งต้นไม้กิ่งไม้ในพื้นที่รกร้าง ซัดสี ตีเส้น ทำความสะอาดพื้นที่ ติดไฟส่องสว่าง เป็นต้น

1.4.8 แสวงหาความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากประชาชนในการช่วยป้องกันอาชญากรรม

กล่าวโดยสรุป ภาวะผู้นำตำรวจยุค 4.0 คือ บุคคลากรที่ทำให้องค์การเจริญก้าวหน้าและบรรลุผลสำเร็จคิดและทำทุกอย่างอย่างเป็นระบบ มีเหตุผลทั้งการบริหารงานบริหารคนตามหลักวิชาการ มีภาวะผู้นำ เป็นตัวอย่างที่ดี มีความสามารถนำนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้เพื่อประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม ใช้แอปพลิเคชันต่าง ๆ เพื่อความรวดเร็วในการสื่อสาร รวมถึงแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อสร้างกลไกการมีส่วนร่วมจากประชาชนในการช่วยป้องกันอาชญากรรม

1.5 กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมตำรวจ ได้แก่

1.5.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 กำหนดให้การบริหารราชการต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็นการกระจายภารกิจและทรัพยากรให้ท้องถิ่น การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน การจัดสรรงบประมาณ และการบรรจุแต่งตั้งบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งหรือปฏิบัติหน้าที่ต้องคำนึงถึงหลักการดังกล่าวข้างต้น และในการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้คำนึงถึงความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดเผยข้อมูล การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ตามความเหมาะสมของภารกิจ

1.5.2 ประมวลจริยธรรมตำรวจ ในส่วนที่เกี่ยวข้อง คือ กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2551 และ กฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553 ซึ่งวางหลักว่า 1) ค่านิยมหลัก และอุดมคติของตำรวจ เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งให้ข้าราชการตำรวจอยู่ในกรอบของศีลธรรมและคุณธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางชี้แนะให้ข้าราชการตำรวจบรรลุถึงปณิธานของการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ 2) จริยธรรมของตำรวจ คือ คุณความดีที่เป็นข้อประพฤติตนและปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจ เพื่อให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่น และยอมรับ 3) จรรยาบรรณของตำรวจ คือ ประมวลความประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่ของวิชาชีพตำรวจที่ ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อดำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรี และเกียรติภูมิของข้าราชการตำรวจและวิชาชีพตำรวจ

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เศรษฐพัส ธเนษฐ์ภักศพง สมหมาย จันทรเรือง และปรีดา สถาวร (2563) วิจัยประสิทธิภาพการบริหารจัดการของกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับ

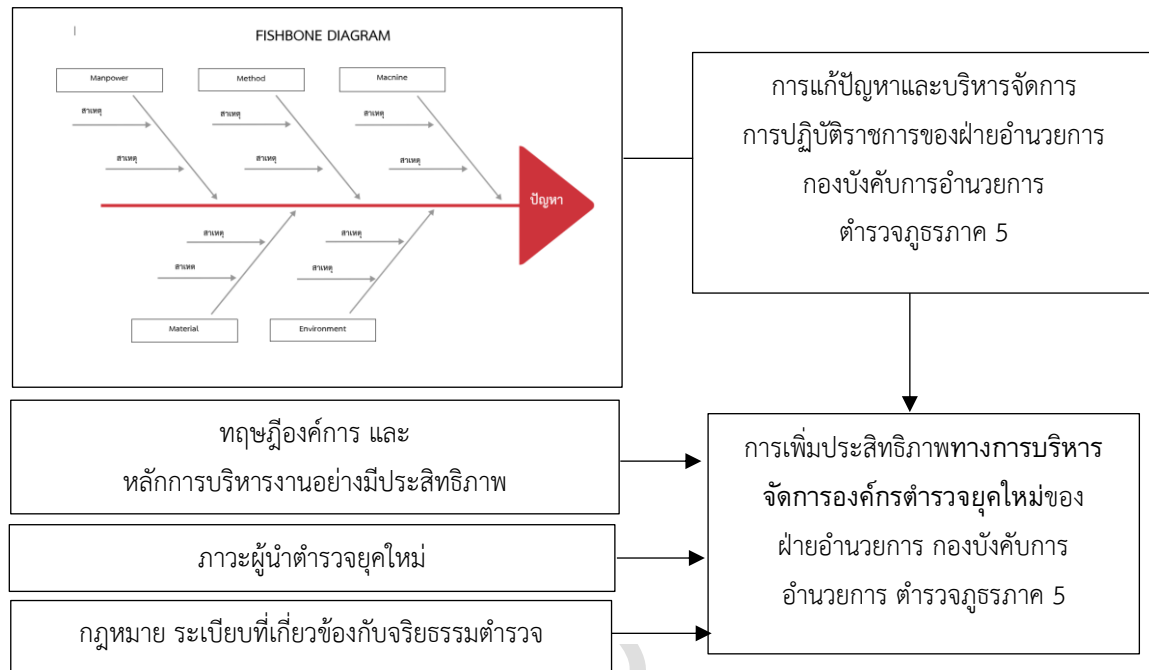
ประสิทธิภาพการบริหารจัดการการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการสืบสวนสอบสวน 2) ศึกษาเหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ 3) พัฒนา ปรับปรุงและเสริมสร้างข้อเสนอแนะปัจจัยที่นำไปสู่ประสิทธิภาพ ว่าส่งผลอย่างไรต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 480 คน ผลการวิจัยพบว่ากองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต้องมีการพัฒนา ปรับปรุงเสริมสร้างเป็นสิ่งสำคัญในภารกิจหลักอยู่เสมอ การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่า ด้านการบริหารจัดการด้านโครงสร้าง ระบบด้านภาวะผู้นำ ค่านิยมร่วม บุคลากร และทักษะ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการของกองบัญชาการตำรวจนครบาล

ทวี โกสุมา (2564) ศึกษาการปฏิบัติงานของตำรวจยุคใหม่เพื่อความโปร่งใสเป็นธรรม โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน มีผลสรุปออกมาดังนี้ ด้านหลักนิติธรรม คือการเสริมสร้างประสิทธิภาพของหน่วยงานโดยเน้นการอำนวยความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้องและเป็นธรรม ด้านหลักคุณธรรม คือ การเสริมสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้งระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านหลักความโปร่งใส คือ การเสริมสร้างความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้การทำงานของหน่วยงานได้ ด้านการมีส่วนร่วม คือ เสริมสร้างกระบวนการตัดสินใจโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ ในการหาฉันทมติร่วมกัน ด้านความรับผิดชอบ คือ เสริมสร้างให้ บุคลากรในองค์กรได้เคารพในความความคิดเห็นที่แตกต่างกันและกล้ายอมรับผลของการกระทำ พร้อมรับการตรวจสอบ ด้านหลักความคุ้มค่า คือ เสริมสร้างให้หน่วยงานมีวิธีการและขั้นตอนในการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับการดำเนินงาน

รณกร รัตนะพร และอดิพร เกิดเรือง (2564) ศึกษา 1) แนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม 2) ปัจจัยปัญหาและอุปสรรคต่อแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม และ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม ทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารกองบัญชาการตำรวจสันติบาล จำนวน 11 คน ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คนในกองบัญชาการตำรวจสันติบาล โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม คือการบริหารงานรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “Special Team” S = security, P = participation, E = efficiency, C = creative, I = innovation, A = activeness, L = law, T = transparent, E = ethics, A = accountability, and M = moral 2) ปัจจัยปัญหาและอุปสรรคต่อแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม เป็นการบริหารงานตามกฎระเบียบที่มีความซับซ้อน ไม่สอดคล้องกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างทันการณ์ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม (1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ด้านค่านิยม ร่วมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.54) และ (2) หลักธรรมาภิบาล 10 หลัก ด้านหลักความเสมอภาคอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.71) สามารถทำนายหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ข้อเสนอแนะ ควรมีการบริหารจัดการองค์ความรู้ นำมาปรับใช้ในการให้บริการแก่ประชาชน และถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์แก่หน่วยงานได้เต็มศักยภาพของแต่ละคน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำมาประยุกต์ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 : แสดงกรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้กระบวนการศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีผังก้างปลา หรือเรียกเป็นทางการว่า แผนผังสาเหตุและผล (Cause and Effect Diagram) เป็นแผนผังที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา (Problem) กับสาเหตุทั้งหมดที่เป็นไปได้ที่อาจก่อให้เกิดปัญหานั้น (Possible cause) มักเรียกกันว่า “ผังก้างปลา (Fishbone Diagram)” หรืออาจเรียกอีกอย่างว่า แผนผังอิชิคาว่า (Ishikawa Diagram) ซึ่งได้รับการพัฒนาครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1943 โดย ศาสตราจารย์คาโอริ อิชิกาวา แห่งมหาวิทยาลัยโตเกียว (อ้างถึงใน วันรัตน์ จันทกิจ, 2556)

โดยการวิจัยครั้งนี้การกำหนดปัจจัยบนก้างปลา จะใช้หลักการ 4M 1E เป็นกลุ่มปัจจัย (factors) เพื่อจะนำไปสู่การแยกแยะสาเหตุต่างๆ ซึ่ง 4M 1E นี้มาจาก

M- Man คนงานหรือพนักงาน หรือบุคลากร

M- Machine เครื่องจักรหรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก

M- Material วัตถุดิบหรืออะไหล่ อุปกรณ์อื่น ๆ ที่ใช้ในกระบวนการ

M- Method กระบวนการทำงาน

E - Environment อากาศ สถานที่ ความสว่าง และบรรยากาศการทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)

1. รูปแบบการวิจัย

1.1. รูปแบบการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative study) โดยมีวิธีการศึกษาจากการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) ด้วยการศึกษา รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย จากเอกสาร ตำรา บทความ ตลอดจนการสืบค้นทาง อินเทอร์เน็ต และวิธีการศึกษาจากภาคสนาม (Field work) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างในการ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นรายบุคคลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ข้าราชการตำรวจฝ่ายอำนวยการ 1 – 6 กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธร ภาค 5 โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยกำหนดตัวผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึกแบบเฉพาะเจาะจง การเลือกตัวอย่างโดยใช้ดุลย พินิจ (Judgment sampling) ซึ่งเป็นหัวหน้าส่วนราชการ ผู้บริหารหน่วยงาน และบุคลากรผู้ปฏิบัติงาน ใน สังกัดกองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5 จำนวน 5 นาย

2. การเก็บข้อมูลและเครื่องมือในการวิจัย

2.1 การเก็บข้อมูล

2.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ บทความทาง วิชาการ บทความวิจัย รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ จากการสืบค้นและรวบรวมจากห้องสมุด และระบบ สารสนเทศทางอินเทอร์เน็ต

2.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยตั้ง แนวคำถามที่ได้จากการรอบความคิดมาเป็นคำถามปลายเปิด เกี่ยวกับสภาพปัญหาในการบริหารจัดการของฝ่าย อำนวยการ กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5

2.2 เครื่องมือวิจัย ใช้แนวคำถามสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้ศึกษาได้ร่างขึ้นตามตัวแปรที่ ศึกษาที่กำหนดในรอบแนวคิดในการศึกษาโดยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการจัดทำกรณีศึกษา จากนั้น นำร่างแบบสัมภาษณ์กรณีศึกษาที่ได้พัฒนา เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและ ภาษาที่ใช้ หลังจากนั้นนำข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ มาปรับปรุงร่างแบบสัมภาษณ์กรณีศึกษา ก่อนนำไปใช้ จริง โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ สภาพปัญหาในการบริหารจัดการของฝ่ายอำนวยการ กองบังคับ การอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5 โดยกำหนดประเด็นคำถามที่ใช้ในแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมกระบวนการ จัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การจัดการกำลังพล (Manpower) วิธีการบริหารจัดการภายในองค์กร (Method) อุปกรณ์อำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีที่ใช้ (Machine) งบประมาณและวัสดุ (Material) และสภาพ แวดล้อมภายในองค์กร (Environment) พร้อมทั้งแนวทางที่จะนำมาเสนอเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร จัดการฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5

3. การพิทักษ์สิทธิอาสาสมัครในการวิจัย ผู้ศึกษาติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน โดยทุกคนได้รับการอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย วิธีการวิจัย และรายละเอียดต่าง ๆ ตามที่ระบุใน

เอกสารข้อมูลสำหรับผู้ร่วมโครงการวิจัย ผู้วิจัยได้ให้คำรับรองว่าจะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลเป็นความลับโดยไม่เปิดเผยชื่อและการรายงานผลวิจัยจะไม่สามารถเชื่อมโยงไปถึงผู้ให้ข้อมูลเป็นการเฉพาะเจาะจงได้ และผู้ให้ข้อมูลทุกคนยินยอมให้ข้อมูลโดยสมัครใจ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเชิงลึกและข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร มาวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และแนวทางแก้ไข จากนั้นนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์มาตรวจสอบ และสรุปในแต่ละประเด็น นำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย (Results)

1. สภาพปัญหาในการบริหารจัดการของฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5

1.1 ปัญหาคุณสมบัติของกำลังพลที่ได้รับการแต่งตั้งมาดำรงตำแหน่ง ในภาพรวมสรุปได้ว่าตำรวจส่วนใหญ่ ไม่ประสงค์ทำงานฝ่ายอำนวยการ เนื่องจากรับผิดชอบงานเอกสารเป็นหลัก และไม่มีเงินเดือนพิเศษเช่นเดียวกับสายงานอื่น ๆ หรือได้รับการแต่งตั้งมาดำรงตำแหน่งในฝ่ายอำนวยการโดยการเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นในกลุ่มอาวุโส (ร้อยละ 33 ตามหลักเกณฑ์การแต่งตั้งประจำปีของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ) หรือผู้ที่ถูกร้องเรียนกล่าวหา ได้รับการแต่งตั้งมาปฏิบัติงานฝ่ายอำนวยการ เพื่อไม่ให้ปฏิบัติหน้าที่ในสายงานหลักที่มีหน้าที่พบปะประชาชนโดยตรง ซึ่งผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ในการทำงานฝ่ายอำนวยการมาก่อน จะไม่เข้าใจลักษณะงานอำนวยการ มีปัญหาในการวินิจฉัยสั่งงาน หรือการให้คำแนะนำเพื่อแก้ไขปัญหาทางอำนวยการแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งผลให้งานล่าช้า อาจเกิดความเสียหายต่อทางราชการขึ้นได้

1.2 ปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่สอดคล้องกับการบริหารงานตำรวจยุคใหม่ ในภาพรวมสรุปว่าการบริหารตำรวจยุคใหม่ต้องรวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ เนื่องจากมีนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ มากมายที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือได้ แต่ปัจจุบันยังต้องใช้วิธีการเดิมๆ เช่น การลงเลขหนังสือ ข้าราชการตำรวจสูงวัยอาจมีปัญหาเกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ เรียนรู้ได้ช้า และการบริหารจัดการกำลังพลที่ไม่เคยทำงานฝ่ายอำนวยการมาก่อน หรือไม่เคยผ่านการฝึกอบรมฝ่ายอำนวยการ (หลักสูตรฝ่ายอำนวยการตำรวจ โดย วิทยาลัยการตำรวจ กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหน่วยจัดการฝึกอบรม) มาก่อน นอกจากนี้ยังมีปัจจัยเกี่ยวกับการทำงานตามสายงานอย่างเข้มงวด ปิดความรับผิดชอบหากไม่ตรงสายงาน หรือปัญหาการแบ่งมอบงานที่ไม่ชัดเจน กำหนดผู้รับผิดชอบที่แน่นอนไม่ได้ ทำให้เกิดความสับสน และผู้ที่ต้องรับงานที่มีผู้รับผิดชอบไม่ชัดเจนนี้ไปทำ เกิดความท้อและเบื่อหน่าย

1.3 ปัญหาการขาดแคลนวัสดุ หรือการได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่เพียงพอ ในภาพรวมสรุปได้ดังนี้ จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้งบประมาณของตำรวจถูกปรับลดลง ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของฝ่ายอำนวยการเป็นอย่างมาก การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ได้รับผลกระทบ ผู้ปฏิบัติขาดแคลนวัสดุสำนักงาน โดยเฉพาะกระดาษ หมึกพิมพ์ซึ่งเป็นวัสดุจำเป็นของงานอำนวยการ เครื่องพิมพ์

คอมพิวเตอร์ ปัญหาเครื่องปริ้นท์เสีย แต่มีงบประมาณซ่อมบำรุงจำกัด นอกจากนี้ครุภัณฑ์เครื่องคอมพิวเตอร์ของทางราชการมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ กำลังพลบางส่วนต้องใช้คอมพิวเตอร์ส่วนตัว

1.4 ปัญหาการนำระบบเทคโนโลยี หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงาน
ในภาพรวมสรุปได้ดังนี้ เมื่อมีงบประมาณประจำปีถูกปรับลดลง จึงส่งผลกระทบต่อการจัดหาระบบเทคโนโลยี หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น ๆ ในการทำงาน นอกจากนี้ยังมีปัญหาขาดการพัฒนาความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ในการนำระบบเทคโนโลยี หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวกอื่น ๆ มาใช้ในการปฏิบัติงานให้กับบุคลากรของฝ่ายอำนวยการ ส่วนปัญหาในการนำระบบเทคโนโลยี เช่น โปรแกรมการลงเลขหนังสือ หรือการส่งหนังสือทางระบบ E-Cop (Electronic Computer Operation of Police Network หมายถึง ระบบการจัดส่งเอกสารราชการภายในของตำรวจภูธรภาค 5) เป็นสิ่งที่ดี ยังใช้อยู่ แต่ยังคงใช้งานแค่บางส่วน ประกอบกับระบบยังไม่เสถียร รวมทั้งปัญหาในการปรับตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่เกี่ยวข้องกับการรายงานในระบบ ที่ยังไม่มีความชำนาญ

1.5 ปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ในภาพรวมสรุปว่า โดยปกติแล้วฝ่ายอำนวยการจะมีรายได้เสริมพิเศษจากเงินล่วงเวลา เมื่อมีงบประมาณถูกตัดทอน เงินล่วงเวลาต้องลดลงไป ส่วนปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอื่น ๆ ได้แก่ ครุภัณฑ์โต๊ะทำงาน และเก้าอี้ทำงาน ที่ใช้งานมานาน บางส่วนชำรุด แต่ก็ยังต้องใช้ปฏิบัติงานไปตามสภาพ ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพของกำลังพล นอกจากนี้ก็เป็นปัญหาอื่น ๆ เช่น ปัญหาหนี้สินส่วนตัว ปัญหาปริมาณงานที่เกินความสามารถของเจ้าหน้าที่ หรือแม้แต่ปัญหาที่จอดรถไม่เพียงพอและการจัดระเบียบที่จอดรถ ก็ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานได้เช่นกัน

2. แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการอำนวยการ ตำรวจภูธรภาค 5

2.1 การวางแผนกำลังพล โดยใช้แนวทางการแต่งตั้งกำลังพลที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่ง ควรจะวางแผนกำลังพล โดยใช้แนวทางการแต่งตั้งกำลังพลที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่ง กล่าวคือ การแต่งตั้งกำลังพลควรใช้ระบบคุณธรรม จัดคนให้ตรงกับความรู้ความสามารถ จะทำให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ทั้งนี้ ยังคงมีปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญประกอบด้วย เช่น การสมัครใจ ภาระครอบครัว ความเจริญก้าวหน้า เป็นต้น การขานานงานในสายงานใดสายงานหนึ่ง ย่อมทำให้ประสิทธิภาพการบริหารจัดการเพิ่มขึ้นอย่างแน่นอน เพราะจะสามารถเข้าใจเนื้องาน และขั้นตอนการทำงานได้รวดเร็ว สามารถบริหารเวลาที่ใช้ในการทำงานที่มีอยู่อย่างจำกัด ความผิดพลาดน้อยลง สามารถใช้แนวทางนี้เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานของผู้บังคับบัญชา และการปฏิบัติของผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเมื่อแต่งตั้งข้าราชการตำรวจที่มีความรู้ความสามารถตรงกับสายงานที่ปฏิบัติงานก็จะเกิดคุณภาพที่ดีตามไปด้วย

2.2 การนำประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ มาปรับใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการให้สอดคล้องกับองค์กรตำรวจยุคใหม่ ในการบริหารจัดการองค์กร หากบุคลากรในหน่วยงาน มี

จริยธรรม จรรยาบรรณ จะไม่กล้าทำในสิ่งที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม มีแต่ความซื่อสัตย์สุจริต เพราะมุ่งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพ และคุณภาพของงาน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว เที่ยงธรรม ทันต่อสถานการณ์ หากข้าราชการตำรวจทุกยศ ทุกตำแหน่ง ยึดถือตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณ ในข้อมุ่งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ทุกคนก็จะทำงาน โดยยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ลดความไม่จำเป็นทั้งสิ่งที่ทำให้สูญเปล่าทางทรัพยากร ทั้งอุปกรณ์และเวลาที่จะหมดไป เกิดประสิทธิภาพในการทำงานได้ แต่มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านมีความเห็นว่า การนำแนวทางนี้มาปรับใช้อาจจะมีประสิทธิภาพลดลง เพราะปัจจุบันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ในการออกความเห็นยังถูกกดดันด้วยความอาวุโส ยศ ตำแหน่งของผู้บังคับบัญชา ทำให้การปฏิบัติงานบางอย่าง อาจจะล่าช้า หรือขาดความฉับไวขึ้นได้

2.3 การจัดทำแผนปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับคำของบประมาณประจำปี ควรจะใช้แนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับคำของบประมาณประจำปี เพราะหน่วยงานจะรู้ความต้องการของบุคลากรในหน่วยงาน ว่าต้องการอุปกรณ์ใด ที่ใช้กับหน่วยงานของตนเอง สามารถกำหนด time line (ตารางการปฏิบัติงาน) การทำงาน ให้สอดคล้องกับงบประมาณ โดยการวางแผนงานได้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบการวางแผนปฏิบัติงาน หากทำให้สอดคล้องกับคำของบประมาณ ให้ควบคุมกันไปตามเวลา จะสามารถวางแผนล่วงหน้าได้อย่างเป็นระบบ แผนงานต้องทำคู่ไปกับแผนเงิน หากแผนเงินออกไปก่อนแล้วแต่แผนการปฏิบัติงานยังไม่ได้ทำ จะทำให้การบริหารจัดการถูกกำหนดภายใต้กรอบของงบประมาณ แต่มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่าน มีความเห็นว่า การใช้แนวทางนี้อาจมีความเป็นไปได้ยาก เพราะการจัดทำคำขอจะเป็นการจัดทำคำขอล่วงหน้า และทุกครั้งก็ไม่ได้ได้รับการจัดสรรตามที่คำของบประมาณ ส่วนใหญ่ยังใช้ระบบการจัดสรรแบบเฉลี่ยกระจายไปทุกหน่วย ไม่ได้จัดสรรตามภารกิจ หรือตามลำดับความสำคัญล่วงหน้า

2.4 การใช้ระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการนำอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่จำเป็นมาใช้ในการปฏิบัติงาน ควรจะนำระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการนำอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่จำเป็นมาใช้ในการปฏิบัติงาน เนื่องจากตำรวจสมัยนี้ต้องใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้กับงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่องาน ประกอบกับการเกิดสถานการณ์โรคโควิด 19 ทำให้การทำงานบนระบบ Cloud Computing แพร่หลายขึ้น รวมถึงหากมีอุปกรณ์ที่จำเป็นสนับสนุน จะสามารถทำให้การปฏิบัติงานของฝ่ายอำนวยความสะดวกขึ้นอย่างมาก แนวทางการประหยัดกระดาษ ด้วยการนำเทคโนโลยี เช่น คิวอาร์โค้ด มาใช้แทนการแนบเอกสารจำนวนมาก การประชุมด้วยระบบ Zoom และ ระบบ Video Conference แนวทางนี้ จะช่วยลดทั้งทรัพยากรด้านอุปกรณ์ เครื่องใช้ และเวลาได้ เช่น การออกหนังสือผ่านระบบที่ออนไลน์ จะประหยัดทั้งกระดาษและเวลาได้ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานยังขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญระบบเทคโนโลยีสารสนเทศอีกเป็นจำนวนมาก

2.5 การจัดให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงาน และการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับกำลังพล การจัดให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงาน และการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม จะเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับกำลังพล เนื่องจากจะส่งผลให้บุคลากรในหน่วยงานมีขวัญและกำลังใจ และจะบังเกิดผลดีต่อองค์กรอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ เมื่อ

เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงาน ได้รับสวัสดิการ เช่น โบนัส (รางวัล หรือค่าตอบแทนเป็นพิเศษ) จากการทำงานในระดับที่น่าพึงพอใจ หรือแม้แต่ค่าครองชีพในระดับดี เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจ จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของงานได้อย่างแน่นอน แต่ต้องขึ้นอยู่กับลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ด้วย การนำอุปกรณ์เครื่องใช้ใหม่ ๆ และช่วยส่งเสริมด้านสุขภาพของข้าราชการ ทำให้บรรยากาศในการทำงานดีขึ้น รักษาสุขภาพของเจ้าหน้าที่ได้ หากเปลี่ยนแปลงได้ จะช่วยส่งเสริมกำลังใจในการทำงานได้ ความสะอาดของห้องทำงาน ห้องน้ำ การจัดสวัสดิการอาหารกลางวัน ทำให้หน่วยงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย นำมาทำงาน และเป็นการสร้างสัมพันธ์อันดี ในระหว่างที่มีโอกาสรับประทานอาหารร่วมกัน

อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

1. สภาพปัญหาในการบริหารจัดการของฝ่ายอำนวยการ

ในกระบวนการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การจัดการกำลังพล วิธีการบริหารจัดการภายในองค์กร งบประมาณและวัสดุ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกและเทคโนโลยีที่ใช้ และสภาพแวดล้อมภายในองค์กร พบสภาพปัญหา ดังนี้ (1) การจัดการกำลังพลเกี่ยวกับคุณสมบัติของกำลังพลที่ได้รับการแต่งตั้งมาดำรงตำแหน่งในฝ่ายอำนวยการ (2) การบริหารจัดการงานของผู้นำตำรวจยุค 4.0 ต้องอาศัยความรวดเร็วในทุกกระบวนการ เพื่อให้ตัดสินใจสั่งการได้ถูกต้อง จึงจำเป็นต้องอาศัยระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม (3) งบประมาณถูกปรับลด วัสดุ หมึกพิมพ์ กระดาษ ครุภัณฑ์คอมพิวเตอร์ขาดแคลน (4) การใช้ระบบเทคโนโลยี และอุปกรณ์อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ขาดการพัฒนาความรู้ และการถ่ายทอดความรู้ในระบบเทคโนโลยี (5) ด้านสภาพแวดล้อมภายในองค์กร เงินล่วงเวลาถูกปรับลด มีปัญหาสภาพแวดล้อมในการทำงานอื่น ๆ ได้แก่ ครุภัณฑ์โต๊ะทำงาน และเก้าอี้ทำงาน ซึ่งใช้งานมานาน บางส่วนชำรุด ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชรินทร์ บัวเผื่อนหอม (2545) ที่ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานป้องกันปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่สายตรวจ พบว่าอุปสรรคด้านกำลังพลที่งบประมาณยังไม่เพียงพอต้องปรับปรุงอย่างเร่งด่วน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โชคชัย สุทธิฤทธิ์ (2549) ที่ศึกษาถึงอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจนครบาลนิมิตใหม่ พบว่าอุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันปราบปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจด้านวัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือเครื่องใช้ ด้านบุคลากรมีเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ทั้งนี้ น่าจะเป็นเพราะ แผนนโยบายการปรับปรุงอัตรากำลังพลภาครัฐที่มีแนวทางกระชับขนาดองค์กร เพื่อให้มีการลดอัตรากำลังพลให้เหมาะสมกับภารกิจในหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละส่วนราชการ ทั้งนี้ เพื่อให้กรอบการใช้งบประมาณของรัฐ บังเกิดความคุ้มค่าและเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน

2. แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการอำนวยการ ตำรวจภูธรภาค 5

ควรจะใช้แนวทางดังต่อไปนี้ (1) ควรจะใช้การวางแผนกำลังพล โดยใช้แนวทางการแต่งตั้งกำลังพลที่มีความรู้ความสามารถ และมีคุณสมบัติเหมาะสมกับตำแหน่งในการเพิ่มประสิทธิภาพ (2) ควรจะใช้แนวทางการ

บริหารจัดการองค์กรตำรวจยุคใหม่ โดยปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (3) ควรจะใช้แนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับคำของบประมาณประจำปี ในการเพิ่มประสิทธิภาพปัญหาด้านงบประมาณและวัสดุ (4) ควรจะใช้แนวทางการใช้ระบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการนำอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่จำเป็นมาใช้ในการปฏิบัติงาน (5) ควรจะใช้แนวทางการจัดให้มีสภาพแวดล้อมในการทำงาน และการจัดสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับกำลังพล ซึ่งควรนำแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ดังนี้

2.1 ทฤษฎีกระบวนการบริหารงาน POSTCoRB ของ Lyndall Urwick & Luther Gulick (1973) (อ้างถึงใน ฐานิศรา กาบบัวศรี, 2562) ซึ่งเป็นหลักการบริหารที่มีความโดดเด่น ให้ความสำคัญของการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหารมากกว่าการทำงานของฝ่ายพนักงานระดับล่าง และมุ่งเน้นไปยังวิธีการทำงานตลอดจนพฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหารระดับสูงเป็นหลัก เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหาร สร้างกลไกและโครงสร้างให้กับองค์กร จัดเตรียมบุคลากรที่มีความชำนาญต่างกันให้อยู่ในแผนกที่เหมาะสมกับองค์กร บุคลากรรู้หน้าที่และผู้บริหาร สามารถบริหารและสั่งการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ วางกรอบการทำงานให้องค์กรเพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร ส่งเสริมการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกันภายในองค์กร โดยมีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดการองค์กร 3) การจัดการด้านบุคลากร 4) การควบคุมสั่งการ 5) การประสานงาน 6) การรายงาน 7) การจัดการงบประมาณ และสอดคล้องกับหลักการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ Good (1973: 193) ซึ่งกล่าวว่าความสำเร็จที่ทำให้เกิดความสำเร็จตามความปรารถนา โดยใช้เวลาและความพยายามเล็กน้อยก็สามารถให้ผลงานที่ได้สำเร็จลงอย่างสมบูรณ์ โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ กระบวนการ (Process) แล้ว ยังรวมถึงประสิทธิภาพ (Efficiency) และประสิทธิผล (Effectiveness) ด้วย สอดคล้องกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ Certo (2000) ที่ได้กล่าวว่า ประสิทธิภาพ (effectiveness) เป็นการใช้ทรัพยากรขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ประสิทธิภาพ มุ่งทำให้เกิดการ “ทำสิ่งที่ถูกต้อง (Doing the right things)” ส่วนประสิทธิภาพ (Efficiency) เป็นวิธีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดความสิ้นเปลืองน้อยที่สุดโดยสามารถ บรรลุจุดมุ่งหมายโดยใช้ทรัพยากรต่ำสุด กล่าวคือ เป็นการใช้โดยมีเป้าหมาย (Goal) คือ ประสิทธิภาพหรือให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้สูงสุดอาจเรียกว่า “ทำสิ่งต่าง ๆ ให้ถูกต้อง (Doing things right)” นอกจากนั้น ยังสอดคล้องกับแนวคิดประสิทธิภาพ (Efficiency) ของติน ปรัชญาพจน์ (2536) ได้ให้ความหมายไว้ว่าประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการสนับสนุนให้มีวิธีการบริหาร ที่จะได้รับผลดีมากที่สุดโดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด นั่นก็คือ การลดค่าใช้จ่ายด้านวัตถุและบุคลากรลงในขณะที่พยายามเพิ่มความแม่นยำตรงความเร็วและความราบเรียบของการบริหารให้มากขึ้น

2.2 ทฤษฎีองค์การสมัยใหม่ (Modern organization) โดย Henri Fayol ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องกระบวนการจัดการ (Management process) ไว้ว่า ผู้จัดการหรือผู้บริหารทุกคนต้องทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการ หรือที่เรียกว่า กระบวนการจัดการ 5 อย่าง ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling)

(เขียนย่อว่า POCCC) งานในแต่ละส่วนของกระบวนการจัดการที่กล่าวข้างต้นนี้ มีความสัมพันธ์และมีผลกระทบซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ หากพิจารณาถึง 7S Model ของ McKinsey ที่มีองค์ประกอบ 7 ด้านที่สัมพันธ์กัน ได้แก่ Strategy (กลยุทธ์) Structure (โครงสร้าง) System (ระบบ) Style (รูปแบบ) Staff (การจัดการบุคคล) Skill (ทักษะ) Shared value (ค่านิยมร่วม) (อ้างถึงใน ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงคาร, 2564) จะเห็นว่า ในส่วนของโครงสร้างอาจปรับได้ลำบากเพราะกำหนดโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แต่ในส่วนกลยุทธ์ของฝ่ายอำนวยการ สามารถกำหนดมีความชัดเจน สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ และคุณค่าขององค์กร ส่วนระบบการทำงาน (System) หมายถึง กระบวนการและระเบียบวิธีปฏิบัติขององค์กรซึ่งแสดงออกมาในรูปกิจกรรมการทำงานที่ทำอยู่เป็นประจำ รวมถึงวิธีการตัดสินใจของผู้บริหารระดับต่าง ๆ ขององค์กร สามารถปรับระบบให้ทันสมัยนำเทคโนโลยีมาใช้ สำหรับกลุ่มปฏิบัติงานนั้น Skill อันหมายถึง ทักษะและสมรรถนะความสามารถของพนักงาน (Staff) ที่ทำงานให้กับองค์กร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้นในองค์กร คำถามที่องค์กรต้องการทราบ คือ ควรใช้ทักษะอะไรจึงจะสามารถขับเคลื่อนกลยุทธ์หรือโครงสร้างใหม่นั้นให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากการศึกษาที่พบว่าทักษะที่ต้องพัฒนาปรับปรุงคือด้านไอทีของบุคลากรฝ่ายอำนวยการ และด้านสุดท้าย คุณค่าที่มีร่วมกัน (Shared value) ควรสร้างจุดมุ่งหมายร่วมกันที่เป็นมาตรฐานและการยอมรับ โดยยึดกรอบ กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมตำรวจ

2.3 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีนี้ ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ ความมีประสิทธิภาพ ความคุ้มค่าในเชิงภารกิจแห่งรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน การลดภารกิจและยุบเลิกหน่วยงานที่ไม่จำเป็นการกระจายภารกิจและทรัพยากรให้ท้องถิ่น การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน

2.4 แนวคิดผู้นำตำรวจยุคใหม่ ผู้นำหน่วยฝ่ายอำนวยการควรนำแนวคิดดังนี้มาใช้ 1) องค์กรตำรวจเป็นองค์กรบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งต้องสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย 2) มีความนำสมัย ซึ่งต้องมีการพัฒนาเพื่อเตรียมความพร้อม เพื่รองรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตอยู่ตลอดเวลาทั้งในด้านบุคลากร สิ่งอุปกรณ์ และการบริหารจัดการที่ดี 3) ใช้ระบบมาตรฐานสากล มีคู่มือการปฏิบัติงาน และมีมาตรฐานการประเมินการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจเทียบเคียงกับต่างประเทศ 4) ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นศรัทธา โดยการทำให้ประชาชนเชื่อถือ และไว้วางใจอย่างไม่เปลี่ยนแปลง และด้านระบบภาวะผู้นำนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของศักรินทร์ วิชาธรรม (2552) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน สืบสวนสอบสวนปราบปรามอาชญากรรมของตำรวจ กองบังคับการตำรวจนครบาล 7 พบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ ได้แก่ ด้านผู้บังคับบัญชา ด้านอัตรากำลังพล ด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ด้านวัสดุอุปกรณ์ เช่นเดียวกับที่พบในงานวิจัยนี้เนื่องจากการปฏิบัติงานของตำรวจยุคใหม่ มีปัจจัยภาวะผู้นำของหัวหน้างานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และการใช้เทคโนโลยีล้ำสมัยสำหรับกำหนดเป็นแผนปฏิบัติการในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.5 สอดคล้องกับประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ ประกอบด้วย มาตรฐานคุณธรรม และอุดมคติของตำรวจ ซึ่งเป็นเครื่องเหนี่ยวนำให้ข้าราชการตำรวจอยู่ในกรอบของศีลธรรมและคุณธรรม ขณะเดียวกันก็เป็นแนวทางชี้แนะให้ข้าราชการตำรวจบรรลุถึงปณิธานของการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ และ มาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ ซึ่งประกอบด้วย (1) มาตรฐานทางจริยธรรมตำรวจคือ คุณความดีที่เป็นข้อประพฤติตน และปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการตำรวจเพื่อให้ประชาชนศรัทธา เชื่อมั่นและ ยอมรับ (2) จรรยาบรรณของตำรวจ คือ ประมวลความประพฤติในการปฏิบัติหน้าที่ของวิชาชีพตำรวจ ที่ ข้าราชการตำรวจต้องยึดถือปฏิบัติเพื่อธำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ ของข้าราชการตำรวจและวิชาชีพ ตำรวจ

สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี โกสุมา (2564) เรื่อง “การปฏิบัติงานของตำรวจยุคใหม่เพื่อความ โปร่งใสเป็นธรรม โดยยึดหลักธรรมาภิบาลในการปฏิบัติงาน” ผลงานการวิจัยพบว่า ด้านหลักนิติธรรม คือการ เสริมสร้างประสิทธิภาพของหน่วยงานโดยเน้นการอำนวยความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้องและเป็นธรรม ด้านหลัก คุณธรรม คือ การเสริมสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้งระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ด้าน หลักความโปร่งใส คือ การเสริมสร้างความโปร่งใสด้านการเปิดเผยข้อมูล เพื่อให้ ประชาชน สามารถรับรู้การ ทำงานของหน่วยงานได้ ด้านการมีส่วนร่วม คือ เสริมสร้างกระบวนการ ตัดสินใจโดยใช้เสียงส่วนใหญ่ ในการ หาฉันทามติร่วมกัน ด้านความรับผิดชอบ คือ เสริมสร้างให้บุคลากรในองค์กรได้เคารพในความความคิดเห็นที่ แตกต่างกันและกล้ายอมรับผลของการกระทำ พร้อมรับการตรวจสอบ ด้านหลักความคุ้มค่า คือ เสริมสร้างให้ หน่วยงานมีวิธีการและขั้นตอน ในการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นระบบและเหมาะสมกับการดำเนินงาน

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รณกร รัตนะพร และ อติพร เกิดเรือง (2564) เรื่อง “แนว ทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมของกองบัญชาการตำรวจสันติบาล” ที่พบว่าแนวทางการ บริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสม คือการบริหารงานรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “Special Team” S = security, P = participation, E = efficiency, C = creative, I = innovation, A = activeness, L = law, T = transparent, E = ethics, A = accountability, and M = moral

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เสนอให้มีการอนุมัติหลักการ เพื่อการจัดทำแผนบริหารกำลังพลระยะเวลา 1 ถึง 3 ปีระดับ กองบังคับการอำนวยการ เพื่อกำหนดทิศทางบริหารกำลังพลให้เหมาะสมกับงาน โดยเฉพาะประเด็นการ แต่งตั้งบุคลากรที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เพื่มาดำรงตำแหน่งสูงขึ้นในสังกัดฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการ อำนวยการ

1.2 เสนอให้มีการนำแนวทางการบริหารตำรวจยุคใหม่ (ตำรวจยุค 4.0) มากำหนดเป็นนโยบายยั่งยืน โดยมุ่งให้ความสำคัญต่อผู้นำตำรวจยุคใหม่ หรือผู้นำตำรวจที่ดี ซึ่งต้องมีคุณสมบัติและคุณลักษณะในการคิด และทำทุกอย่างอย่างเป็นระบบ มีเหตุมีผลทั้งการบริหารงานบริหารคนตามหลักวิชาการ ใช้คนให้ถูกกับงาน ร่วม

ทุกขร่วมสุข ให้คุณให้โทษ ดูแลลูกน้อง มีภาวะผู้นำ สอนให้ผู้บริหารเริ่มจากการทำเป็นตัวอย่างที่ดี ผู้นำที่ดี มีภาวะผู้นำ จะต้องทำเป็นตัวอย่าง จะสอนจะปกครองตำรวจได้

1.3 เสนอให้ระดับกองบัญชาการ กำหนดนโยบายการจัดทำแนวทาง วิธีการ และกรอบระยะเวลา ในการจัดทำแผนการขอและแผนการใช้งบประมาณประจำปีของหน่วยงานในสังกัด ให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติงาน ของแต่ละหน่วยงานในสังกัดกองบัญชาการ (ทั้งนี้ เพื่อให้ทุกกองบังคับการ ซึ่งเป็นหน่วยขึ้นตรง และ ตำรวจภูธรจังหวัดในสังกัด มีแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงานที่สอดคล้องกัน ขอบด้วยหลักการและ เหตุผลในการจัดทำคำขอของงบประมาณของส่วนราชการ)

1.4 เสนอให้มีการกำหนดหลักการในระดับนโยบาย เกี่ยวกับระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ของ หน่วยงานระดับกองบัญชาการ และกองบังคับการ ในสังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ไว้ว่า การใช้และพัฒนา ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของส่วนราชการนั้น ๆ ควรเป็นแผนงานระยะสั้น มีระยะเวลาดำเนินการเพียง 1 - 2 ปี เนื่องจากเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัตและรวดเร็วมาก อีกทั้งภารกิจหลักในหน้าที่ตำรวจ ต้อง ก้าวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง และสิ่งแวดล้อม ทั้งเป็นการ ใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด เว้นแต่เป็นโครงการ หรือแผนงาน ที่มีเหตุจำเป็นต้อง จัดทำเป็นแผนงานระยะกลาง หรือแผนงานระยะยาว ก็ขออนุมัติหลักการเป็นแต่ละกรณี ๆ ไป

1.5 เสนอให้แผนปฏิบัติราชการของกองบัญชาการ มุ่งเน้นและให้ความสำคัญต่อการจัดให้มี สภาพแวดล้อมในการทำงาน และการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมให้กับกำลังพลของทุกหน่วยงานในสังกัด โดยเฉพาะการให้ความช่วยเหลือแก้ไขปัญหาหนี้สิน และการให้ความสำคัญของเงินตอบแทนค่าทำงาน ล่วงเวลาให้กับข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร และข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ในสายงานอำนวยการ เพื่อ เป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ และการพัฒนา

2.1 เสนอให้กองบังคับการอำนวยการ จัดตั้งคณะทำงานขึ้นพิจารณาคุณสมบัติผู้เหมาะสมที่จะมา ดำรงตำแหน่งภายในสังกัดฝ่ายอำนวยการ ทั้งข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร และข้าราชการตำรวจชั้น ประทวน โดยให้ครอบคลุมทั้งการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งสูงขึ้น การแต่งตั้งหมุนเวียนในระดับเดียวกัน ทั้งจาก ภายในหน่วยงานเดียวกัน และจากภายนอกหน่วยเข้ามาในสังกัด รวมทั้งการแต่งตั้งบุคลากรมาดำรงตำแหน่ง ใหม่ทุกกลุ่ม พร้อมทั้งมอบหมายให้คณะทำงานฯ เสนอรอบแนวทางและตารางการปฏิบัติงานให้แล้วเสร็จ จากนั้นให้นำเสนอผู้บังคับการอำนวยการ เพื่อพิจารณาเห็นชอบ เสนอ ผู้บัญชาการ (ผ่านรองผู้บัญชาการ (ผู้รับผิดชอบงานบริหาร)) แล้วเสนอสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เพื่อพิจารณาต่อไป

2.2 เสนอให้มีการกำหนดแผนปฏิบัติงาน (Action plan) เพื่อกำหนดแนวทาง วิธีการ และกรอบ ระยะเวลาในการดำเนินการในภารกิจ การบริหารจัดการองค์กรตำรวจยุคใหม่ ของกองบังคับการอำนวยการ โดยกำหนดให้ใช้ประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. 2553 (แนบท้าย กฎ ก.ตร. ว่าด้วย ประมวลจริยธรรม และจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2553) มาเป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำ แผนปฏิบัติงานของหน่วยงาน โดยความเห็นชอบและอนุมัติใช้แผนฯ โดยผู้บังคับการอำนวยการ

2.3 เสนอให้ กองบังคับการอำนาจการ แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ และผู้ประสานงาน ในระดับผู้กำกับการ ฝ่ายอำนาจการ เพื่อทำหน้าที่รวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์ และยกร่างเพื่อจัดทำแผนการใช้งบประมาณของ หน่วยงาน โดยให้จำแนกรายไตรมาส ทั้งนี้ ต้องให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติงานของหน่วยงาน มีวัตถุประสงค์ สำคัญคือ มุ่งผลสัมฤทธิ์ให้แผนงานสอดคล้องกับแผนการใช้งบประมาณของหน่วยงาน

2.4 เสนอให้ มีการทบทวนระบบเทคโนโลยีสารสนเทศของทุกฝ่ายอำนาจการ ในสังกัดกองบังคับการ อำนาจการ ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกองกำกับการ โดยให้แต่ละหน่วยแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นตรวจสอบความ ต้องการ และความเหมาะสม รวมทั้งสภาพปัญหาของระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่หน่วยงานของตนเองเป็น หน่วยงานผู้ใช้ระบบ หรือเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบระบบอยู่ แล้วมีความเห็น พร้อมทั้งให้เสนอแนวทางการ พัฒนา หรือแนวทางการแก้ไข ต่อผู้บังคับการอำนาจการ เพื่อพิจารณาสั่งการ และสำหรับใช้เป็นข้อมูล ประกอบการจัดทำแผนค่าของงบประมาณ ตามข้อ 2.3 ของส่วนราชการต่อไป

2.5 เสนอให้ กองบังคับการอำนาจการ จัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ของหน่วยงาน เพื่อเพิ่ม ขวัญและกำลังใจการปฏิบัติงานกับกำลังพลในสังกัด ตลอดจนเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีของการทำงาน อาทิ การจัดทำบันทึกข้อตกลง (MOU) กับสถาบันทางการเงินภายนอก หรือสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจ เพื่อ ช่วยเหลือข้าราชการตำรวจที่มีปัญหาหนี้สิน การจัดทำประกันภัยหมู่ ในรูปการประกันสุขภาพ กับบริษัท ประกันภัย ที่อยู่ในการกำกับดูแลของคณะกรรมการ คปภ. (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมธุรกิจ การประกันภัย) เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิตยา สิ้นเฮว ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ กรอบแนวทางการศึกษา และการให้คำปรึกษาในการศึกษาค้นคว้า และผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านที่สละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่ง

เอกสารอ้างอิง (References)

- กองสารนิเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2565). สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จัดโครงการสัมมนาผู้นำหน่วย ระดับผู้บัญชาการ และผู้บังคับการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565. สืบค้นจาก <https://saranitet.police.go.th/39902>
- กลุ่มพัฒนาภาคีเครือข่าย สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 9 นครราชสีมา. (2565). สรุปสาระสำคัญพระราช กฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. สืบค้นจาก <http://odpc9.ddc.moph.go.th/DPC5/60-conclude-low7.pdf>
- ชรินทร์ บัวเผื่อนหอม. (2545). ปัญหาการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ ตำรวจสายตรวจ: ศึกษากรณีกองบังคับการตำรวจนครบาล 6 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. สืบค้นจาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/>
- โชคชัย สุทธิฤทธิ์. (2549). อุปสรรคในการปฏิบัติงานด้านการป้องกันและปราบปราม อาชญากรรมของ

- เจ้าหน้าที่ตำรวจ สถานีตำรวจนครบาล นิมิตใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ.
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. สืบค้นจาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/>
- ฐานิสรา กาบบัวศรี. (2562). หลักการบริหารแบบ POSTCoRB. *วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย*, 1 (3), 15-22.
- ดิน ปรชัญญฤทธิ์. (2536). *ทฤษฎีองค์การ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- ทวี โกสุมา. (2564). การปฏิบัติงานของตำรวจยุคใหม่เพื่อความโปร่งใสเป็นธรรม. *บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*
วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์, 9 (2), 25-32.
- ปิยนันท์ สวัสดิ์ศฤงฆาร. (2564). *7S Model [McKinsey]*. สืบค้นจาก <https://drpiyanan.com/2021/05/27/7s-model-mckinsey/>
- ฝ่ายอำนวยการ 3 กองบังคับการอำนวยการตำรวจภูธรภาค 5. (2565). *การบรรยายสรุปภารกิจและอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของตำรวจภูธรภาค 5* [เอกสารนำเสนอ 4 มีนาคม 2565]. เชียงใหม่.
- ธนากร รัตนเพชร และอดิพร เกิดเรือง (2564). แนวทางการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่เหมาะสมของกองบัญชาการตำรวจสันติบาล. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6 (3), 39-54.
- วันรัตน์ จันทกิจ. (2556). 17 เครื่องมือนักคิด = 17 Problem solving devices. กรุงเทพฯ : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สนุก.คอม. (2565). *โครงการสมาร์ตเซฟตี้โซน 4.0*. สืบค้นจาก <https://www.sanook.com/news/8446578/>
- ศราวุธ จิตต์ระเปียบ. (2551). *การเสริมสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการบริหารงานสถานีตำรวจ (ดุสิตนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศักรินทร์ วิชาธรรม. (2552). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสืบสวนปราบปรามอาชญากรรมของข้าราชการตำรวจ กองบังคับการตำรวจนครบาล 7*. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- เศรษฐพัส ธเนษฐ์ภักศพงษ์ สมหมาย จันทร์เรือง และปรีดา สดาวาร. (2563) ประสิทธิภาพการบริหารจัดการของกองบัญชาการตำรวจนครบาล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 15 (2), 115-125.
- สัญญา เคนาภูมิ และสนุก สิงห์มาตร (2564) ตำรวจจราจรที่รักของประชาชน. *วารสารวิชาการรัตนบุคย์*, 3 (1), 88-100.
- Adison A. (2555). *แนวคิดและทฤษฎีการจัดการของ Henri Fayol*. สืบค้นจาก <http://adisony.blogspot.com/2012/10/henri-fayol.html>
- Certo, S. C. (2000). *Modern management*. (8th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education*. New York: McGraw Hill.

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์ โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจ

ทัศนณี วันคง¹ และ วรรัช วิชชุวานิชย์²

วันได้รับบทความ: 24 พฤษภาคม 2566 วันแก้ไข: 2 มิถุนายน 2566 วันยอมรับเผยแพร่: 12 มิถุนายน 2566

บทคัดย่อ

สังคมไทยในปัจจุบันมีแนวโน้มของการเข้าสังคมมากขึ้น ซึ่งมักจะมีการบริโภคแอลกอฮอล์ในการสังสรรค์ อันจะส่งผลกระทบต่ออัตราการเกิดอุบัติเหตุจราจรและปัญหาความรุนแรง การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจในกลุ่มตัวอย่างเพศชาย เพศหญิง และ เพื่อเปรียบเทียบปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจในกลุ่มตัวอย่างเพศชายและเพศหญิงที่รับประทานอาหาร และ ไม่ได้รับประทานอาหารที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้อาศัยสมัคร ที่มีอายุระหว่าง 25-44 ปี สุขภาพดี และให้ความยินยอมก่อนเริ่มทำการทดสอบ จำนวน 30 คน เพศชาย 15 คน เพศหญิง 15 คน โดยตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์แบบเป่าจากลมหายใจ นำค่าที่ได้จากการตรวจวัดแอลกอฮอล์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยค่าความถี่และค่าร้อยละใช้เพื่อใช้อธิบายข้อมูลทั่วไป ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้อธิบายค่าเฉลี่ยของข้อมูล การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอ้างอิงเป็นการวิเคราะห์ระดับอิทธิพลของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์เชิงถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปร ผลการศึกษาพบว่า การรับประทานอาหาร ไม่รับประทานอาหาร อีกทั้งความแตกต่างในเพศชายและเพศหญิง ส่งผลกระทบต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดโดยตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจ เมื่อวัดปริมาณแอลกอฮอล์หลังดื่มที่เวลา 15, 30, 60, 90, 120, 150 และ 180 นาทีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: เครื่องวัดปริมาณแอลกอฮอล์จากลมหายใจ เอทิลแอลกอฮอล์ การรับประทานอาหาร

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขานิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ (ผู้ประพันธ์บทความ)

² คณบดีคณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Factor Affecting Blood Alcohol Using Breath Alcohol Testing

Tatmanee Wankong¹ & Woratouch Witchuvanit²

Received Date: May 24,2023 Revised Date: June 2,2023 Accepted Date: June 12,2023

Abstract

Recently, there has been a growing trend of enhanced openness and increased socialization in Thai society, leading to frequent social gathering where alcohol consumption is prevalent. This would result in an increased traffic accidents and violent problems. This study aimed 1) to examine the factors influencing the concentration of ethyl alcohol using breath alcohol testing of male and female participants and 2) to compare the levels of ethyl alcohol concentration using breath alcohol testing between male and female participants in two sample groups; those who consumed food and those who did not. The research samples comprised 30 healthy volunteers (15 males and 15 females) aged 25 to 44 who provided consent prior to the testing. Data collected through breath alcohol testing at different time intervals were analyzed to measure alcohol content. The statistics used in this study included percentages, means, and standard deviations (S.D.). Frequency and percentage were used to explain general information, while the means and standard deviations (S.D.) were used to describe the average data value. Inferential statistics of multiple regression analysis were employed for hypothesis testing in order to analyze the level of influence of the variables. The results revealed that the consumption and non-consumption of food, as well as gender differences between males and females, affected blood alcohol levels measured through breath alcohol testing at time intervals of 15, 30, 60, 90, 120, 150, and 180 minutes after drinking with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Breath alcohol analyzer, Ethyl alcohol, Having meal

¹ Graduate student in Master of Science Faculty of Science, Royal Police Cadet Academy

² Dean of Forensic Sciences Faculty, Royal Police Cadet Academy

บทนำ (Introduction)

สังคมไทยในปัจจุบันนี้ มีการเปิดกว้างทางสังคมมากขึ้น ทำให้คนออกมาพบปะสังสรรค์โดยมีการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์กันเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทั้งในเพศชายและเพศหญิง โดยโทษของการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์นั้นอาจมีตั้งแต่ขั้นเบา ไปจนถึงขั้นรุนแรง เช่น เสียการทรงตัว หมดสติ ไม่สามารถควบคุมสติไว้ได้ และจากสถิติที่ศาลสังคมประพฤติ ระหว่างวันที่ 27-29 ธันวาคม 2562 พบว่าคดีขับรถขณะเมาสุรา มีจำนวนทั้งสิ้น 4,452 คดี หรือ 96.76% และในประเทศไทยมีวิธีการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในร่างกาย ในทางกฎหมายนั้นกฎกระทรวงฉบับที่ 21 (พ.ศ. 2560) ออกตามความในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2522 กำหนดไว้ว่า หากพบว่าผลการตรวจวัดแอลกอฮอล์ในเลือดของผู้ขับขี่ มีค่าเกิน 50 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์หรือผู้ขับขี่ที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปีผู้ขับขี่ที่ไม่มีใบอนุญาตขับรถหรืออยู่ระหว่างถูกพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาต หรือผู้ขับขี่ซึ่งได้รับใบอนุญาตขับรถแบบชั่วคราว ถ้ามีปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดเกิน 20 มิลลิกรัมเปอร์เซ็นต์ให้ถือว่าเมาสุราเช่นกันโดยได้แบ่งวิธีการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดออกเป็น 3 วิธี ดังนี้ ตรวจวัดลมหายใจ ตรวจปัสสาวะ และ ตรวจเลือด ซึ่งในการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์นั้นมีปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือด ดังนี้ ความเข้มข้นของแอลกอฮอล์, เวลา, อาหารในกระเพาะอาหาร, ชนิดของเครื่องดื่มที่ใช้ผสมกับแอลกอฮอล์, น้ำหนักร่างกาย, เพศ, อารมณ์, ปัญหาสุขภาพ และการใช้ยา และ ในปัจจุบันมีการใช้สื่อโซเชียลกันอย่างแพร่หลายรวมถึงมีวิธีการแนะนำระยะเวลาการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในลมหายใจเพื่อรอระยะเวลาให้แอลกอฮอล์ในร่างกายมีปริมาณลดลงจึงทำให้ในปัจจุบันมีคดีที่ผู้กระทำความผิดยื้อเวลาการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ทางลมหายใจ

จากปัญหาที่กล่าวข้างต้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการลดลงของเอทิลแอลกอฮอล์ ได้แก่ อาหารในกระเพาะ และ เพศ โดยเปรียบเทียบในเพศชายและเพศหญิงโดยใช้เครื่องตรวจวัดความเข้มข้นของแอลกอฮอล์โดยวิธีการเป่าจากลมหายใจ และ จะเปรียบเทียบปริมาณการลดลงของแอลกอฮอล์โดยจะเปรียบเทียบระหว่างก่อนการรับประทานอาหารและหลังรับประทานอาหาร

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านเพศของกลุ่มตัวอย่างที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณเอทิลแอลกอฮอล์โดยวิธีการเป่าจากลมหายใจ
2. เพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบปริมาณการลดลงของเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้เครื่องตรวจวัดแอลกอฮอล์โดยวิธีการเป่าจากลมหายใจในเพศหญิงและเพศชาย

สมมติฐานของการวิจัย

เพศและการรับประทานอาหารที่แตกต่างกันส่งผลต่อระดับแอลกอฮอล์ที่ตรวจวัดโดยวิธีการเป่าจากลมหายใจและระยะเวลาที่ผ่านไปส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ผลงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์มาเป็นแนวทางในการศึกษา ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทำงานของเครื่องวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดโดยวิธีเป่าลมหายใจ เครื่องตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในเลือดโดยวิธีเป่าลมหายใจ (Breath analyzer test) เป็นเครื่องมือที่ถูกออกแบบให้วัดได้เฉพาะแอลกอฮอล์ชนิดเอทิลแอลกอฮอล์ (Ethyl alcohol) ซึ่งเป็นแอลกอฮอล์ที่ผสมในเครื่องดื่มเมทานอลที่ขายในปัจจุบัน หลักการทำงานของเครื่องวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือด คือ เมื่อปริมาณแอลกอฮอล์จากลมหายใจเข้าสู่เครื่อง ภายในเครื่องจะมีตัวตรวจจับแอลกอฮอล์ (Alcohol Detector) อยู่ ซึ่งแอลกอฮอล์ที่เข้าไปจะเกิดการแปรสภาพ ทำให้สามารถ ตรวจจับและแสดงผลการวัดออกมาที่หน้าจอเครื่อง โดยการวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดจากลมหายใจได้ถูกต้องจะต้องใช้ลมหายใจจากส่วนลึกของปอดที่สัมผัสกับเส้นเลือดฝอยในปอด เพื่อให้ได้ค่าปริมาณแอลกอฮอล์ที่ไม่คลาดเคลื่อน การตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์จากลมหายใจเป็นการทำงานที่อาศัยหลักการ เมื่อกระแสเลือดไหลไปที่ปอดเพื่อแลกเปลี่ยนก๊าซออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์ เข้า-ออกจากร่างกาย แอลกอฮอล์ในกระแสเลือดบางส่วนจะซึมผ่านออกจากปอดด้วย ซึ่งระดับความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ จากปอดจะสัมพันธ์ โดยตรงกับระดับความเข้มข้นแอลกอฮอล์ในเลือด ดังนั้นเมื่อหายใจออก มาแอลกอฮอล์จะถูกขับ ออกจากปอดด้วย

ปัจจัยที่มีผลต่อระดับแอลกอฮอล์ในเลือด

1) ความเข้มข้นของแอลกอฮอล์

เครื่องดื่มที่มีความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ประมาณ 20% โดยปริมาตรจะถูกดูดซึมเข้าเลือดได้ดีที่สุด ถ้าความเข้มข้นสูงกว่านี้แอลกอฮอล์จะไปกีดขวางการเปิดของหลอดเลือดที่เชื่อมระหว่างกระเพาะอาหารและ ลำไส้เล็กให้มีการทำงานช้าลง ทำให้การดูดซึมแอลกอฮอล์เข้าระบบเลือดช้า ระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจจะต่ำ

2) เวลา

ถ้าดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์แบบค่อย ๆ ดื่มไป จะทำให้อัตราการเพิ่มของแอลกอฮอล์ในเลือดเท่ากับอัตราการทำลายแอลกอฮอล์ของตับซึ่งจะมีผลทำให้แอลกอฮอล์ในเลือดต่ำ

3) อาหารในกระเพาะ

ถ้าในกระเพาะอาหารและลำไส้เล็กไม่มีอาหารอยู่จะมีผลทำให้แอลกอฮอล์ถูกดูดซึมได้เร็ว แต่ถ้ามีอาหารที่มีไขมันจะทำให้การดูดซึมช้า

4) ชนิดของเครื่องดื่มที่ผสมกับแอลกอฮอล์

การผสมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ด้วยเครื่องดื่มที่มีส่วนผสมของคาร์บอนเนต เช่น น้ำอัดลม จะทำให้การดูดซึมแอลกอฮอล์เข้าสู่กระแสเลือดได้เร็วขึ้น

5) น้ำหนักของร่างกาย

เนื่องจากร่างกายของคนเราประกอบด้วยน้ำ 2 ใน 3 ส่วน ฉะนั้นคนที่มีน้ำหนักมาก เมื่อแอลกอฮอล์ถูกดูดซึมเข้าร่างกายจะทำให้แอลกอฮอล์ในเลือดมีความเข้มข้นน้อยกว่าคนที่น้ำหนักเบา คนอ้วนจะมีน้ำในร่างกายน้อยกว่าคนผอม ถ้าน้ำหนักเท่ากัน เนื่องจากแอลกอฮอล์จะละลายได้น้อยในไขมัน เมื่อเทียบกับน้ำ ด้วยเหตุนี้ปริมาณความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือดของคนอ้วนจะสูงกว่าคนผอม เมื่อดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ในปริมาณเท่ากัน

6) เพศ

ผู้หญิงโดยทั่วไปจะมีปริมาณไขมันมากกว่าดังนั้นจึงทำให้ความสามารถในการเผาผลาญแอลกอฮอล์ น้อยกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะระดับฮอร์โมนของเพศหญิงจะขึ้นลง จึงทำให้ระดับแอลกอฮอล์ของผู้หญิงสูงกว่าผู้ชาย

7) อารมณ์

ภาวะอารมณ์ ความกลัว ความแค้น ความโกรธ มีผลทำให้การดูดซึมแอลกอฮอล์เข้าสู่กระแสเลือดได้เร็วขึ้น

8) ปัญหาสุขภาพ

ผู้ที่มีอาการอ่อนเพลียหรือเจ็บป่วย จะมีระดับแอลกอฮอล์ในเลือดสูงกว่าคนที่มีร่างกายปกติ

9) การใช้ยา

การใช้ยาบางชนิดร่วมกับการดื่มแอลกอฮอล์ ยาจจะมีผลต่อการเร่งปฏิกิริยาของแอลกอฮอล์ได้เร็วขึ้น

การดูดซึมแอลกอฮอล์ในร่างกาย

เมื่อดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จะผ่านช่องปากแอลกอฮอล์ส่วนหนึ่งจะถูกดูดซึมผ่านเยื่อที่ช่องปากไปยังกระเพาะอาหารและไปสู่ลำไส้เล็กและแอลกอฮอล์ส่วนที่เหลือจะถูกดูดซึมที่ลำไส้เล็ก เนื่องจากโมเลกุลของแอลกอฮอล์มีขนาดเล็กและไม่ต้องการน้ำย่อยในการย่อยก่อน ฉะนั้นแอลกอฮอล์จึงถูกดูดซึมอย่างรวดเร็วเข้าสู่กระแสเลือด ถ้ากระเพาะอาหารว่างจะถูกดูดซึมหมดภายใน 30 นาที หลังการดื่ม แต่ถ้ากระเพาะอาหารมีอาหารอยู่ อาจต้องใช้เวลานานถึง 90 นาที หรือนานกว่านั้น เมื่อแอลกอฮอล์เข้าสู่กระแสเลือดแล้ว แอลกอฮอล์จะเคลื่อนตามทิศทางเดินของกระแสเลือดจากลำไส้สู่ตับแอลกอฮอล์บางส่วนจะถูกทำลายโดยตับ จากนั้นเลือดจะไปผ่านไปทางหัวใจด้านขวาและเลือดถูกสูบฉีดไปปอดเพื่อรับออกซิเจน แล้วเลือดจะถูกส่งไปทางหัวใจด้านซ้ายและถูกสูบไปส่วนต่าง ๆ ของร่างกายผ่านเส้นเลือดแดงใหญ่จึงทำให้แอลกอฮอล์ถูกส่งไปตามเนื้อเยื่อต่าง ๆ เมื่อแอลกอฮอล์เข้าสู่สมองจะทำให้การทำงานของสมองช้าลง และเมื่อแอลกอฮอล์ผ่านปอด แอลกอฮอล์บางส่วนจะแพร่เข้าสู่อากาศ (ลมหายใจ) หรือการแลกเปลี่ยนออกซิเจนและคาร์บอนไดออกไซด์

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

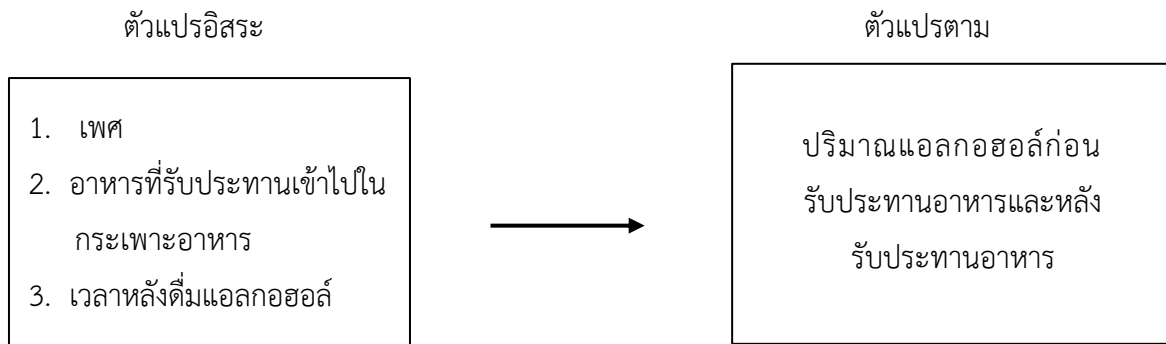
พลวุฒิ ผาติวุติ (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเครื่องดื่มที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแอลกอฮอล์ในเลือด” เป็นการศึกษาเปรียบเทียบเครื่องดื่มชนิดต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของนักดื่มกับปริมาณแอลกอฮอล์หลังจากที่ได้รับเครื่องดื่มแต่ละชนิดตามระยะเวลาที่แตกต่างกันในเพศชายเท่านั้น และ วัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของนักดื่มที่ปริมาณประมาณ 50 มิลลิกรัมต่อลิตร และ ไม่ได้มีการกำหนดก่อนหรือหลังรับประทานอาหาร

อัมรรณ ดวมณี (2558) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาผลของดัชนีมวลกายต่อการลดลงของแอลกอฮอล์ในเลือด” เป็นการศึกษาอัตราการลดลงของระดับแอลกอฮอล์ในเลือดเมื่อระดับความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ที่แตกต่างกันและศึกษาเปรียบเทียบอัตราการลดลงของระดับแอลกอฮอล์ในเลือดกับกลุ่มคนที่มีดัชนีมวลกายแตกต่างกันโดยทำการทดสอบด้วยวิธีการเป่าลมหายใจ (Breath Analyzer Test) ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ได้จำกัดช่วงเวลาที่ศึกษาอัตราการลดลง 90 นาที และผู้จัดทำวิทยานิพนธ์ในเล่มนี้ได้สนใจดัชนีมวลเพียงอย่างเดียว

ดรัมมอนด์-เลจ และคณะ (Drummond-Lage et al., 2018) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มข้นแอลกอฮอล์ในเลือด (BAC) กับความเข้มข้นแอลกอฮอล์ในลมหายใจ (BrAC) เพื่อประเมินท่าทางการเคลื่อนไหวในการดื่มแอลกอฮอล์ทางคลินิกภายใต้การควบคุมในบราซิล โดยในบทความวิจัยฉบับนี้จะเป็นการวัดปริมาณแอลกอฮอล์และประเมินการเคลื่อนไหวของร่างกายและสังเกตอัตราการลดลงของแอลกอฮอล์ในเลือดและในลมหายใจ โดยจะทำการเก็บตัวอย่างหลังจากการดื่มแอลกอฮอล์ เมื่อเวลาผ่านไป โดยกำหนดเวลาดังนี้ 30, 60, 90, 120, 150, 180, 210, 240 และ 270 นาที จะเก็บตัวอย่างความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ทางเลือดและลมหายใจ พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

คริกคุ และคณะ (Kriikku et al., 2014) การเปรียบเทียบผลการทดสอบการตรวจแอลกอฮอล์ในลมหายใจ กับความเข้มข้นของ แอลกอฮอล์ในเลือดในผู้ต้องสงสัยที่เมฆานวิจัยนี้เป็นการทดสอบเครื่องวิเคราะห์แอลกอฮอล์ใน ลมหายใจ (BrAC) ที่เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้งานกันอย่างแพร่หลายเพื่อตรวจคัดกรองผู้ที่ขับขี่ยานพาหนะขณะมีเมฆา และเพื่อเพิ่มความปลอดภัยของการจราจรบนท้องถนน นำผลการทดสอบมาเปรียบเทียบกับความเข้มข้นแอลกอฮอล์ในเลือดจากหลอดเลือดดำ (BAC) โดยการสุ่มตัวอย่างเลือดและการตรวจแอลกอฮอล์ในลมหายใจมีช่วงเวลาห่างโดยมีค่าอยู่ในช่วง 0 ถึง 6 ชั่วโมง โดยผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอัตราส่วนของแอลกอฮอล์ในเลือด-ลมหายใจ (BBR) มีค่า เท่ากับ 2260 จากผลที่ได้ พบว่าการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจจะให้ค่าที่ต่ำกว่าค่า BAC ที่แท้จริง 15% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าควรเพิ่มค่า BBR = 2260 ที่ใช้ในการสอบเทียบ (Calibration) ขึ้นอีก ประมาณ15%เพื่อให้ค่า BAC และ BrAC สอดคล้องกันมากขึ้น

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเป็นอาสาสมัคร ที่มีอายุระหว่าง 25-44 ปี สุขภาพดี โดยได้รับการยินยอมก่อนเริ่มทำการทดสอบ จำนวน 30 คน (อัมรรณณ์ ดวงมณี, 2558) โดยแบ่งเป็นเพศชายจำนวน 15 คน และ เพศหญิงจำนวน 15 คน

2. การเก็บข้อมูล

1) อาสาสมัครทุกคนต้องลงชื่อในหนังสือยินยอมก่อนเริ่มการทดสอบ

2) การดื่มแอลกอฮอล์

อาสาสมัครแต่ละคนจะได้รับการดื่มแอลกอฮอล์จำนวนทั้งหมด 2 ครั้งโดยในครั้งที่ 1 และครั้งที่ 2 งดอาหารก่อนเริ่มทำการศึกษา ไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง

กลุ่มรับประทานอาหาร ก่อนเริ่มการดื่มแอลกอฮอล์จะให้อาสาสมัครรับประทานอาหารในปริมาณที่เท่ากันและเป็นอาหารประเภทเดียวกันให้แล้วเสร็จภายใน 20 นาที และ หลังจากรับประทานอาหาร 15 นาที จะเริ่มให้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 490 ซม.³ alc.5%vol. ให้ดื่มภายใน 20 นาทีที่ยี่ห้อ ลิโอ (กรมสรรพสามิต, 2560) (ปริมาณไม่เกิน 50 mg%)

กลุ่มไม่รับประทานอาหาร กำหนดให้อาสาสมัครงดอาหารก่อนเริ่มทำการศึกษาไม่น้อยกว่า 3 ชั่วโมง และจะให้อาสาสมัครดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ แอลกอฮอล์ 490 ซม.³ alc.5%vol. ให้ดื่มภายใน 20 นาที

3) การตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจ หลังจากให้อาสาสมัครได้รับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ที่ให้ดื่มภายใน 20 นาทีหลังจากดื่มเสร็จนั่งรอ 15 นาที เพื่อบริการดูดซึมของแอลกอฮอล์เข้าสู่ร่างกาย หลังจากนั้นให้อาสาสมัครตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ดังนี้ 15, 30, 60, 90, 120, 150, 180 (Drummond-Lage et al., 2018) ของทั้ง 2 ครั้ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1) เครื่องวัดระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจ Intoximeter Alco-Sensor V Breath Tester สอบเทียบทวนสอบเครื่องมือ โดย CALIBRATION LABORATORY.CLT
- 2) หลอดเป่าขึ้นใหม่ที่ผ่านการฆ่าเชื้อ
- 3) อาหารที่ใช้ในการศึกษา ข้าวกะเพราไก่ ไข่ดาว ปริมาณ 270 กรัม

4. จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอใบรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะนิติวิทยาศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ เอกสารรับรองเลขที่ : 650411-014 รหัสโครงการวิจัย : FSRPCA-IRB-65015

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำค่าที่ได้จากการตรวจวัดแอลกอฮอล์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ทั้งในเพศชายและเพศหญิง ก่อนและหลังรับประทานอาหารมาวิเคราะห์ ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ทฤษฎีทางสถิติมาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเพื่อสรุปวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์มีดังนี้

- 1) ค่าความถี่และค่าร้อยละ เพื่อใช้อธิบายข้อมูลทั่วไป

$$\text{สูตรคำนวณ ร้อยละ(\%)} = X \cdot 100 / N$$

X คือ จำนวนข้อมูล (ความถี่) ที่ต้องการนำมาหาค่าร้อยละ

N คือ จำนวนข้อมูลทั้งหมด

- 2) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard deviation) ใช้อธิบายค่าเฉลี่ยของข้อมูล

$$\text{สูตรคำนวณ } \bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^N X_i}{N}$$

$\bar{X}$ คือ ค่าเฉลี่ย

$\frac{\sum_{i=1}^N X_i}{N}$ คือ ผลรวมของข้อมูลทั้งหมด

- 3) การทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติเชิงอ้างอิง เป็นการวิเคราะห์ระดับอิทธิพลของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ศึกษา ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยใช้การวิเคราะห์เชิงถดถอยพหุคูณตามลำดับความสำคัญของตัวแปร (Multiple Regression Analysis) โดยมีปัจจัยอิสระใดบ้างที่มีผลต่อตัวแปรตาม โดยแปลงข้อมูลเป็น Dummy variable โดยจะยกตัวอย่างการจัดตัวแปรให้เป็นตัวแปรใหม่ โดยใช้วิธีการ Dummy Variable ซึ่งจะต้องกำหนดรหัสเป็น เพศ(X_1), อาหารที่รับประทานเข้าไปในกระเพาะอาหาร(X_2) และเวลาหลังดื่มแอลกอฮอล์(X_3) และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม SPSS ทำการสรุปผลสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัย (Results)

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจอันมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยความแตกต่างของเพศของกลุ่มตัวอย่างที่มีผลต่อปริมาณเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการเป่าจากลมหายใจเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบปริมาณการลดลงของเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้เครื่องตรวจวัดแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการเป่าจากลมหายใจในเพศหญิงและเพศชายมีผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างเพศต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดโดยวิธีการเป่าจากลมหายใจของกลุ่มตัวอย่างซึ่งไม่รับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา

ระยะเวลาเมื่อวัดปริมาณแอลกอฮอล์หลังดื่ม		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means			
		F	Sig.	t	df	Sig.	d
15 นาที	Equal variances assumed	1.42	0.24	-2.60	28.00	0.02*	-9.53
	Equal variances not assumed			-2.60	23.12	0.02	-9.53
30 นาที	Equal variances assumed	1.30	0.27	-3.68	28.00	0.00*	-13.33
	Equal variances not assumed			-3.68	22.98	0.00	-13.33
60 นาที	Equal variances assumed	1.67	0.21	-3.28	28.00	0.00*	-12.40
	Equal variances not assumed			-3.28	24.73	0.00	-12.40
90 นาที	Equal variances assumed	3.13	0.09	-2.93	28.00	0.01*	-10.60
	Equal variances not assumed			-2.93	21.50	0.01	-10.60
120 นาที	Equal variances assumed	2.23	0.15	-2.96	28.00	0.01*	-8.67
	Equal variances not assumed			-2.96	22.96	0.01	-8.67
150 นาที	Equal variances assumed	3.38	0.08	-2.39	28.00	0.02*	-5.27
	Equal variances not assumed			-2.39	22.27	0.03	-5.27
180 นาที	Equal variances assumed	18.06	0.00	-2.91	28.00	0.01	-4.07
	Equal variances not assumed			-2.91	15.68	0.01*	-4.07
210 นาที	Equal variances assumed	4.64	0.04	-1.00	28.00	0.33	-0.60
	Equal variances not assumed			-1.00	14.00	0.33	-0.60

จากตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างเพศต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดโดยวิธีการเป่าจากลมหายใจของกลุ่มตัวอย่างซึ่งไม่รับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา พบว่าปัจจัยทางด้านเพศที่

แตกต่างกัน ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งไม่รับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลาอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ ปัจจัยทางด้านเพศที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งไม่รับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา 15 นาที 30 นาที 60 นาที 90 นาที 120 นาที 150 นาที และ 180 นาทีอย่างมีนัยยะสำคัญ

ตารางที่ 2 แสดงความแตกต่างระหว่างเพศต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดโดยวิธีการเป่าจากลมหายใจของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา

ระยะเวลาเมื่อวัดปริมาณแอลกอฮอล์หลังดื่ม		Levene's Test for Equality of Variances t-test for Equality of Means					
		F	Sig.	t	df	Sig.	<i>d</i>
15 นาที	Equal variances assumed	2.73	0.11	-2.77	28.00	0.01*	-7.27
	Equal variances not assumed			-2.77	21.62	0.01	-7.27
30 นาที	Equal variances assumed	4.31	0.05	-3.04	28.00	0.01	-8.93
	Equal variances not assumed			-3.04	19.25	0.01*	-8.93
60 นาที	Equal variances assumed	7.55	0.01	-2.95	28.00	0.01	-9.33
	Equal variances not assumed			-2.95	16.34	0.01*	-9.33
90 นาที	Equal variances assumed	15.46	0.00	-2.04	28.00	0.05	-5.27
	Equal variances not assumed			-2.04	14.47	0.06	-5.27
120 นาที	Equal variances assumed	17.57	0.00	-1.75	28.00	0.09	-3.07
	Equal variances not assumed			-1.75	14.00	0.10	-3.07
150 นาที	Equal variances assumed	9.24	0.01	-1.36	28.00	0.18	-1.07
	Equal variances not assumed			-1.36	14.00	0.20	-1.07
180 นาที	Equal variances assumed	4.64	0.04	-1.00	28.00	0.33	-0.33
	Equal variances not assumed			-1.00	14.00	0.33	-0.33

จากตารางที่ 2 แสดงความแตกต่างระหว่างเพศ ต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา พบว่าปัจจัยทางด้านเพศที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลาอย่างมีนัยยะสำคัญ กล่าวคือ ปัจจัยทางด้านเพศที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา 15 นาที 30 นาที และ 60 นาที อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 แสดงตัวแบบความแปรปรวนระหว่างการรับประทานอาหารต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างตามระยะเวลา

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	9.144	8	1.143	9.954	.000 ^b
Residual	5.856	51	.115		
Total	15.000	59			

$R^2 = 0.610$, Adjusted $R^2 = 0.548$

จากตารางที่ 3 แสดงตัวแบบความแปรปรวนระหว่างการรับประทานอาหาร ต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างตามระยะเวลา พบว่ามีค่า Signification ต่ำกว่า 0.05 จึงสามารถสรุปได้ว่าการรับประทานอาหารของกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งไม่รับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา โดยสามารถแจกแจงได้ดังตารางที่ 14 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวนระหว่างการรับประทานอาหารต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างตามระยะเวลาและจากค่า $R^2 = 0.548$ มีค่าที่สูงอธิบายได้ว่าตัวแปรอิสระ (การรับประทานอาหาร) มีความผันแปรต่อตัวแปรตาม (ปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตรวจวัดโดยการเป่าจากลมหายใจ)

ตารางที่ 4 แสดงตัวแบบความแปรปรวนระหว่างอายุต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดโดยวิธีการเป่าจากลมหายใจของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	176.376	7	25.197	.744	.638 ^b
Residual	745.490	22	33.886		
Total	921.867	29			

$R^2 = 0.191$, Adjusted $R^2 = -0.66$

จากตารางที่ 4 แสดงตัวแบบความแปรปรวนระหว่างอายุ ต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา พบว่ามีค่า Signification สูงกว่า 0.05 จึงสามารถสรุปได้ว่าอายุที่แตกต่างกันของกลุ่มตัวอย่าง ไม่ส่งผลต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา โดยสามารถแจกแจงได้ดังตารางที่ 8 แสดงค่าสัมประสิทธิ์ความแปรปรวนระหว่างอายุ ต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดของกลุ่มตัวอย่างซึ่งรับประทานอาหารก่อนการทดลองตามระยะเวลา จากค่า $R^2 = -0.66$ มีค่าที่ต่ำพบว่าตัวแปรอิสระ (อายุ) ไม่มีความผันแปรต่อตัวแปรตาม (ปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดตรวจวัดโดยการเป่าจากลมหายใจ)

ตารางที่ 5 สรุปผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจ

สมมติฐาน	รับประทานอาหาร	ไม่รับประทานอาหาร
เพศ	✓	✓
อายุ	✗	✗
เวลา	✓	✓
อาหารที่รับประทานเข้าไปใน	✓	✓
กระเพาะอาหาร		

*แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

หมายเหตุ : ✓ ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

✗ ไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีการตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย (Discussion)

จากการสรุปผลการศึกษาซึ่งพบว่าการรับประทาน หรือไม่รับประทานอาหาร ส่งผลกระทบต่อปริมาณแอลกอฮอล์ในกระแสเลือด เมื่อวัดปริมาณแอลกอฮอล์หลังดื่ม 15 นาที วัดปริมาณแอลกอฮอล์หลังดื่ม 60 นาที และวัดปริมาณแอลกอฮอล์หลังดื่ม 90 นาที ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการศึกษาของอานนท์ จำลองกล (2559) เรื่องเอทิลแอลกอฮอล์ในมุมมองนิติเวชศาสตร์ โดยกล่าวว่า การดูดซึมเอทิลแอลกอฮอล์จะเริ่มเกิดขึ้นในกระเพาะอาหาร และเกิดอย่างรวดเร็วบริเวณลำไส้เล็กส่วน duodenum และ jejunum ดังนั้นปัจจัยที่ทำให้อัตราการเคลื่อนที่ของอาหารจากกระเพาะอาหารไปสู่ลำไส้เล็กช้าลง (delay gastric emptying rate) เช่น การสูบบุหรี่ การรับประทานอาหารปริมาณมาก หรือ อาหารที่มีไขมันสูง และการบริโภคสารที่ลด gastric motility จึงมีผลลดอัตราการดูดซึมและยืดเมตาบอลิซึมของเอทิลแอลกอฮอล์ ในทางตรงกันข้ามหากดื่มเอทิลแอลกอฮอล์ในขณะที่ท้องว่างจะทำให้การดูดซึม และการเกิดพิษเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยอัตราการดูดซึมของเอทิลแอลกอฮอล์มีความสัมพันธ์กับระดับความเข้มข้นของเอทิลแอลกอฮอล์ที่บริโภคเข้าไป เช่น การบริโภคเอทิลแอลกอฮอล์ความเข้มข้น 10% (v/v) ร่างกายจะดูดซึมได้ช้ากว่าที่ความเข้มข้น 20% แต่หากความเข้มข้นมากกว่า 30% ขึ้นไป เอทิลแอลกอฮอล์จะถูกดูดซึมได้ช้าลงเนื่องจากมีผลระคายเคืองกระเพาะอาหาร

จากการวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในเพศหญิงและเพศชายพบว่าในกลุ่มตัวอย่างบางรายที่มีน้ำหนักตัวสูง ส่งผลให้ผลการวัดปริมาณแอลกอฮอล์ที่ได้มีค่าต่ำทั้งในเพศหญิงและเพศชายในอาสาสมัครที่มีน้ำหนักตัวเกิน 100 กิโลกรัม สอดคล้องกับผลการศึกษาของอัมรรวรรณ์ ดวงมณี (2558) ว่ากลุ่มอาสาสมัครที่มีค่า BMI >25 จะตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์สูงสุดได้น้อยกว่าจึงทำให้กำจัดแอลกอฮอล์สิ้นสุดลงก่อนครบเวลา

ปัจจัยทางด้านอายุโดยในการศึกษาครั้งนี้ได้มีการกำหนดช่วงอายุที่ 25-44 ปี อยู่ในช่วงวัยทำงานและสุขภาพดีจึงไม่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการใช้เครื่องเป่าแอลกอฮอล์ทางลมหายใจ โดย ดาวลิ่ง และคณะ (Dowling et al, 2021) มีผลการศึกษาว่าอายุที่มากขึ้นอาจส่งผลกระทบต่อความสามารถในการใช้เครื่องเป่าแอลกอฮอล์ทางลมหายใจ

ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณแอลกอฮอล์โดยใช้วิธีตรวจวัดแบบเป่าจากลมหายใจพบว่าปัจจัยทางด้านเวลา อาหารที่รับประทานเข้าไปในกระเพาะอาหาร เวลา ส่งผลกระทบต่อปริมาณแอลกอฮอล์ที่ตรวจวัดแอลกอฮอล์โดยวิธีเป่าจากลมหายใจซึ่ง สอดคล้องกับ คริกครู และคณะ (2014) ศึกษาการเปรียบเทียบผลการทดสอบการตรวจแอลกอฮอล์ในลมหายใจ กับความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ในเลือดในผู้ต้องสงสัยที่เมื่องานวิจัยนี้เป็นการทดสอบเครื่องวิเคราะห์แอลกอฮอล์ใน ลมหายใจ (BrAC) โดยการสูดตัวอย่างเลือดและการตรวจแอลกอฮอล์ในลมหายใจมีช่วงเวลาห่างโดยมีค่าอยู่ในช่วง 0 ถึง 6 ชั่วโมง โดยอัตราส่วนของแอลกอฮอล์ในเลือด-ลมหายใจ (BBR) มีค่า เท่ากับ 2260 จากผลที่ได้ พบว่าการตรวจวัดระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจจะให้ค่าที่ต่ำกว่าค่า BAC ที่แท้จริง 15% ซึ่งแสดงให้เห็นว่าควรเพิ่มค่า BBR = 2260 ที่ใช้ในการสอบเทียบ (Calibration) ขึ้นอีกประมาณ 15% เพื่อให้ค่า BAC และ BrAC สอดคล้องกันมากขึ้น ในการตรวจแอลกอฮอล์ในลมหายใจนั้นอาจมีปัจจัยอื่นๆเข้ามาจึงทำให้ค่าที่ได้น้อยกว่าการตรวจแอลกอฮอล์ในเลือด ซึ่งในประเทศไทยนั้นยังใช้ค่าสัมประสิทธิ์การแปลงค่าอยู่ที่ 2000 ในระหว่างการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์โดยลมหายใจนั้นไม่ได้มีการห้ามให้อาสาสมัครเข้าห้องน้ำ ตึมน้ำ สูบบุหรี่ จึงอาจส่งผลทำให้ค่าที่ได้ อาจมีการคลาดเคลื่อนจากปัจจัยที่ไม่สามารถควบคุมได้ สอดคล้องกับ พลวุฒิ ผาตินูวัตติ (2555) ว่าเครื่องดื่มที่ดื่มหลังมีการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ส่งผลให้ปริมาณแอลกอฮอล์ที่ตรวจวัดทางลมหายใจอาจมีค่าคลาดเคลื่อน

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ในระหว่างการทดลองเก็บตัวอย่างใช้ระยะเวลาถึง 180 นาที ผู้วิจัยไม่ได้มีการกำหนดหรือข้อจำกัดเรื่องการเข้าห้องน้ำ ควรมีการศึกษาระดับความแม่นยำที่แสดงออกทางพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่างตามระดับของแอลกอฮอล์ในลมหายใจร่วมด้วย

1. ควรมีการศึกษาความแตกต่างระหว่างระดับความเข้มข้นของแอลกอฮอล์ที่ดื่มเข้าไปที่แตกต่างกันต่อระดับแอลกอฮอล์ในลมหายใจในเวลาเท่ากันของกลุ่มตัวอย่างหรือไม่
2. ควรมีการศึกษาถึงระดับการเทียบค่าสัมประสิทธิ์ของเครื่องวัดปริมาณแอลกอฮอล์ในลมหายใจว่าควรมีการปรับค่าขึ้นเนื่องจากอาจมีปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการตรวจวัดปริมาณแอลกอฮอล์ทางลมหายใจ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงยุติธรรม . (2 5 6 2) . ย อ ด ส ถิ ตี เมา แ ล้ ว ขั บ 3 วัน . สืบค้นจาก <https://www.moj.go.th/view/39511>.
- กรมสรรพสามิต . (2 5 6 0) . แอลกอฮอล์ คือ อะไร . สืบค้นจาก

<https://www.liquor.or.th/aic/detail/แอลกอฮอล์คืออะไร>.

วิวัฒน์ เอกบูรณะวัฒน์. (2564). แอลกอฮอล์ในร่างกายคนทำงาน. สืบค้นจาก <https://www.summacheeva.org/article/alcohol>.

พลวุฒิ ผาติณูวัตติ. (2555). การศึกษาเปรียบเทียบเครื่องมือที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแอลกอฮอล์ในเลือด (การค้นคว้าอิสระปริญญาโท). สืบค้นจาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Ponlawut_Phatinuwat/fulltext.pdf.

อัมรรณ ดงมณี. (2558). การศึกษาผลของดัชนีมวลกายต่อการลดลงของแอลกอฮอล์ในเลือด. สืบค้นจาก <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/285/1อัมรรณ>.

สถาบันนิติเวช โรงพยาบาลตำรวจ. (2564). แอลกอฮอล์ในมุมมองนิติเวช. สืบค้นจาก <http://wongkarnpat.com/viewpat.php?id=2365>.

Drummond-Lage, A. P., Freitas, R. G. de, Cruz, G., Perillo, L., Paiva, M. A., & Wainstein, A. J. A. (2018). Correlation between blood alcohol concentration (BAC), breath alcohol concentration (BrAC) and psychomotor evaluation in a clinical monitored study of alcohol intake in Brazil. *Alcohol*, 66, 15–20. DOI: 10.1016/j.alcohol.2017.07.002.

Dowling, S., Reynolds, D., O'Reilly, A., Nolan, G., Kranidi, A., Gallagher, C. G., & Cusack, D. (2021). A clinical investigation into the ability of subjects with lung disease to provide breath specimens using the EvidenzerIRL evidential breath analyser in alcohol intoxicant driving in criminal justice evidence. *Journal of Forensic and Legal Medicine*, 80, 102175. doi:10.1016/j.jflm.2021.102175.

Kriikku, P., Wilhelm, L., Jenckel, S., Rintatalo, J., Hurme, J., Kramer, J., Jones, A. W., & Ojanperä, I. (2014). Comparison of breath-alcohol screening test results with venous blood alcohol concentration in suspected drunken drivers. *Forensic Science International*, 239, 57–61. DOI: 10.1016/j.forsciint.2014.03.019.

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ณัฐนิชา เส็งเครือ¹ และ เจษฎาพงษ์ คำชู²

วันได้รับบทความ: 23 เมษายน 2566 วันแก้ไข: 19 พฤษภาคม 2566 วันยอมรับเผยแพร่: 31 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

อาชญากรรมในประเทศไทยนั้นมีมาอย่างช้านาน แต่ไม่สามารถหมดไปได้ เนื่องจากปริมาณของผู้ที่กระทำความผิดนั้นมีมากกว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมไปถึงในปัจจุบันนี้ประเทศเข้าสู่ยุคสมัยใหม่มีการนำเทคโนโลยีเพื่ออำนวยความสะดวกในการก่ออาชญากรรมมากขึ้น และรูปแบบอาชญากรรมต่าง ๆ นั้นก็มีมากขึ้นด้วย ทำให้จำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีมากขึ้น ดังนั้นแนวคิดการอำนวยความสะดวกการยุติธรรมด้วยกระบวนการยุติธรรมชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมหรือคดีที่ล้นศาลจึงจะต้องนำภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันปัญหาอาชญากรรม รวมไปถึงให้ความรู้คำแนะนำหากเกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมาย จากการดำเนินการที่ผ่านมาควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนนั้นได้รู้กฎหมายมากขึ้น รวมไปถึงป้องกันสาเหตุการเกิดอาชญากรรม โดยหากมีคดีที่เกิดขึ้นในชุมชนควรที่จะนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประณีประนอมยอมความ หากทำได้สำเร็จก็จะทำให้คดีในศาลลดลง นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดความสามัคคีความสามัคคีและความปลอดภัยในชุมชน ซึ่งเกิดจากการที่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องเป็นคดีความ สำหรับข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้รับความนับถือและเป็นกลาง เพื่อให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในกระบวนการไกล่เกลี่ยของยุติธรรมชุมชน เนื่องจากรากฐานของความสามัคคีที่ยั่งยืนนั้นอยู่ที่ระดับรากหญ้า และคนพื้นที่จะมีความรู้จักประชาชนในชุมชนมากกว่ารัฐ ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมชุมชนจึงมีความสำคัญและต้องมีการพัฒนาให้สามารถใช้เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประชาชน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

¹ หนายความ (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

² อาจารย์ คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Problems and Obstacles in Administering Community Justice Centers

Nutnicha Sengkheun¹ & Jessadaphong Khamchu²

Received: April 23, 2023 Revised: May 19, 2023 Accepted: May 31, 2023

Abstract

Crime has been a social problem in Thailand for a long time and it still cannot be solved. One of the reasons is due to the number of offenders is greater than that of government officials and currently technology has been used to facilitate crime committing. There are different crime patterns occurring in recent days, resulting in the number of cases in the criminal justice system. Therefore, what will solve the overflowing of criminal cases is to bring the people sector to participate in the prevention of crime, to provide legal knowledge and advice to the public. The public should be more informed about the causes of crime. If possible, minor criminal cases should be brought to the dispute resolution process in order to reduce the number of cases in court. In addition, some benefits of reconciliation include community harmony and safety since there would be a stronger bond in the community if the case is solved without a lawsuit. It is suggested that the mediator should be respectful and neutral. This will make people more confident in the community justice process. Since the foundation of unity is at the grassroots level, community justice is necessary. This is because local people will truly understand the community more than the state. Therefore, community justice centers should be improved to effectively serve as an alternative justice process for dealing with the crime problem in the community.

Keywords: Community justice center, People, Conflict resolution

¹ Lawyer (Corresponding author)

² Lecturer, Faculty of Social Sciences, Royal Police Cadet Academy

บทนำ (Introduction)

ในอดีตกาลชุมชนชาวไทยอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อเกิดการกระทำความผิดเกิดขึ้น ผู้ที่จะเป็นคนไกล่เกลี่ยก็จะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายให้เป็นธรรมที่สุด แต่ในอดีตกาลการกระทำความผิดนั้นยังไม่มากนัก เนื่องจากผู้คนรู้จักกันดีในพื้นที่นั้น ๆ แต่เมื่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ประชาชนจะต้องหาเลี้ยงชีพตนเองเนื่องจากค่าครองชีพที่แพงมากยิ่งขึ้น มีเทคโนโลยีเข้ามาให้ความสะดวกสบาย และการที่จะทำให้ตนสุขสบายนั้นก็ต้องใช้ปัจจัยหลัคนั่นก็คือเงิน ทำให้คนที่ไม่สามารถหาเงินได้มากพอเลี้ยงชีพตนและครอบครัวจะต้องกระทำความผิดเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขสบาย เช่น การลักขโมย เป็นต้น นอกจากนี้เมื่อสังคมเข้าสู่ยุคเทคโนโลยี ประชาชนมีความเห็นต่างกันมากขึ้น เมื่ออยู่ในตัวเมืองทุกคนต่างดิ้นรนเพื่อตนเองไม่ได้สนใจคนรอบข้าง ทำให้เหมือนกับอยู่ใครอยู่มัน ไม่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเหมือนอดีตกาลที่คนในหมู่บ้านนั้นรู้จักกันแทบทุกคน ดังนั้นในการกระทำความผิดก็จะมีมากขึ้นเนื่องจากผู้กระทำความผิดมักไม่รู้จักผู้เสียหายหรือมีความสนิทสนมกัน ส่งผลให้เมื่อมีการกระทำความผิดมากขึ้น ทำให้เจ้าหน้าที่รัฐที่ดูแลในเรื่องเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ อัยการ ศาล จะได้รับคดีมากยิ่งขึ้น แต่จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอและที่กักกันนั้นไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้ที่กระทำความผิด และยังส่งผลให้มีการรอต้านอาญาอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นในยุคปัจจุบันจึงมีแนวคิดหนึ่งซึ่งจะเข้ามาช่วยเหลือ นั่นก็คือศูนย์ยุติธรรมชุมชน โดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนจะเข้ามามีบทบาทในเรื่องของการดูแลชุมชนของตนเอง การให้ความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันการกระทำความผิด กฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประชาชนที่ประชาชนควรรู้ รวมไปถึงการรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมและเยียวยาเหยื่อผู้เสียหาย นอกจากนี้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนยังมีบทบาทในการไกล่เกลี่ยคดีที่ไม่รุนแรงต่าง ๆ หากมีการไกล่เกลี่ยสำเร็จตั้งแต่ชั้นชุมชน ก็จะนำไปสู่การลดจำนวนคดีในศาลได้

แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลที่เป็นความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ ว่าด้วยการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ระหว่าง สำนักงานรัฐมนตรี สำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงยุติธรรม เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2557 (กระทรวงยุติธรรม, ม.ป.ป.) อีกทั้งการบังคับใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ที่กำหนดให้มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้งภาครัฐและภาคประชาชนได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการของศูนย์ยุติธรรมชุมชน และในห้วงเวลาที่ผ่านมามีปัญหาในการดำเนินในหลากหลายมิตินำไปสู่การศึกษาในครั้งนี้

ความหมายและลักษณะของศูนย์ยุติธรรมชุมชน (Definitions and Characteristics of Community Justice Centers)

แนวความคิดเรื่องเรื่องยุติธรรมชุมชน หรือ Community Justice คือ การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็ว และประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นแนวความคิดที่ยังใหม่มากสำหรับประเทศไทย

เนื่องด้วยในอดีตประเทศไทยนั้นรัฐเป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านกฎหมายแก่ประชาชนมาโดยตลอด ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการอำนวยความสะดวกแต่อย่างใด ทำให้ในเวลาต่อมาจนถึง ณ ปัจจุบันสิ่งที่ทำมา โดยตลอดไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันทั่วทั้งที่ โดยปัญหาหลักๆ ที่เกิดขึ้นได้แก่ (กรณีกา แพรว นิตยบุรณ์, 2555)

1.คดีล้นศาล คนล้นคุก โดยความจุของคุกทั้งหมดในประเทศไทยสามารถรองรับนักโทษได้ประมาณ 120,000 คน ซึ่งข้อมูล ณ วันที่ 23 ตุลาคม 2563 มีจำนวนผู้ต้องขังประมาณ 300,000 คน ซึ่งหากเปรียบเทียบกับ อัตราส่วนของเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังจะอยู่ที่ เจ้าหน้าที่ 1 คนต่อ 30 ผู้ต้องขังถือว่าเป็นจำนวนที่มากทีเดียว

2.การละเลยเหยื่ออาชญากรรม ตาม พ.ร.บ. ค่าตอบแทนเหยื่อ ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ. 2544 กล่าวว่าเหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และการ ตอบแทนที่จำเป็นและสมควร รวมทั้งความช่วยเหลือจากรัฐในคดีที่มีความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับ ชีวิต และร่างกาย ความผิดต่อชีวิต ความผิดฐานทำให้แท้งลูก และความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บ หรือ คนชรา โดยรัฐใช้เงินภาษีอากรชดเชยผู้ได้รับความเสียหาย แต่ไม่มีการชดเชยเยียวยาระหว่างผู้กระทำ กับ ผู้ได้รับความเสียหาย

3.ปัญหาความเสื่อมสลายของชุมชน ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม คิดว่าหน้าที่สำคัญของพลเมืองในกระบวนการยุติธรรม คือ การเป็นพยานศาลเท่านั้น เป็นการแบ่งแยกหน้าที่ในการป้องกัน แก้ไขปัญหาอาชญากรรมระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ กับประชาชนอย่างชัดเจน ไม่เห็นความสำคัญของการรวมพลังต่อต้านอาชญากรรม ข้อพิพาทหรือพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาทุกเรื่องถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม หรือใช้วิธีการนอกกระบวนการยุติธรรมชุมชน

นอกจากนี้เมื่อวันที่ วันที่ 20 มกราคม 2561 วันที่ 3 ของโครงการอบรมคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรม ชุมชน รุ่นที่ 3 ได้กล่าวถึงปัญหาระดับชุมชนดังต่อไปนี้ (สำนักงานกิจกรรมยุติธรรม, 2561)

1. ปัญหาการไม่รู้กฎหมายและบทลงโทษ
2. ปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจน ทำให้คนในชุมชนต้องทำอาชีพผิดกฎหมาย เช่น ค้ายา เสพติด การค้าประเวณี เป็นต้น
3. ปัญหาการตกเป็นเหยื่อหรือผู้เสียหายในคดีอาญา กระทรวงยุติธรรมมีหน่วยงานกองทุนยุติธรรม และ สำนักงานช่วยเหลือผู้เสียหายและเหยื่อในคดีอาญา เพื่อเป็นการเยียวยาเบื้องต้นและ แก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนได้อย่างรวดเร็ว
4. การบูรณาการการทำงานของสำนักงานยุติธรรมจังหวัดและหน่วยงานในพื้นที่ ผ่านกลไก กพยจ. ต้องไม่คำนึงว่างานเป็นงานของใคร ต้องคำนึงถึงประโยชน์ประชาชนเป็นสำคัญ
5. เน้นการนำภาคประชาชนมาเป็นหุ้นส่วนในกระบวนการยุติธรรม ส่งเสริมความรู้ให้กับประชาชน ให้เห็นความสำคัญของปัญหาในชุมชน และร่วมกันแก้ปัญหาผ่านการดำเนินงานของศูนย์ยุติธรรม ชุมชน

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าปัญหายุติธรรมกระแสหลักนั้นมีข้อบกพร่องในหลายๆส่วน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ ความผิดที่มากขึ้น ทำให้ที่กักกันนักโทษมีไม่เพียงพอ และการชดเชยค่าเสียหายซึ่งรัฐนั้นไม่ได้มีส่วนร่วมในการ เยียวยาระหว่างผู้ที่ได้รับความเสียหายกับผู้กระทำความผิด ประการสุดท้ายนั้นก็คือกระบวนการยุติธรรม กระแสหลักนั้นไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชนเท่าที่ควรเพราะไม่ยากเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศาล เนื่องจากอาจจะมีความคิดที่ถูกปลูกฝังกันมาแต่เนิ่นนานว่าหากมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำให้กระทำความผิดจะทำให้ถูกสังคมประณาม หรือมองไม่ดี จึงไม่ค่อยให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ไม่มีส่วนร่วมเพื่อต่อต้านอาชญากรรม เหมือนอยู่ใครอยุ่มัน ทำให้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักนั้นยังไม่สัมฤทธิ์ผลในยุคปัจจุบัน ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมกระแสรองจึงเข้ามาเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรมในการ แก้ไขปัญหาดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

รูปแบบศูนย์ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทย (Types of Community Justice Centers in Thailand)

รูปแบบศูนย์ยุติธรรมชุมชนในประเทศไทยประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ และ ภารกิจหลักในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่สำคัญในกระบวนการยุติธรรมชุมชน นั้นจะเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วย 5 องค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. เน้นปฏิบัติการในระดับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง หมายถึงอำนวยความสะดวกยุติธรรมต่อพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเพื่อจะได้อำนวยความสะดวกได้อย่างทั่วถึง ครอบคลุมประชาชนในพื้นที่ให้สามารถได้รับความ ยุติธรรมครบถ้วน
2. เน้นการใช้กระบวนการแก้ไขปัญหา หมายถึง เน้นกระบวนการแก้ไขปัญหาเบื้องต้นเพื่อไม่ให้ ปัญหานั้นเข้าสู่กระบวนการในชั้นศาลจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเป็นหลัก
3. เน้นการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ กล่าวคือเน้นการกระจายอำนาจจากรัฐสู่พื้นที่ เพื่อให้ประชาชนนั้นมีส่วนร่วมในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและมีส่วนร่วมในการป้องกัน ดุแล
4. มีเป้าหมายเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชน เนื่องด้วยหากประชาชนนั้นมีส่วนร่วมในการป้องกัน ผล ที่เกิดตามมาคืออาชญากรรมลดลงในพื้นที่ของตน เมื่อไม่มีอาชญากรรมคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะ ตามมา
5. เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือชุมชน สิ่งหลักๆที่เกิดขึ้นสำหรับกระบวนการ ยุติธรรมกระแสรองนี้ หัวใจหลักๆ นั่นก็คือการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากคนในพื้นที่นั้น มักจะมีความรู้ความเข้าใจในพื้นที่และคนในชุมชนมากกว่าภาครัฐ สำหรับการไกล่เกลี่ยนั้น อาจจะสามารทำได้ดีกว่าการไกล่เกลี่ยจากทางภาครัฐ

สรุปได้ว่าการนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นจะต้องมีการอำนวยความสะดวกให้ครบถ้วนโดยกระทำต่อพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งอย่างทั่วถึง มีการแก้ปัญหาโดยการใช่วิธีการไกล่เกลี่ยเป็นหลัก ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันดูแล

ภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชน คือ การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและความไร้ระเบียบของชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการเชิงสมานฉันท์ เยียวยาความรุนแรงที่เกิดอาชญากรรม และรับคืนผู้กระทำผิดกลับสู่ชุมชน ซึ่งในส่วนของภารกิจหลักของยุติธรรมชุมชน นั้นจะมี 4 ข้อดังต่อไปนี้

1. การป้องกันและควบคุมอาชญากรรมและการกระทำผิด (Crime control and prevention) หมายถึง การยับยั้งในด้านเวลาหรือสถานการณ์ที่จะนำไปสู่การเกิดความขัดแย้งหรือข้อพิพาทหรืออาชญากรรม และการกระทำผิด เกิดขึ้น ด้วยการควบคุม จัดระเบียบชุมชน ให้ความรู้และการป้องกันก่อนเกิดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นกับบุคคล เวลา สถานที่ ทั้งที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการกระทำผิด และกลุ่มเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในชุมชน
2. การจัดการความขัดแย้งเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) หมายถึง การทำให้ ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนยุติลงหรือบรรเทาความรุนแรงลงด้วยการประสานงาน ดำเนินการเอง หรือส่งต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยคนในชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตามรูปแบบวิธีการเชิงสมานฉันท์หรือวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง
3. เยียวยาและเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม (Community and victim empowerment) หมายถึง การลดและ
เยียวยาความเสียหายหรือความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งหรือข้อพิพาทหรืออาชญากรรมหรือการกระทำผิดและเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรมด้วยการจัดบริการที่จำเป็น เพื่อสนับสนุนให้กำลังใจ
4. รับผู้กระทำผิดกลับคืนสู่ชุมชน (reintegration) หมายถึง การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมปรับปรุงแก้ไขนิสัย ความประพฤติและจิตใจของผู้กระทำผิด กลุ่มที่ได้รับโอกาสหันเหออกจากกระบวนการยุติธรรมหลักมาให้กระบวนการ ยุติธรรมทางเลือก เพื่อให้คนเหล่านี้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามความเหมาะสมในชุมชน และไม่หันกลับไปกระทำความผิดอีก

จากภารกิจ 4 ข้อข้างต้นอาจจะกล่าวสรุปได้ว่าภารกิจของยุติธรรมชุมชนนั้นมีไว้เพื่อการควบคุมอาชญากรรมและการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นในชุมชนจากจากโครงสร้างชุมชนหรือความไร้ระเบียบของชุมชน มีการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีเชิงสมานฉันท์หรือการไกล่เกลี่ย การประณิษณยอมความ และหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมีขั้นตอนเยียวยาและดูแลเหยื่อให้ได้รับความเป็นธรรมมากที่สุด และประการสุดท้ายคือการให้โอกาสผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม ด้วยหลักคิดที่ว่า การให้โอกาสนั้นจะสามารถทำให้ผู้ที่เคยกระทำความผิดสามารถกลับตัวกลับใจกลายเป็นคนดีได้หากสังคมช่วยกันดูแลและให้โอกาส

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Related Theories)

สำหรับแนวคิดยุติธรรมชุมชนนั้นขอยกทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 3 ทฤษฎีดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเสริมพลังและการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Empowerment and Participation)

ปัจจัยที่สำคัญสำหรับทฤษฎีนี้ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมของประชาชน (2) การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐกับประชาชน (3) การสร้างความพึงพอใจ ความน่าเชื่อถือและการเข้าใจบทบาทของประชาชนและหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงอาชญากรรมนั้นจะหมดไปหากได้ความร่วมมือที่ดีของประชาชน เนื่องจากหากประชาชนเข้ามามีบทบาทในส่วนร่วมในลักษณะของเจ้าของชุมชน เมื่อนั้นประชาชนก็จะรู้สึกว่าเป็นเจ้าของชุมชนเกิดแรงผลักดันทำให้เกิดความรับผิดชอบต่อชุมชน เริ่มจากการไม่ประพฤติดีกฎระเบียบของชุมชน รวมไปถึงไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย พร้อมทั้งยังช่วยสอดส่องดูแลชุมชนในลักษณะของเพื่อนบ้านที่ดี เพียงเท่านี้การมีส่วนร่วมของชุมชนก็จะทำให้อาชญากรรมลดลงได้ นอกจากนี้ทฤษฎีนี้ยังได้กล่าวถึงการทำงานร่วมกันระหว่างคนในชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐ กล่าวได้ว่าประชาชนนั้นมีความมีการประสานงานกับเจ้าหน้าที่อยู่เสมอในลักษณะของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับคนในชุมชน ให้เจ้าหน้าที่นั้นทราบถึงภูมิหลังของชุมชน เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงาน นอกจากนี้ประชาชนควรให้ข้อมูลที่แท้จริงอำนวยความสะดวกต่อเจ้าหน้าที่ในการทำงาน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

2. ทฤษฎีชุมชนสัมพันธ์ (Community Relations Approach)

ทฤษฎีนี้เน้นได้ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ของคนในสังคม และได้กล่าวถึงการจัดการสภาพแวดล้อมในชุมชน โดยการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนเพื่อให้ง่ายต่อการควบคุมตรวจสอบ และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ของตนเองและผู้อื่นจากอาชญากรรม เนื่องจากสาเหตุของอาชญากรรมมีพื้นฐานมาจากกลไกของสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกำลังใจของสมาชิกในชุมชน รวมถึงลักษณะการให้ความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ และความสามัคคี ก็จะทำให้อาชญากรรมลดลงหรือหมดไป ดังนั้น การควบคุมอาชญากรรมในชุมชนต้องอาศัยชุมชนเป็นหลักในการป้องกันแก้ไข

3. ทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bonding Theory)

ทฤษฎีพันธะทางสังคม (Social Bonding Theory) เป็นทฤษฎีอาชญาวิทยาเกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม นักอาชญาวิทยาที่มีชื่อเสียงในแนวคิดนี้ คือ ทราวิส เฮอร์ช (Hirschi) ได้นำเสนอในมุมมองที่ว่าบุคคลเป็นสัตว์โลกที่มีโอกาสจะประกอบอาชญากรรมได้อยู่แล้ว เขาจึงนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรม โดยเสนอว่าบุคคลที่มีความผูกพันกับกลุ่มในสังคมหรือองค์กร ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน และโรงเรียน เป็นต้นส่วนมากมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม เรียกสิ่งนี้ว่าพันธะทางสังคมหรือความผูกพันกับสังคม ซึ่งพันธะทางสังคม (Social Bonds) มีด้วยกัน 4 ประเภท คือ (1) ความรักผูกพัน (Attachment) หมายถึง การที่บุคคลมีความผูกพันรักใคร่กับบุคคลอื่น ความผูกพันนี้เป็นพื้นฐานทางอารมณ์ที่จะสร้างสำนึกให้บุคคลนึกถึงผู้อื่น สามารถควบคุมตนเองให้เป็นคนดีของสังคม (2) ความมุ่งมั่น (Commitment) หมายถึง การที่บุคคลมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตตามธรรมเนียมคลองธรรม สอดคล้องกับค่านิยมและศีลธรรมอันดีของสังคม เช่น

การประกอบอาชีพที่สุจริตเพื่อเป็นแนวทางไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่ยากที่จะกระทำผิดกฎหมาย เพราะเสี่ยงต่อโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในชีวิต (3) การมีส่วนร่วม (Involvement) หมายถึง การที่บุคคลได้มีส่วนเข้าไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคม ทำให้เวลาที่จะไปมีส่วนในการประกอบอาชญากรรมลดน้อยลงไป เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้หมดไปกับกิจกรรมทางสังคม และ (4) ความเชื่อ (Belief) หมายถึง ระดับความเชื่อของบุคคลที่มีต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม ความเชื่อนี้เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความดีงามที่คนส่วนมากยึดถือปฏิบัติ ดังนั้นหากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูง ก็มีแนวโน้มที่จะไม่ทำผิดกฎระเบียบของสังคม (เสกสรรค์ เครือคำ, 2558)

จากทั้ง 3 ทฤษฎีข้างต้นที่ได้กล่าวมาอาจจะสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับชุมชนของตนเอง การเอื้ออำนวยความสะดวกและการประสานงานกับเจ้าหน้าที่รัฐและอาจจะรวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมเกิดความรัก ความสามัคคีในชุมชนมากขึ้น จะช่วยลดอาชญากรรมในชุมชนและข้อขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ และหากจะมีปัญหาเกิดขึ้นจริง ประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกวิธี เนื่องจากมีความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานของพื้นที่ที่ตนได้อาศัยอยู่นอกจากนี้ยังควรที่จะเสริมสร้างชุมชนให้แข็งแกร่งโดยการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีคุณธรรมทางจิตใจ กล่าวการกระทำผิด มีความจัดกิจกรรมภายในชุมชน และสร้างความเชื่อในชุมชน หากในชุมชนมีแต่คนที่ดี ก็จะทำให้สภาพแวดล้อมที่ดีทำให้คนอื่น ๆ ตระหนักและทำตามสังคมที่ตนอยู่ ดังสุภาษิตที่ว่าเข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง (Related Laws)

พระราชบัญญัติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทพ.ศ. 2562 โดยหมวดที่เกี่ยวข้องกับยุติธรรมได้แก่ หมวด 5 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งมีใจความดังต่อไปนี้

มาตรา 68 ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ตามมาตรา 10 ให้อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของ ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 69 ภายใต้บังคับมาตรา 20 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนให้กระทำได้ในกรณี ดังต่อไปนี้

- (1) ข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนตามที่กำหนดใน พระราชกฤษฎีกา
- (2) ข้อพิพาททางแพ่งอื่นนอกจาก (1) ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา (3) ข้อพิพาททางอาญา ตาม

มาตรา 35 ในกรณีที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเห็นว่าการไต่สวนข้อพิพาทของศูนย์ไต่สวนข้อพิพาท ภาคประชาชนในเรื่องใดได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ และออกหนังสือรับรองให้แล้ว ให้ข้อตกลง ระเบียบข้อพิพาทนั้นบังคับกันได้หรือให้สิทธิภาคีอาญาไปฟ้องร้องไปตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา 70 ให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของ ศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชนตามระเบียบที่อธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพกำหนด โดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ว่าด้วยการไต่สวนข้อพิพาทของศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562

หมวด 1 บททั่วไป

“การไต่สวนข้อพิพาท” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกัน ระเบียบข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการไต่สวนข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี

“ศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชน” หมายความว่า ศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชน ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไต่สวนข้อพิพาท ตามกฎหมายว่าด้วยการไต่สวนข้อพิพาท

“คณะกรรมการ” หมายความว่า คณะกรรมการส่งเสริมและกำกับการดำเนินงานศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชน

“คณะทำงาน” หมายความว่า คณะทำงานบริหารประจำศูนย์ไต่สวนข้อพิพาทภาคประชาชน

“ผู้ไต่สวน” หมายความว่า บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนและได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ ในการไต่สวนข้อพิพาท

“ทะเบียนผู้ไต่สวน” หมายความว่า ทะเบียนผู้ไต่สวนซึ่งกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้ประกาศขึ้นทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการไต่สวนข้อพิพาท

“บัญชีผู้ไต่สวน” หมายความว่า บัญชีรายชื่อผู้ไต่สวนของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทั้งกรุงเทพมหานครและจังหวัด

“หนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนผู้ไต่สวน” หมายความว่า หนังสือที่นายทะเบียนออกให้ เพื่อแสดงว่าได้มีการขึ้นทะเบียนให้เป็นผู้ไต่สวน

“บัตรประจำตัวผู้ไต่สวน” หมายความว่า บัตรประจำตัวผู้ไต่สวนที่นายทะเบียนออกให้

“คำร้อง” หมายความว่า คำร้องขอไต่สวนข้อพิพาท

สรุปได้ว่า ในส่วนของพระราชบัญญัตินี้ได้กล่าวถึงในเรื่องสนับสนุนในเรื่องการให้ความร่วมมือของประชาชนในการเป็นผู้ไต่สวนข้อพิพาท แต่ต้องเป็นประชาชนที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม เพราะเนื่องจากรัฐจะให้อิสระในการไต่สวนเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงเงื่อนไขว่า กรณีที่จะสามารถไต่สวนได้นั้นจะต้องเป็นข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 5 แสนบาทเนื่องจากประชาชนนั้นเป็นผู้ดูแล

กันเอง หากมีจำนวนเงินที่มากกว่านี้อาจนำมาสู่การใกล้เคียงที่ไม่เป็นธรรมได้ จากข้างต้นก็จะเป็นการให้ค่านิยามความหมายต่าง ๆ ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน รวมไปถึงลักษณะการทำงานของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอีกด้วย

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชน (Problems and Obstacles for Implementing Community Justice)

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานยุติธรรมชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ประการดังต่อไปนี้

ประการที่ 1 : การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนยัง ไม่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานที่แท้จริงของศูนย์ยุติธรรมชุมชน ประชาชนส่วนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ว่าสร้างขึ้นด้วยสาเหตุใด เพื่ออะไร และตนจะได้รับอะไรจากสิ่งนี้ ดังนั้นเมื่อไม่ทราบวัตถุประสงค์ที่แท้จริงก็จะนำมาสู่การไม่ให้ความร่วมมือของประชาชน

ประการที่ 2 : สถานที่ตั้งของศูนย์ยุติธรรมชุมชน การย้ายที่ตั้งทำให้เกิดปัญหาการเมืองขึ้นเนื่องมาจากการแข่งขันอำนาจกันระหว่างกัน การเมืองในท้องที่ซึ่งมี 2 ฝ่ายซึ่งส่งผลต่อระบบการดำเนินงานเนื่องจากเมื่อมีการตั้งศูนย์ยุติธรรมชุมชนขึ้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งก็ต้องมีผู้ที่ต้องดูแลหรือรับผิดชอบ หากทำเลที่ตั้งนั้นอยู่ระหว่างสองพื้นที่ก็จะยากต่อการดูแลของผู้มีอิทธิพลของทั้งสองพื้นที่ ข้างหากตั้งศูนย์ยุติธรรมในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมอาจจะก่อให้เกิดการสอแทรกทางการเมืองเข้ามา ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้

ประการที่ 3 : ด้านงบประมาณ จะเห็นได้ว่าบางพื้นที่ของศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้รับงบประมาณเพียงพอจะส่งผลให้การดำเนินงานศูนย์ยุติธรรมชุมชนมีประสิทธิภาพมากกว่าศูนย์ยุติธรรมชุมชนที่ได้งบประมาณน้อย ดังนั้นงบประมาณมีส่วนสำคัญอย่างมากในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพของศูนย์ยุติธรรมชุมชน

ประการที่ 4 : เรื่องของการเมือง ผู้มีอิทธิพลเข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของยุติธรรมชุมชน จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าสิ่งที่เป็นปัญหาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนอีกเรื่องหนึ่งได้แก่ผู้ที่มีอิทธิพลที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับศูนย์ยุติธรรมชุมชน ทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนนี้ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบที่วางไว้อย่างแท้จริง เพราะเกรงกลัวอำนาจของผู้ที่มีอิทธิพล

ประการที่ 5 : คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงไม่เหมาะสม กล่าวคือส่วนมากผู้ที่เป็นตัวแทนของกระบวนการยุติธรรมนั้นไม่ได้มีความรู้ความสามารถเพียงพอในการใกล้เคียง ดังนั้นจึงส่งผลให้ชาวบ้านไม่เชื่อว่าความยุติธรรมจะเกิดขึ้นได้จากผู้แทนกระบวนการยุติธรรม

ข้อเสนอแนะ (Recommendation)

จากปัญหาข้างต้นที่กล่าวมาอาจจะสรุปได้ว่าการทำให้ศูนย์ยุติธรรมชุมชนนั้นมีประสิทธิภาพที่ดี ดำเนินกระบวนการยุติธรรมอย่างเป็นธรรมนั้นจะต้องเริ่มจากจุดแรกคือการตั้งสถานที่ที่เหมาะสมไม่มีการแทรกแซง

อำนาจทางการเมืองหรือผู้ที่มีอิทธิพล การให้ความรู้ความเข้าใจของชาวบ้านเกี่ยวกับศูนย์ยุติธรรมชุมชนว่า สร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์อะไร เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจสิทธิที่ตัวเองจะได้รับ จากนั้นผู้แทนยุติธรรมชุมชนหรือ ผู้ใกล้เคียงควรมีคุณสมบัติมีความรู้ความสามารถในการไกล่เกลี่ยให้เป็นไปตามกระบวนการขั้นตอนของ กระบวนการยุติธรรม โปร่งใส และสุดท้ายในส่วนในเรื่องงบประมาณ รัฐบาลควรมีการแจกแจงงบประมาณที่ เหมาะสมแก่ศูนย์ยุติธรรมชุมชนในทุกพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกในการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

บทสรุป (Conclusion)

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักนั้นไม่สามารถแก้ไขปัญหาอาชญากรรมได้อย่างแท้จริง ช้ายังเกิด เกิดปัญหาในหลายรูปแบบแต่เรื่องหลักๆก็คือการเกิดคดีที่ทำให้จำนวนคดีในศาลนั้นเยอะและรอการ พิจารณายาวนาน ดังนั้นจึงเกิดกระบวนการยุติธรรมกระแสรองเกิดขึ้น นั่นคือยุติธรรมชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวกและรวดเร็ว และประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการ ยุติธรรม แต่การจะก่อให้เกิดความสำเร็จของยุติธรรมชุมชนนั้นสิ่งแรกที่ต้องตระหนักถึงคือความร่วมมือของ ประชาชน ซึ่งการที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือที่ดีได้นั้นจะต้องอาศัยผู้นำที่แข็งแกร่ง สามารถสร้างแรงจูงใจ ชัก จูงประชาชนให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน เมื่อประชาชนมีความเข้าใจหรือสามัคคีกัน หากเกิดข้อขัดแย้ง เกิดขึ้นก็จะสามารถพูดคุยหรือไกล่เกลี่ยได้ง่าย หรือที่ดีมากกว่านั้นคือหากประชาชนรู้ตระหนักถึงหน้าที่ ความ รับผิดชอบต่อส่วนรวมมีการปลูกฝังสิ่งดี ๆ ก็จะก่อให้เกิดจริยธรรมในจิตใจ และไม่เกิดข้อขัดแย้งในสังคม นอกจากนี้ยังพบว่ากิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็จะลดปัญหาการก่ออาชญากรรมขึ้นได้เช่นกัน หาก มีข้อขัดแย้งขึ้น ผู้ที่เป็นตัวแทนของประชาชนหรือผู้ใกล้เคียงควรมีความรู้ความสามารถ เพื่อให้ประชาชน เกิดความเชื่อมั่น นโยบายที่ชัดเจนจากรัฐ การให้ความสนับสนุนในด้านงบประมาณในการดำเนินงาน ก็จะทำให้ ประชาชนมั่นใจในศูนย์ยุติธรรมชุมชน มากไปกว่านั้นหากจะทำให้ศูนย์ยุติธรรมเกิดความสำเร็จมากขึ้น จะต้องมีการดูแลในส่วนของการแทรกแซงอำนาจจากคนในพื้นที่ ที่อาจจะมามีบทบาทต่อการไกล่เกลี่ยของ เจ้าหน้าที่ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในศูนย์ยุติธรรมชุมชนได้ ควรมีการจัดอบรมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจความเข้าใจเกี่ยวกับสาระสำคัญของศูนย์ยุติธรรมชุมชน หากกระทำได้ตามที่กล่าวมาข้างต้นศูนย์ ยุติธรรมชุมชนก็จะสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยไม่ต้องพึ่งกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักและคดีในประเทศ ไทยก็จะลดลงได้ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง (References)

- กระทรวงยุติธรรม. (ม.ป.ป.). *คู่มือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน*. สืบค้นจาก <http://thaluang.go.th/UserFiles/File/1628052570265.pdf>
- กรรณิกา แพรว นิตยบุรณ. (2555). *ยุติธรรมชุมชนคืออะไร? สืบค้นจาก* <https://www.womenonweb.org/en/page/16953/>.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2561). การแก้ไขปัญหายุติธรรม เจ้าหน้าที่ยุติธรรม ไม่สามารถทำโดยลำพังได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากคณะกรรมการศูนย์ยุติธรรมชุมชน อาสาสมัครชุมชนและภาคประชาชน. สืบค้นจาก <http://www.oja.go.th/TH/การแก้ไขปัญหายุติธรรม/>.

เสกสัน เครือคำ. (2558). อาชญากรรม อาชญาวิทยา และงานยุติธรรมทางอาญา. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในชั้นพนักงานอัยการ

ณัฏกานต์ สิทธิวิริยะชัย¹ และ ชีระวุฒิ นิลเพ็ชร²

วันได้รับบทความ: 3 กุมภาพันธ์ 2566 วันแก้ไข: 7 พฤษภาคม 2566 วันยอมรับเผยแพร่: 19 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนที่เกิดมาบนโลกนี้จะต้องได้พบ เนื่องจากผู้คนย่อมมีความคิด ความต้องการที่แตกต่างกัน ซึ่งการที่จะไปสู่จุดหมายจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงความขัดแย้งระหว่างกันได้ อย่างไรก็ตามได้มีการมีความพยายามที่จะจัดข้อขัดแย้งเพื่อให้สังคมอยู่ในภาวะสงบสุข ซึ่งรวมถึงปัญหาอาชญากรรมอันเป็นการละเมิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มิใช่เป็นเพียงการละเมิดกฎหมายเท่านั้น ดังนั้นอำนาจในการตัดสินใจและการหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่แท้จริง ควรอยู่ที่ผู้กระทำความผิด และผู้เสียหาย รวมทั้งชุมชนซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง โดยให้ทุกฝ่ายได้มีโอกาสที่จะพูดคุย หาทางแก้ปัญหา และตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ตรงกับความต้องการของทุกฝ่ายมากกว่าการมุ่งที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล ที่อาจจะไม่ได้แก้ไขความขัดแย้งระหว่างคู่ขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ในปัจจุบันเมื่อมีข้อพิพาททางอาญาเกิดขึ้น ก่อนที่คดีที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ได้มีกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเพื่อให้คู่กรณีตกลงระงับข้อพิพาทกันเอง โดยเฉพาะในชั้นอัยการที่มีการจัดการไกล่เกลี่ยให้กับคู่พิพาท ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ทั้งแก่คู่กรณีและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และเพื่อขจัดปัญหาที่อยู่ในใจให้แก่ทั้งสองฝ่าย เสริมสร้างความสมานฉันท์ระหว่างคู่กรณี แต่อย่างไรก็ตามการดำเนินการยังคงมีข้อจำกัดในด้านบทบาทของอัยการและขอบเขตคดีที่สามารถเข้าสู่การไกล่เกลี่ย ซึ่งควรมีการเพิ่มบทบาทของอัยการในด้านการไกล่เกลี่ยให้ประชาชนได้รับรู้มากขึ้น รวมทั้งการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สามารถนำคดีอาญามาสู่การไกล่เกลี่ยของพนักงานอัยการได้หลากหลายมากขึ้น ซึ่งในบทความนี้มีความมุ่งหมายที่จะนำเสนอกระบวนการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานอัยการและวิเคราะห์สภาพปัญหาและเสนอแนะแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการไกล่เกลี่ยในชั้นพนักงานอัยการ

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง สมานฉันท์ กระบวนการยุติธรรม การไกล่เกลี่ย

¹ หนวยความ (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

² อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

Restorative Justice Process of Public Prosecutors

Nutchakarn Sitthiviriyachai¹ & Theerawut Ninphet

Received: February 3, 2023 Revised: May 7, 2023 Accepted: May 19, 2023

Abstract

Conflict is a natural phenomenon that every human being born into this world must encounter. This is because people have different ideas and needs. In order to reach the destination, conflicts between each other cannot be avoided. However, efforts have been made to eliminate conflicts in order to maintain a peaceful society. This includes crimes that are not just a violation of the law but also violate interpersonal relationships. Therefore, the true power to make decisions and to find real solutions to problems should be at the offender, victims, and community who are directly involved by giving all parties the opportunity to discuss find a solution and decide on a solution that meets the needs of all parties rather than the focus of bringing the case to court, which may not resolve conflicts between conflicting parties effectively. Therefore, when criminal disputes arise and before the case goes into court proceedings, there was a mediation process in order for the parties to settle the dispute among the parties. Especially, the prosecutor can manage to mediate the dispute with the parties, which is considered beneficial to all parties. This also can eliminate the problems in mind for both parties and strengthen the reconciliation between the parties. However, the proceedings are still limited in terms of the prosecutor's role and the scope of the cases that can be brought into mediation. Suggestions include increasing the role of the prosecutor in mediation, informing the public to know more about their mediation role, improving relevant laws to be able to bring more variety of criminal cases to the prosecutor's mediation process. This article aimed to present the process of prosecutors' mediation, to examine problems and to provide suggestions to improve the process of prosecutors' mediation.

Keywords: Conflict, Restoration, Criminal Justice, Mediation

¹ Lawyer (Corresponding author)

² Faculty of Social Sciences

บทนำ (Introduction)

ปัญหาความขัดแย้งเป็นปัญหาที่ทุกคนพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน เมื่อมนุษย์เกิดมามีความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้นไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว หรือในชุมชน และในสถานที่ทำงาน กล่าวได้ว่าความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ ซึ่งความขัดแย้งนั้นมีหลายระดับ ตั้งแต่ในระดับบุคคล หรือกลุ่มย่อยในสังคม ในระดับชาติ และในระดับโลก ซึ่งในระดับประเทศที่เราได้พบเสมอคือ ความขัดแย้งในทางการเมืองซึ่งกลายเป็นปัญหาสำคัญของประเทศที่มีความยืดหยุ่นและมีความรุนแรงขยายตัวไปในวงกว้างอย่างรวดเร็ว จนเป็นเหตุให้เกิดการรัฐประหารเพื่อระงับข้อขัดแย้งและยุติความรุนแรงจากการเผชิญหน้ากันของประชาชนผู้สนับสนุนการเมืองทั้งสองฝ่าย (เสกสัน เกรือคำ, 2562) ส่วนความขัดแย้งระดับโลกที่ผ่านมาในอดีต ที่เห็นประจักษ์ได้ชัดเจนก็คือ ความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ขยายออกไปจนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งความขัดแย้งนั้นได้ก่อให้เกิดสงครามระหว่างประเทศขึ้นมาหลายต่อหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นสงครามระหว่างประเทศสองประเทศ เช่น สงครามเวียดนาม ซึ่งคู่ขัดแย้งคือประเทศเวียดนามและสหรัฐอเมริกา หรือสงครามโลกที่มีคู่ขัดแย้งเป็นประเทศหลายประเทศแบ่งฝ่ายเพื่อต่อสู้กันอย่างชัดเจน เช่น สงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นการต่อสู้ระหว่างกลุ่มประเทศอักษะ (เยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น) กับกลุ่มประเทศสัมพันธมิตรนำโดย อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา จึงกล่าวได้ว่าความขัดแย้งอยู่คู่กับชีวิตของผู้คนตั้งแต่เกิดจนถึงบั้นปลายของชีวิตก็ว่าได้

ในอดีตกระบวนการยุติธรรมที่ใช้บังคับกับคนในสังคมเป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งเมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนขึ้น คู่กรณีคนใดคนหนึ่งจะนำประเด็นปัญหาไปฟ้องร้องต่อศาล ให้ช่วยทำหน้าที่ไต่สวนชี้ขาดข้อพิพาท เพื่อชดเชยผู้ถูกกระทำ หรือลงโทษผู้กระทำผิดให้ได้รับโทษ ซึ่งในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกระแสหลัก มีรูปแบบการลงโทษอยู่ 4 ประการ คือ 1) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อการแก้แค้นทดแทน 2) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อป้องปรามความผิด 3) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อกันผู้กระทำความผิดออกจากสังคม 4) กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (อัจฉริยา ชูตินันท์, 2561)

อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลัก (Main Stream Criminal Justice) หรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติเป็นการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐที่มุ่งเน้นการลงโทษ คือ การนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษโดยมุ่งผลการแก้แค้นทดแทนต้องการสร้างความข่มขู่ยับยั้งและต้องการตัดโอกาสไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำอีก เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดข้อขัดแย้งหรือเยียวยาหรือฟื้นฟูให้กับผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรม จึงทำให้ไม่เป็นธรรมแก่ผู้เสียหายหรือเหยื่ออาชญากรรมเท่าใดนัก และที่สำคัญกระบวนการยุติธรรมทางอาญากระแสหลักนั้นเน้นไปทางพิจารณาตัดสินผู้ต้องหาทำให้คดีล้นศาลและเน้นแต่ลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างเดียวเป็นภาระของรัฐที่ต้องดูแล แต่สถานการณ์ข้อพิพาททางอาญาที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็มีแนวโน้มจะลดลงแต่กลับเพิ่มขึ้น จนส่งผลให้เกิดปัญหาความล่าช้าของขั้นตอนต่างๆ ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2545)

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.2562 ประกาศใช้โดยมีเหตุผล ในการตราพระราชบัญญัติ ดังนี้

...โดยที่ปัจจุบันข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลางเพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติหรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคมลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข...

จะเห็นได้ว่านอกจากการลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลแล้ว ประโยชน์ของพระราชบัญญัตินี้คือ การลดความขัดแย้งของคู่กรณี ซึ่งการพูดคุยเจรจากันโดยมีคนกลางร่วมรับฟังปัญหาจะทำให้ลดข้อขัดแย้งลงได้ในระดับหนึ่ง ปัญหาที่สำคัญคือ ทำอย่างไรที่จะทำให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายหันหน้ามาคุยกันอย่างสันติวิธี ลดความบาดหมางในใจซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะให้อภัยกัน เพื่อนำไปสู่การชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายอย่างเหมาะสม

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบปริมาณคดีอาญาในศาลยุติธรรม ปี 2563-2564

ระดับชั้นศาล	ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณา (ค้างมา + รับใหม่)	
	ปี 2563	ปี 2564
ชั้นฎีกา	5,258	4,684
ชั้นอุทธรณ์	41,984	35,444
ชั้นต้น	538,119	488,984

ที่มา: สำนักงานศาลยุติธรรม (2565)

จากตารางเปรียบเทียบคดีอาญาระหว่างปี พ.ศ.2563-2564 จะเห็นว่า คดีอาญาที่อยู่ในระหว่างดำเนินคดีในปี พ.ศ.2564 มีปริมาณที่ลดลงจากปี พ.ศ.2563 เพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากการเปรียบเทียบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปริมาณคดีที่นำมาสู่ศาลมีเป็นจำนวนมาก แม้ว่าจะมีนโยบายไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดีในส่วนของภาคประชาชน ชั้นพนักงานสอบสวน และชั้นพนักงานอัยการมาแล้วก็ตาม แต่ปริมาณคดีที่ต้องส่งฟ้องนั้นก็ยังมียังมีปริมาณมาก เนื่องจากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นต้องกระทำด้วยความสมัครใจของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ดังนั้น เมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สมัครใจ หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นไม่ประสบความสำเร็จ พนักงานอัยการก็ต้องส่งสำนวนคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อให้พิจารณาต่อไป

ความหมายของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) หมายถึงกระบวนการใด ๆ ที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายกลับคืนสู่ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน โดยใช้วิธีการสร้าง

กระบวนการที่มีส่วนร่วมหลายฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายผู้กระทำความผิดฝ่ายผู้เสียหาย สังคมชุมชน และเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวดำเนินการโดยวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแทนการลงโทษจำคุกหรือลงโทษอื่นตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งอาจหมายถึงความรวมถึง การเจรจา (Mediation) การไกล่เกลี่ย (Conciliation) การประชุมกลุ่มเพื่อระงับข้อพิพาท (Conferencing and Sentencing Circles) (สุวิษ ปนุตติกร, 2555)

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีจุดมุ่งหมายเพื่อลดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายทางทรัพย์สิน ทางกายหรือจิตใจ รวมถึงเกียรติภูมิอำนาจ สิทธิและความสามัคคี ดังนั้นผลลัพธ์ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงไม่ใช่การค้นหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามที่กฎหมายกำหนด แต่เพื่อเยียวยาจิตใจของผู้เสียหาย ให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยจากผู้กระทำความผิด และให้ผู้เสียหายได้มีโอกาสระบายความทุกข์ของตนออกมา และผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำของผู้กระทำความผิด และเป็นการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำของผู้กระทำความผิด โดยมีกระบวนการที่กำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำความผิดต้องปฏิบัติเพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่กระทำความผิดซ้ำอีก เพราะในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เน้นการร่วมมือระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด และผู้ที่เกี่ยวข้อง สังคม ชุมชน เจ้าพนักงานศาล และผู้เชี่ยวชาญเพื่อร่วมกันหาทางออกสำหรับแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นและเป็นการป้องกันการกระทำความผิดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาปรับใช้ในประเทศไทยหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่นำมาใช้ในปัจจุบัน คือ

- 1) การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด (Victim Offender Mediation) เป็นการนำเอาบุคคลทั้งสองฝ่าย คือ ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาพบปะกันเพื่อพูดคุยประนีประนอมข้อพิพาทโดยมีผู้ประนีประนอมข้อพิพาทซึ่งเป็นคนกลางทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้พูดคุยถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น ความเดือดร้อน และความเสียหายจากการกระทำความผิดอาจมีการตั้งคำถามต่ออีกฝ่าย และจบด้วยการหาข้อสรุปเพื่อการชดเชยและเยียวยาผลของการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น

- 2) การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conference) ในประเทศไทยมีการนำรูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้กับเยาวชนที่กระทำความผิดเพื่อปรึกษาและวางแผนการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู เยาวชนที่กระทำความผิด โดยศาลเยาวชนและครอบครัวและการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว และกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก จัดทำแผนฟื้นฟูร่วมกัน

แนวความคิดเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) หมายถึง ไม่ลงรอยกัน ไม่ลงรอยกัน, คิดเห็นไม่ตรงกัน, ไม่ถูกกัน, เข้ากันไม่ได้. ซึ่งเป็นความหมายโดยทั่วไปที่สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และไม่ใช่เป็นแต่เพียงการกระทบกระทั่งทางกายแต่ยังสร้างความ

กระทบกระทั่งทางจิตใจ ได้แก่ การก่อให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด การขัดแย้งทางอารมณ์ และเกิดความกดดันทางด้านจิตใจ

คำว่า "ความขัดแย้ง" (Conflict) มาจากรากศัพท์ในภาษาละตินคือ Configere แปลว่า "การต่อสู้" ดังนั้นความหมายที่แท้จริงของความขัดแย้งจึงควรจะหมายถึงความถึงการต่อสู้ระหว่างสองฝ่ายเพื่อตัดสินว่าจะเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเลือกหลายอย่าง (กิติมา ปรีดีติลล, 2529) ส่วน "ความขัดแย้ง" หรือ "conflict" ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิต, 2546) หมายถึง การขัดกัน, ความไม่ถูกกัน, การไม่ลงรอยกัน

เดิมลักษณะความขัดแย้งเป็น 3 ประเภท คือ (อร่ามศรี ศิริพันธ์, 2525)

1) ความขัดแย้งด้านความคิด เนื่องจากคนมีความคิดเป็นของตนเองมีความเชื่อมั่น อุดมการณ์ ที่มีระดับการเปลี่ยนแปลงยาก-ง่าย ต่างกันออกไป

2) ความขัดแย้งในด้านวิธีการปฏิบัติ มาจากการที่แต่ละคนมีความถนัดความพอใจ ค่านิยม บุคลิกภาพและความเคยชินที่แตกต่างกัน

3) ความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ผลประโยชน์นี้คล้าย ๆ กับทรัพยากรที่หายาก แต่มีคนจำนวนมากที่ต้องการ

ในยุคปัจจุบันที่โลกได้พัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถเชื่อมโยงโครงข่ายได้ทั่วโลก ข้อขัดแย้งที่มีก็พัฒนาตามเทคโนโลยี รวมถึงประเภทของความขัดแย้งก็มีความแตกต่างตามมุมมองในแต่ละด้าน โดย จอร์น แมคคอลแนล และคริสโตเฟอร์ มัวร์ (อ้างใน อาภาศิริ สุวรรณานนท์ และคณะ, 2558) อธิบายโดยแบ่งความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล เช่น ข้อมูลขัดกันไม่ตรงกัน เข้าใจผิดหรือคลาดเคลื่อน มุมมองต่างในเรื่องของข้อมูล เป็นต้น

2) ความขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์ เช่น การขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ หรือสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการ อาทิ อำนาจหรือตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้น

3) ความขัดแย้งทางด้านความสัมพันธ์ ได้แก่ บุคลิกภาพและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน พฤติกรรมทางลบที่เกิดขึ้นซ้ำซาก และวิธีการในการทำงานที่แตกต่างกัน มีการตัดสินใจที่ต่างกัน

4) ความขัดแย้งทางด้านโครงสร้าง เช่น การเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์เดิม ความขัดแย้งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ หรือการขัดแย้งเนื่องจากขาดความยุติธรรม

5) ความขัดแย้งในด้านคุณค่า หรือค่านิยม เช่น ความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมที่ต่างกัน ภูมิหลังส่วนตัวต่างกัน หรือพื้นฐานทางประวัติศาสตร์ที่ต่างกัน เป็นต้น

โดยรูปแบบของความขัดแย้งตามแนวคิดนี้ เน้นไปที่ความขัดแย้งที่เป็นอาชญากรรมและพฤติกรรมที่ขัดต่อบรรทัดฐานของสังคมที่คนส่วนใหญ่ให้การยอมรับและยึดถือในการดำเนินชีวิต ซึ่งเมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นก็จะมีผลกระทบต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่โดยทั่วไปผลกระทบที่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งนั้นก็จะส่งผลกระทบให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ดังนั้น การบริหารจัดการที่ดีเพื่อลดความรุนแรงเพื่อลดผลกระทบที่เกิดขึ้นในภายหลังจึงสำคัญ

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory)

ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่อย่างแพร่หลายทั่วไป สังคมจึงไม่ควรมองพฤติกรรมขัดแย้งว่าเป็นพฤติกรรมที่ไม่ดีหรือเป็นปรากฏการณ์ที่ผิดปกติ ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม จึงมีแนวความคิดว่าสังคมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของการแบ่งแยก (division) อันเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม วิธีการสำคัญที่นักปราชญ์และนักสังคมศาสตร์ ใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่ขัดแย้งต่าง ๆ คือ วิธีการที่เรียกว่า "ไดอาเล็กติก" (Dialectic Method) เป็นวิธีการที่ใช้มาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ สมัยโซเครตีส (Socrates) ใช้เป็นวิธีถามและตอบเพื่อแสวงหาความรู้ที่แจ่มแจ้งและสมบูรณ์ ทำให้เกิดการสมเหตุสมผลมากขึ้น (logical consistency) ต่อมานักปรัชญาชาวเยอรมันได้พัฒนา Dialectic สมัยใหม่ที่ว่าด้วย ข้อเสนอเบื้องต้น (thesis) และข้อเสนอแย้ง (anti thesis) และ คานท์ (Kant) แสดงความเห็น ว่า สาเหตุของความไม่กลมกลืน หรือไม่คล่องจองกัน เป็นเพราะระบบความคิดของคนเรา ซึ่งมีอิทธิพลมากกว่าอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม ความขัดแย้งที่มีอยู่ในตัวของบุคคลเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่ความขัดแย้งภายนอกอื่น ๆ หากทำความเข้าใจเรื่องความขัดแย้งที่มีอยู่ในตัวบุคคลได้แล้ว และหาทางขจัดความขัดแย้งนั้นออกไป ความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรมอาจหายไปได้นักทฤษฎีความขัดแย้งด้านสังคมวิทยาที่สำคัญ 3 คน คือ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2534)

Karl Marx (ค.ศ. 1897 – 1958) มีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงของทุก ๆ สังคม จะมีขั้นตอนของการพัฒนาทางประวัติศาสตร์ 5 ขั้น โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (Mode of Production) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (Forces of production) ซึ่งได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี กับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (Social relation of production) โดย เจ้าของปัจจัยการผลิตและคนงานที่ทำหน้าที่ผลิต แต่ในระบบการผลิตแต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้งานในการผลิต ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ที่เป็นโครงสร้างส่วนล่างของสังคม (Substructure) และเมื่อโครงสร้างส่วนล่างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปรและเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบนของสังคม (Superstructure) ซึ่งเป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา ค่านิยม ทักษะคติ และบรรทัดฐานของสังคม

Sills อธิบายว่า ความขัดแย้งก่อให้เกิดผลทั้งด้านลบและด้านบวก ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ถือเป็นสภาวะหนึ่งของมนุษย์ความขัดแย้งสามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้เพราะในกลุ่มหนึ่ง ๆ ย่อมมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรูอยู่ด้วยกัน ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ได้เสนอเพิ่มเติมว่าความขัดแย้งทำให้เกิดการแบ่งกลุ่ม ลดความเป็นปรปักษ์ต่อกันอันจะพัฒนาสู่ความร่วมมือได้หรือทำให้เกิดความแปลกแยกได้

Dahrendorf นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่ปฏิเสธแนวคิดของมาร์กซ์ เรื่อง ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น Dahrendorf อธิบายคุณลักษณะ "ความขัดแย้ง" ว่ามีลักษณะสอดคล้องกับทุกสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น ทุกสังคมจึงเกิดความขัดแย้งได้ตลอดเวลา ซึ่งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิอำนาจ ทำให้สังคมเกิดกลุ่มแบบไม่สมบูรณ์ขึ้น เพราะต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์แอบแฝงอยู่

เบื้องหลัง แต่ละฝ่ายจึงพยายามรักษาผลประโยชน์ของฝ่ายตนไว้ ทำให้ระดับของความรุนแรงจะมากหรือน้อย นั้นขึ้นอยู่กับจัดการและการประสานผลประโยชน์ของกลุ่มที่ครอบงำกลุ่มอื่น ความขัดแย้งจึงสามารถ ควบคุมได้โดยการประนีประนอม และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นผลมาจากความกดดันจากภายนอก โดยสังคม อื่นๆ ด้วย

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

ทฤษฎีของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีต้นกำเนิดมาจากความคิดของนักวิชาการในยุโรป ซึ่งต่อมาแนวความคิดนี้ได้มีการแพร่หลายไปในนานาประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย เป็นต้น ทำให้เกิดเป็นทฤษฎีเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ซึ่งมีอยู่ 3 ทฤษฎีดังนี้ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม อย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice) (จุฑารัตน์ แก้วกัญญา, ม.ป.ป.)

1) ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการของ Nils Christie ชาวนอร์เวย์ เป็นทฤษฎีที่ ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของแนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ทฤษฎีกระบวนการยุติธรรม อย่างไม่เป็นทางการนี้ได้เกิดขึ้นในประเทศนอร์เวย์ ในศตวรรษที่ 1970 ตามความคิดที่ว่า โดยทั่วไปแล้ว กฎหมายและวิธีคิดทางกฎหมายจะมีข้อจำกัดตามปัจจัยของเวลาและสถานที่ ดังนั้น จึงควรมีกระบวนการ ยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการควบคู่ไปกับกระบวนการยุติธรรมที่เป็นทางการ และหากการนำกระบวนการ ยุติธรรมตามกฎหมายมาใช้ไม่ได้ผล ก็ควรจะนำระบบของกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่เป็นทางการมาใช้ใน สถานะที่เป็นทางเลือกเพื่อลดการต่อสู้คดีที่อิงอยู่กับความสามารถของนักกฎหมาย การกระจายอำนาจ ลดการ ประทับตราบาป และลดการใช้มาตรการบังคับขู่เข็ญแก่ผู้กระทำความผิด

2) ทฤษฎีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Pattern of Restorative Justice) ในศตวรรษที่ 1 นักวิชาการจากสหรัฐอเมริกาได้แสดงการตอบรับต่อหลักการเรื่องกระบวนการยุติธรรมอย่างไม่ เป็นทางการ (Informal Justice) ของทางยุโรป และได้มีการผลิตผลงานทางวิชาการในเรื่องกระบวนการ ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จำนวนมาก จึงทำให้แนวความคิดเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของ สหรัฐอเมริกาเจริญก้าวหน้ากว่าที่อื่นๆ และบรรดานักวิชาการที่มีแนวความคิดสนับสนุนกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ได้ยอมรับ Howard Zehr ในฐานะผู้ริเริ่มแนวคิดในเรื่องรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ซึ่งแนวคิดของ Zehr ได้ปรากฏในหนังสือ เรื่อง กระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นตอบแทน , กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Retributive Justice, Restorative Justice) และเรื่องเปลี่ยนมุมมอง : มุมมองใหม่ในเรื่องอาชญากรรมและความเป็นธรรม (Changing Lenses : a New Focus for Crime and Justice) Zehr ได้กล่าวถึงในฐานะที่เป็นทางเลือกในกระบวนการยุติธรรม และเป็นหลักการที่ตรงกันข้ามกับ หลักการของกระบวนการยุติธรรมเชิงแก้แค้นตอบแทน เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เน้นถึง ประโยชน์ที่ผู้เสียหายจะได้รับ และให้โอกาสผู้กระทำความผิดที่จะแสดงความรับผิดชอบด้วยการทำความดีชดใช้ ให้แก่ผู้เสียหาย โดยเชื่อว่าวิธีการนี้จะกระตุ้นจิตสำนึกของผู้กระทำความผิดยิ่งกว่าการรับโทษจากศาล และ

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายจะเป็นเรื่องของการประนอมข้อพิพาทการชดเชยและการให้อภัย

3) ทฤษฎีมุมมองทางสังคมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Social Dimension of Restorative Justice) แนวความคิดเรื่องมุมมองทางสังคมของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมือง เช่น ในทวีปอเมริกาเหนือ ทวีปออสเตรเลียและจากวัฒนธรรมท้องถิ่น อาทิ เช่น เรื่องการขออภัยและการให้อภัยในประเทศญี่ปุ่น แม้หนังสือเรื่องยุติธรรมชุมชนส่วนใหญ่จะออกโดยศูนย์ยุติธรรมชุมชนในหมู่บ้าน (Neighborhood Justice Centers) ในสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อไม่นานมานี้ แนวความคิดในเรื่องยุติธรรมชุมชนได้เป็นที่นิยมในประเทศออสเตรเลีย โดย John Braithwaite ได้เสนอแนวความคิดเรื่องการตำหนิเพื่อให้มีความสัมพันธ์ใหม่ที่ดียิ่งขึ้น (Reintegrative Shaming) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการควบคุมโดยชุมชนที่ให้ชุมชนตำหนิการกระทำความผิดในกระบวนการที่จัดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ นัก อันจะทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรู้สึกว่าได้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดแล้ว กระบวนการตำหนินี้จะทำให้ผู้ที่มีส่วนร่วมให้อภัยและยอมรับผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่ชุมชน โดย Braithwaite ได้อธิบายว่าชุมชนที่มีความร่วมมือร่วมใจกันจะมีการกระทำความผิดไม่มากนัก และชุมชนโดยภาพรวมก็จะดีขึ้น และ Gerry Johnstone ได้สนับสนุนความเห็นของ Braithwaite ว่ากระบวนการที่พูดถึงการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นตามที่ Braithwaite เสนอ สามารถนำมาใช้ร่วมกับระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และการตำหนิดังกล่าวจะเป็นกลไกสำคัญในการตรวจสอบและควบคุมของชุมชน ซึ่งจะทำให้ระบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญามีประสิทธิภาพมากขึ้น

แนวคิดในการใช้มาตรการยุติธรรมทางเลือกในชั้นพนักงานอัยการ

จากเดิมที่ใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมาใช้อำนาจความยุติธรรมให้แก่ประชาชน นั้นกลับพบว่า กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักนั้นไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาได้ทั้งหมด และในบางกรณีกลับทำให้เกิดความไม่ได้รับการแก้ไขซ้ำซ้ำ สำนักงานอัยการสูงสุดจึงมีแนวคิดในการอำนาจความยุติธรรมทางอาญาให้แก่ประชาชน ด้วยการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคม และลดภาระในการดำเนินคดีทั้งของรัฐและของประชาชน จึงได้ออกระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555 เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการให้เหมาะสมกับคดี และเพื่อลดภาระในการดำเนินคดีในชั้นศาลให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นมาตรการที่จะทำให้เกิดคดีความเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็วกว่าการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ปฏิบัติอยู่เป็นปกติรัฐจึงต้องจัดให้มี “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ขึ้น นอกจากนี้ยังมีระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน พ.ศ. 2562 ที่ได้กำหนดแนวทางในการประนอมข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการไว้ด้วย

บทบาทของอัยการในกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ประเทศต่าง ๆ ได้เห็นความสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและสนับสนุนให้อัยการเข้ามามีบทบาทในการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่อลดผลกระทบของกระบวนการยุติธรรมตามแบบพิธีและเพื่อการสร้าง ความสมานฉันท์ในสังคมให้มากยิ่งขึ้น เหตุผลสำคัญที่ประเทศต่างๆ สนับสนุนให้อัยการเข้ามา มีบทบาทในเรื่องนี้ ก็เพราะว่าองค์กรอัยการเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในชั้นสุดท้ายว่าสมควรฟ้องผู้กระทำความผิด เพื่อลงโทษตามกฎหมายหรือไม่ ทั้งนี้ไม่ว่าประเทศนั้นๆ อัยการจะมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาหรือไม่มีอำนาจสอบสวนคดีอาญาก็ตาม ดังนั้นทุกประเทศจึงถือหลักเดียวกันก็คือ ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจชั้นสุดท้ายว่าสมควรนำมาตรการทางเลือกอื่นๆมาใช้แทนการฟ้องคดีเพื่อการลงโทษก็คืออัยการนั่นเอง (กุลพล พลวัน, มปป.)

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ความขัดแย้งในสังคมมีหลากหลายมากขึ้น ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นได้โดยเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ มีทั้งความขัดแย้งเล็กๆ น้อยๆ ในครอบครัว หรือความขัดแย้งที่ขยายวงกว้างไปสู่ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ความขัดแย้งเหล่านั้นหากมีการดำเนินคดีเพื่อนำผู้กระทำความผิดเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว ปัญหาจำนวนของผู้กระทำความผิดและปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะมีเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมต้องรับภาระหนักในการดำเนินการกับบุคคลดังกล่าว อีกทั้งยังเป็นภาระกับประชาชนที่เป็นผู้เสียหายในคดีนั้นอีกด้วย ดังนั้น เมื่อกระบวนการการดำเนินคดีมาสู่ชั้นพนักงานอัยการ การจัดการความขัดแย้งที่ดีที่ไม่สร้างภาระให้แก่ผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม คือการนำมาตรการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้แก้คดีอาญาที่เป็นความผิดส่วนตัว และคดีอาญาที่ไม่ใช่คดีความมั่นคง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นยังสามารถทำได้โดยง่าย ไม่เสียเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ที่สำคัญคู่ขัดแย้งยังสามารถได้เจรจาเปิดมุมมองซึ่งกันและกัน และสามารถเข้าใจกันได้ง่ายกว่าการใช้กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักรวมถึงสร้างความพึงพอใจให้แก่คู่ขัดแย้ง เนื่องจากมีส่วนในการกำหนดผลด้วยตนเอง ทำให้รู้สึกว่ามีฝ่ายใดเป็นผู้แพ้ หรือผู้ชนะ เสริมสร้างความสมานฉันท์ต่อกัน และรักษาสัมพันธ์ภาพระหว่างคู่ขัดแย้ง

มาตรการยุติธรรมทางเลือกชั้นพนักงานอัยการ (อนุชาติ คงมาลัย, 2552) มีได้หลายกรณี แยกได้ดังนี้

1) การสั่งยุติคดีกรณีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (2) ที่บัญญัติว่าในคดีความผิดอันยอมความได้สิทธินัดคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อถอนคำร้องทุกข์ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งได้กำหนดไว้ในระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2547 ข้อ 54 และต่อมาได้ออกระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. 2555

2) ความผิดตามกฎหมายฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่พนักงานอัยการเข้าไปมีส่วนสำคัญในกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู

สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตาม พ.ศ. 2545 โดยในแต่ละพื้นที่และพนักงานอัยการเจ้าของสำนวนก็มีหน้าที่ในการพิจารณาว่าผู้ต้องหาที่มีสิทธิที่จะได้รับการฟื้นฟูหรือไม่

3) คดีความผิดตามกฎหมายเยาวชนและครอบครัว พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553 มาตรา 86 กำหนดให้มีการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชน ก็ถือเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในชั้นพนักงานอัยการที่สามารถลดปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลได้

4) คดีที่พนักงานอัยการเห็นว่า การฟ้องคดีอาญาจะไม่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนหรือจะมีผลกระทบต่อความปลอดภัยหรือความมั่นคงของชาติหรือต่อผลประโยชน์อันสำคัญของประเทศ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ. 2553 มาตรา 21 วรรคสองบัญญัติให้เสนอต่ออัยการสูงสุดและอัยการสูงสุดมีอำนาจสั่งไม่ฟ้องได้ทั้งนี้ตามระเบียบที่สำนักงานอัยการสูงสุดกำหนด การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว

การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัว มีหลักการสำคัญโดยสรุปได้ดังนี้

1) การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท พนักงานอัยการเจ้าของเรื่องจะต้องกระทำด้วยความเที่ยงธรรมและเป็นกลาง และต้องไม่กระทำการใดเพื่อเป็นการจูงใจ ให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญหลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น เพื่อให้คู่กรณียินยอมในการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท (ข้อ 6)

2) พนักงานอัยการผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ได้แก่ อัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย สดช. หรือ อัยการจังหวัดประจำสำนักงานอัยการสูงสุดรับผิดชอบงานคุ้มครองสิทธิแก่ประชาชนประจำสำนักงานอัยการจังหวัดแล้วแต่กรณี (ข้อ 7 และข้อ 8 วรรคแรก) โดยอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย อาจมอบหมายพนักงานอัยการคนหนึ่งหรือหลายคนที่ได้รับมอบงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนเป็นเจ้าของเรื่องผู้รับผิดชอบ (ข้อ 10 วรรคแรก)

3) กรณีสำนักงานอัยการจังหวัดใดไม่มีอัยการประจำสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำจังหวัด ให้อัยการจังหวัดนั้นมอบหมายพนักงานอัยการซึ่งมิใช่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาเรื่องนั้นเป็นพนักงานอัยการเจ้าของเรื่อง (ข้อ 8 วรรคสอง)

4) เมื่อส่งเรื่องให้อัยการประจำสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำจังหวัด เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยแล้วให้พนักงานอัยการผู้รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาพิจารณาสั่งคดีนั้นต่อไปโดยไม่ต้องรอผลการไกล่เกลี่ย และประนอมข้อพิพาท และเมื่อมีคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ให้มีหนังสือแจ้งสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำจังหวัด หรือ อัยการประจำสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำจังหวัดแล้วแต่กรณีทราบทันที (ข้อ 8 วรรคสี่)

5) คดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ต้องห้ามมิให้ดำเนินการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท

5.1 คดีที่ปรากฏข้อเท็จจริงว่าการกระทำผิดของผู้ต้องหาเป็นการประกอบอาชญากรรมเป็นอาชีวะ หรือกระทำความผิดติดนิสัย

5.2 คดีที่มีข้อเท็จจริงเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าพนักงานอัยการจะต้องมีคำสั่งยุติคดีเพราะเหตุอื่น (ข้อ 9)

6) การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ให้ดำเนินการ ณ สำนักงานอัยการหรือสถานที่ราชการอื่นตามที่พนักงานอัยการเห็นสมควร โดยสถานที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทควรจัดแยกเป็นสัดส่วนเพื่อรักษาความลับ (ข้อ 13 วรรคแรก)

7) คู่กรณีมีสิทธิให้บุคคล ซึ่งตนไว้วางใจเข้ารับฟังได้ฝ่ายละไม่เกินสองคน (ข้อ 13 วรรคสอง)

8) การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทไม่ให้วินิจฉัยว่าคู่กรณีฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูก (ข้อ 16)

9) การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ถ้ามีการเรียกร้องค่าเสียหายหรือเงื่อนไขอย่างหนึ่ง อย่างใด ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งต้องปฏิบัติหากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมให้พนักงานอัยการกะจำนวนค่าเสียหายหรือกำหนดเงื่อนไขที่ต้องปฏิบัตินั้นได้ตามที่เห็นสมควร (ข้อ 17)

ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดได้กำหนดหลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวเองไว้ดังนี้

1) ในสำนวนคดีอาญาซึ่งไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัว หรือสำนวนคดีอาญาที่มีความผิดต่อส่วนตัว และไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวรวมกัน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหาไม่มีความประสงค์จะให้ไกล่เกลี่ย เพื่อบรรเทาความเสียหายและเป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาล พนักงานอัยการอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยให้ได้ (ข้อ 23)

2) เมื่อพนักงานอัยการผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีได้รับแจ้งผลการไกล่เกลี่ยแล้วและเป็นกรณีที่มีการไกล่เกลี่ยนั้นสามารถตกลงกันได้ให้พนักงานอัยการแถลงถึงผลการไกล่เกลี่ยนั้นต่อศาลด้วย (ข้อ 24)

3) ให้นำความในหมวด 1 การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวมาใช้ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวโดยอนุโลม (ข้อ 25)

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการความขัดแย้งด้วยกระบวนการสมานฉันท์ในชั้นอัยการ

1) ปัญหาการแสวงหาความสมัครใจของคู่กรณีในการเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ย โดยการไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีผู้ยื่นคำร้องขอให้มีการไกล่เกลี่ยและคู่กรณีทั้งฝ่ายสมัครใจเข้าร่วม พนักงานอัยการไม่มีอำนาจในการบังคับให้คู่กรณีเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ย สามารถทำได้เพียงการทำหนังสือแจ้งและเชิญคู่กรณีมาร่วมประชุมไกล่เกลี่ยตามวันนัดหมาย หากคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมจะเข้าร่วมก็ไม่สามารถจะบังคับได้แต่อย่างใด

2) สัญญาประนีประนอมยอมความยังไม่สามารถใช้บังคับในทางกฎหมายได้ ต้องนำไปฟ้องร้องต่อศาลให้ศาลพิจารณาดัดสินอีกครั้งไม่สามารถให้ศาลดำเนินการบังคับตามสัญญาได้

3) การขาดงบประมาณในการลงพื้นที่ในการไกล่เกลี่ยนอกพื้นที่ ส่วนใหญ่จะมีงบประมาณในการจัดการฝึกอบรมเพียงอย่างเดียว สำหรับค่าตอบแทนในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งจะมีงบประมาณเฉพาะสำหรับทนายอาสา ไม่มีสำหรับพนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิ

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

แม้จะจัดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งในชั้นพนักงานอัยการตามระเบียบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานอัยการ พ.ศ. ๒๕๕๕ แล้วก็ตาม แต่ยังมีปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ดังนั้นจึงควรมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่าง ๆ ตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1) การเพิ่มอำนาจตามกฎหมายให้สามารถเชิญคู่กรณีเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยได้ จะทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จมากขึ้น

2) การปรับปรุงกฎหมายให้สัญญาประนีประนอมยอมความในชั้นพนักงานอัยการสามารถใช้บังคับในทางกฎหมายได้ โดยไม่ต้องนำไปฟ้องร้องต่อศาลให้ศาลพิจารณาตัดสินอีกครั้ง ให้มีสภาพบังคับเพื่อดำเนินการบังคับให้ดำเนินการตามสัญญาได้เลย

3) การเพิ่มเติมบทบาทของอัยการคุ้มครองสิทธิในการไกล่เกลี่ยภาคประชาชน โดยให้อัยการคุ้มครองสิทธิเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหและให้คำปรึกษาด้านกฎหมายเมื่อมีความขัดแย้งในชุมชน ก่อนที่จะไปแจ้งความต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ อาจจะเป็นในรูปแบบของการเข้าร่วมกับยุติธรรมชุมชนหรือการเป็นที่ปรึกษาให้กับยุติธรรมชุมชน ทั้งนี้เพราะอัยการมีความน่าเชื่อถือมากกว่าผู้นำชุมชนเมื่อได้เข้าร่วมก็จะทำให้ประชาชนคู่ขัดแย้งมีความเชื่อมั่นและหาทางออกของปัญหาความขัดแย้งร่วมกันได้ง่ายขึ้น

4) การจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมสำหรับการทำงานไกล่เกลี่ยหรือให้คำปรึกษานอกพื้นที่สำหรับอัยการ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการเข้าถึงประชาชนในชุมชนให้มากขึ้น เป็นการทำงานเชิงรุก ซึ่งจะมีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งมากกว่ารอให้เกิดปัญหาความขัดแย้งแล้วค่อยรอแก้ไข โดยงบประมาณจะเป็นปัจจัยในการขับเคลื่อนงานให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การจัดสรรงบประมาณสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะต้องเชิญเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยเพื่อช่วยในการหาทางออกให้กับปัญหาในแต่ละเรื่องที่แตกต่างกันไป เพราะบางครั้งลำพังตัวอัยการเพียงอย่างเดียวอาจจะไม่มีความรู้สึกในปัญหาที่ขัดแย้งจำเป็นจะต้องเชิญหน่วยงานที่รับผิดชอบหรือเกี่ยวข้องในปัญหาความขัดแย้งเข้ามาช่วยชี้แจงหรืออธิบายให้ข้อมูลกับคู่กรณีได้รับทราบ

6) การขยายขอบเขตคดีในการเจรจาไกล่เกลี่ยให้ครอบคลุมคดีมากขึ้น โดยเฉพาะคดีลหุโทษหรือคดีที่ยอมความกันไม่ได้แต่มีโทษไม่สูงมาก

7) การจัดตั้งศูนย์อำนวยความสะดวกยุติธรรมร่วมกันระหว่างสำนักงานอัยการสูงสุด กระทรวงยุติธรรม และกระทรวงมหาดไทย เพื่อสะดวกในการควบคุมสั่งการ ในปัจจุบันต่างคนต่างทำ ทำให้ทำงานไปในทิศทางเดียวกัน

สรุป (Conclusion)

การไกล่เกลี่ยความขัดแย้งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่มีความสำคัญในการจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรง ที่เกิดขึ้นด้วยกระบวนการการพูดคุยกัน และร่วมมือกันหาทางออกที่ดีที่สุด และด้วยสถานการณ์ข้อพิพาททางอาญาที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลยุติธรรมไทย มีปริมาณที่มากและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับในคดีอาญาจะมีลักษณะที่กระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งปริมาณของคดีที่ค้างการพิจารณาอยู่ในศาลก็มีอยู่จำนวนมาก ดังนั้น การนำมาตรการยุติธรรมทางเลือกมาใช้เพื่อสกัดคดีที่จะเข้าสู่ศาลตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักนั้นจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะหากคดีนั้นได้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ มาถึงชั้นพนักงานอัยการ

ด้วยเหตุนี้การที่สำนักงานอัยการสูงสุดมีระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทออกมาเพื่อรองรับให้พนักงานอัยการมีอำนาจไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นพนักงานอัยการนั้น ถือได้ว่าเป็นการลดขั้นตอนของการดำเนินคดีไปได้มาก ซึ่งกระบวนการดำเนินการนั้นเป็นการพูดคุยที่เป็นการไกล่เกลี่ย ไม่เกลี้ยกล่อม ไม่ข่มขู่และบังคับ แต่เป็นกระบวนการของความสมัครใจของคู่กรณีและเกิดการยอมรับจากคู่กรณี เมื่อการเจรจานั้นบรรลุวัตถุประสงค์ที่ทั้งสองฝ่ายพอใจย่อมสร้างความสัมพันธ์ที่อันดียั่งยืนแก่ทั้งสองฝ่าย ส่งผลให้การจัดการความขัดแย้งเป็นไปได้อย่างลุล่วง และเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งแก่คู่ขัดแย้งและหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการพูดเจรจาประนีประนอมข้อพิพาทเป็นปัจจัยอันสำคัญที่เพราะฉะนั้น ผู้ทำการประนีประนอมข้อพิพาทจะต้องมีศิลปะในการพูดและถ้อยคำที่พูดออกมาจะต้องประกอบไปด้วยเหตุผลและยุติธรรม ถ้าปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้ว ก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กุลพล พลวัน. (ม.ป.ป.). อัยการกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในประเทศไทย, สำนักงานวิชาการ, สำนักงานอัยการสูงสุด.
- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: ทางเลือกใหม่สำหรับกระบวนการยุติธรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2529). ทฤษฎีบริหารองค์การ. กรุงเทพฯ: ธนะการพิมพ์.
- จุฑารัตน์ แก้วกัญญา. (ม.ป.ป.). สรุปสาระสำคัญกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์บทความ, สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- เสกสัน เครือคำ. (2562). การจัดการความขัดแย้งทางสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก: แนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับสังคมไทยยุค 4.0. นครปฐม. เพชรเกษมการพิมพ์.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2534). ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์, กรุงเทพฯ : ตะเกียง, พิมพ์ครั้งที่ 1.

- สุวิช ปนุตติกร. (2555). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับการดำเนินคดีอาญาของศาลเยาวชนและครอบครัว, หลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักงานศาลยุติธรรม. (2565). หนังสือรายงานสถิติประจำปี พ.ศ. 2564. เข้าถึงจาก <https://oppb.coj.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/2085/iid/300811>.
- อนุชาติ คงมาลัย. (2552). กระบวนการยุติธรรมทางเลือกชั้นพนักงานอัยการ. บทความพิมพ์เผยแพร่ใน website สำนักงานอัยการสูงสุด www.ago.go.th: 25 เมษายน 2552.
- อร่ามศรี ศิริพันธุ์. (2525). ความขัดแย้งในองค์กร : เครื่องมือของนักบริหาร, วารสารสังคมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาภาศิริ สุวรรณานนท์ และคณะ. (2558). รูปแบบการเสริมสร้างความสมานฉันท์ภายใต้บริบทความขัดแย้งของสังคมไทย. สำนักงานคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม และมหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- อัจฉริยา ชูตินันท์. (2561). *อาชญาวิทยาและทัณฑ์วิทยา*. พิมพ์ครั้งที่1. กรุงเทพฯ :วิญญูชน.

การพักการลงโทษในกระบวนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์

นพฤทธิ บุญชุ่ม¹ และ ศิพร โกวิท²

วันได้รับบทความ: 3 เมษายน 2566 วันแก้ไข: 17 พฤษภาคม 2566 วันยอมรับเผยแพร่: 29 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำมาก โดยมีปริมาณผู้ต้องขังเกินความจุที่เรือนจำแต่ละแห่งรองรับได้ เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ส่งผลกระทบต่อการจัดสวัสดิการ และการแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง สาเหตุหนึ่งอันเนื่องมาจากการใช้กฎหมายอาญามากเกินความจำเป็น การใช้มาตรการทางอาญาและการบังคับใช้โทษจำคุกกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และการถูกควบคุมตัวในระหว่างพิจารณาคดี ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน โดยมีแนวทางแก้ไขปัญหายอย่างหนึ่งคือ การพักการลงโทษ ซึ่งเป็นการปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดออกมาอยู่นอกเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษ ภายใต้เงื่อนไขการคุมความประพฤติและการลดวันต้องโทษ ซึ่งเป็นการลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ นักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดีในระหว่างต้องโทษในเรือนจำ ดังนั้นบทความนี้เป็นการวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาของการพักการลงโทษในประเทศไทย หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพักการลงโทษ และผลกระทบที่เกิดจากการพักการลงโทษ และเพื่อศึกษาถึงกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษ รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการพักการลงโทษ เพื่อพัฒนากระบวนการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ต่อไป

คำสำคัญ: ผู้ต้องขัง การพักการลงโทษ กรมราชทัณฑ์

¹ เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

The Parole in the Thai Rehabilitation Process by the Department of Corrections

Nopparit Boonchum¹ & Siporn Kowit²

Received: April 3, 2023 Revised: May 17, 2023 Accepted: May 29, 2023

Abstract

Thailand has a large number of inmates in prisons and the number of inmates exceeds the capacity of each prison, resulting in a problem of overcrowding inmates in prisons. This affects the welfare provision and rehabilitation of the inmates. The problem of overcrowding in prisons is primarily caused by excessive use of the criminal law, including overuse of criminal measures, imprisonment and detention of drug offenders in the trial process. Such problems are therefore important problems that need to be resolved urgently. Parole is one of several measures used to solve this problem. This is the release of prisoners outside the prison before the end of their sentences, under the conditions of probation and reduction of prison days. This is to reduce the length of imprisonment for convicted prisoners who perform well during their time in prison. Therefore, this article analyzes the history of parole in Thailand, criteria, and procedures for suspension of punishment and the consequences arising from suspension of punishment. Also, it is intended to examine the rules and regulations related to parole, as well as the impact arising from suspension to further develop the operational process of the Department of Corrections.

Keywords: Prisoners, Parole, Department of Corrections

¹ Correctional Officer (Corresponding author)

² Assistant Professor, Faculty of Law, Royal Police Cadet Academy

บทนำ (Introduction)

ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นจำนวนมาก โดยมีเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศจำนวน 143 แห่ง แบ่งออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ เรือนจำกลาง 33 แห่ง เรือนจำพิเศษ 4 แห่ง ทัณฑสถาน 24 แห่ง สถานกักกัน 1 แห่ง สถานกักขัง 5 แห่ง และการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้แก่ เรือนจำจังหวัด 50 แห่ง เรือนจำอำเภอ 26 แห่ง มีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศทั้งหมด 378,159 ราย เป็นชาย 330,258 ราย หญิง 47,901 ราย (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤษภาคม 2563) ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำของต่างประเทศแล้วพบว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำมากเป็นอันดับ 6 ของโลก อันดับ 3 ของเอเชีย และ อันดับ 1 ของอาเซียน มีปริมาณผู้ต้องขังเกินความจุที่เรือนจำแต่ละแห่งรองรับได้ เกิดปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำ ส่งผลกระทบต่อการจัดสวัสดิการ และการแก้ไขฟื้นฟูพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำมีสาเหตุมาจากการใช้กฎหมายอาญามากเกินความจำเป็น การใช้มาตรการทางอาญาและการบังคับใช้โทษจำคุกกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด และการถูกควบคุมตัวในระหว่างพิจารณาคดี ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งแนวทางแก้ไขปัญหามีได้หลายวิธี เช่น การปรับปรุงการใช้กฎหมายอาญาให้เหมาะสม การใช้มาตรการทางเลือกแทนการจำคุก การใช้กัโหล่เล็กทรอนิกส์ในการควบคุมผู้ต้องขัง การใช้มาตรการลดทอนความเป็นอาชญากรรมในคดียาเสพติด ตลอดจนการพักการลงโทษ ซึ่งเป็นการปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดออกมาอยู่นอกเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษ ภายใต้เงื่อนไขการคุมความประพฤติและการลดวันต้องโทษ ซึ่งเป็นการลดวันต้องโทษจำคุกให้แก่ นักโทษเด็ดขาดที่มีความประพฤติดีในระหว่างต้องโทษในเรือนจำ ตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกต้องเป็นนักโทษชั้นดีขึ้นไปเท่านั้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2563)

เมื่อจำเลยได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษานั้น การบังคับโทษแก่จำเลยจะกระทำโดยการให้จำเลยอยู่ในการควบคุมดูแลของกรมราชทัณฑ์ และจำเลยอยู่ในสถานะของนักโทษโดยปกติแล้วนักโทษดังกล่าวจะต้องรับโทษให้ครบตามจำนวนที่ศาลพิพากษา แต่อย่างไรก็ตามระยะเวลาของโทษที่ศาลกำหนดไว้อาจได้รับการลดหย่อนโดยเหตุปัจจัยต่าง ๆ ได้ซึ่งการพักการลงโทษก็เป็นส่วนหนึ่งในมาตรการลดหย่อนโทษ อันเป็นผลให้จำเลยไม่ต้องรับโทษจนครบจำนวนตามที่ศาลกำหนด แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด ทั้งนี้ นักโทษที่ได้รับการพักการลงโทษ จะได้รับโอกาสในการออกจากเรือนจำไปใช้ชีวิตในสังคม โดยอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของเจ้าพนักงานพักการลงโทษหรือพนักงานคุมประพฤติจนครบกำหนดระยะเวลาของโทษที่เหลืออยู่ การพักการลงโทษจึงเป็นการให้โอกาสนักโทษในการได้รับอิสระและกลับสู่สังคมภายนอกเร็วกว่าระยะเวลาที่ศาลกำหนด และเป็นสิ่งจูงใจให้นักโทษในเรือนจำประพฤติปฏิบัติตัวดี เพื่อจะได้รับการพิจารณาอนุมัติให้พักการลงโทษแก่ตนเองได้ นอกจากนี้ การมีนักโทษในเรือนจำอาจเกิดปัญหาในการบริหารจัดการและการควบคุมดูแลนักโทษของเจ้าหน้าที่เรือนจำทำให้เกิดปัญหานักโทษล้นห้องขัง เกิดสภาพปัญหาความแออัด และการดูแลยากลำบาก ดังนั้น จึงเกิดแนวคิดที่จะให้มีการพักการลงโทษก่อนครบกำหนดเวลาที่ต้องโทษ เพื่อ

เป็นการช่วยระบายนักโทษบางส่วนที่มีความประพฤติดีให้สามารถออกไปจากเรือนจำเร็วกว่าระยะเวลาที่ต้องโทษ เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำได้อีกทางหนึ่ง

การพักการลงโทษแก่นักโทษรายใดนั้นเรือนจำหรือทัณฑสถานแต่ละแห่งจะเป็นผู้พิจารณาดำเนินการสำรวจและคัดเลือกนักโทษที่สมควรได้รับการพิจารณาให้พักการลงโทษ แล้วตรวจสอบประวัติความประพฤติ รายละเอียดต่าง ๆ ของนักโทษและความเห็นชอบของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือตำรวจแห่งท้องที่ที่นักโทษนั้นจะออกไปอยู่เมื่อได้รับอนุมัติให้พักการลงโทษ เมื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ของนักโทษนั้นแล้วจะมีคณะกรรมการของแต่ละเรือนจำหรือทัณฑสถานพิจารณา จากนั้นจะเสนอรายชื่อนักโทษที่คณะกรรมการเห็นว่าสมควรได้รับการพักการลงโทษพร้อมทั้งเอกสารต่าง ๆ ให้กรมราชทัณฑ์นำเสนอคณะกรรมการพักการลงโทษเพื่อพิจารณาอนุมัติต่อไป โดยหลังจากได้รับการอนุมัติให้พักการลงโทษแล้ว นักโทษซึ่งต้องขังดังกล่าวจะถูกปลดปล่อยให้กลับเข้าสู่สังคมได้โดยมีเงื่อนไขคุมความประพฤติตามที่กฎหมายกำหนด การพักการลงโทษจึงเป็นวิธีในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำความผิดและเป็นวิธีที่ใช้ในการป้องกันสังคมได้ด้วย กล่าวคือ การพักการลงโทษจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกจำคุกมาชั่วระยะเวลาหนึ่งสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมภายนอกได้ดีขึ้นเพราะแม้จะถูกปล่อยตัวออกมาแล้วยังถูกคุมความประพฤติอยู่ ยังไม่ได้รับอิสระอย่างแท้จริงแต่ยังสามารถดำเนินชีวิตโดยปกติในสังคมภายนอกภายใต้การสอดส่องดูแลของเจ้าหน้าที่รัฐหรือเจ้าพนักงานคุมประพฤติ เพราะผู้ต้องขังได้รับการปลดปล่อยในช่วงแรกจะประสบปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสังคม เมื่อผู้ต้องขังเคยชินต่อการปฏิบัติตนในสังคม ทั้งยังมีการสอดส่องดูแลจากเจ้าพนักงานก็จะทำบุคคลนั้นไม่กล้ากระทำความผิดอีก อันเป็นการป้องกันสังคมไปด้วย เพราะถ้าหากผู้พักการลงโทษกระทำความผิดเงื่อนไขการพักการลงโทษก็就会被นำตัวกลับเข้าสู่เรือนจำหรือทัณฑสถานเพื่อรับโทษต่อไป

อีกทั้งคมชัดลึก (ม.ป.ป.) ได้รายงานว่ กรมราชทัณฑ์ได้รับเสียงสะท้อนในมุมกลับเกี่ยวกับการ “พักโทษ” ว่าทำให้คนไม่หวาดกลัวต่อโทษจำคุก และที่สำคัญในคดีอาญาทั่วไปยังมีผิดซ้ำ อาชญากรโดยสันดานปะปนอยู่ มาตราการพัฒนาพฤตินิสัยทั่วไปอาจใช้ไม่ได้กับบุคคลที่กระทำความผิดจนติดนิสัย อาทิ คดีฆ่าข่มขืนและคดีรับจ้างฆ่าในลักษณะของมือปืนรับจ้าง โดยเฉพาะกรณีผู้ต้องขังถูกลงโทษตั้งแต่อายุ 20 ปีเศษ แม้จะเป็นผู้ต้องโทษประหาร แต่อยู่ในเรือนจำจริงเฉลี่ยประมาณ 10-19 ปี ก็พ้นโทษ ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ โดยมีสถิติการพักการลงโทษของกรมราชทัณฑ์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2556 - พ.ศ.2564 ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1. แสดงสถิติการพักการลงโทษของกรมราชทัณฑ์ ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2556 - พ.ศ.2564

ปีงบประมาณ	จำนวนผู้ได้รับการพักการลงโทษ (ราย)
2556	7,029
2557	16,405
2558	12,296
2559	11,037
2560	2,591
2561	4,501
2562	7,592
2563	15,440
2564	7

ที่มา: กรมราชทัณฑ์ (2563)

ดังนั้นบทความวิชาการฉบับนี้จึงมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการพักการลงโทษในประเทศไทย หลักเกณฑ์และขั้นตอนการพักการลงโทษ และผลกระทบที่เกิดจากการพักการลงโทษ ทั้งนี้ เพื่อทราบถึงกฎ ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษ รวมถึงผลกระทบที่เกิดจากการพักการลงโทษ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนากระบวนการดำเนินงานพักการลงโทษของกรมราชทัณฑ์ต่อไป

ความเป็นมาของการพักการลงโทษในประเทศไทย

การพักการลงโทษเริ่มปรากฏในประเทศไทยครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ.2479 โดยในช่วงก่อนหน้านั้นได้ปรากฏว่าเคยมีการปล่อยผู้ต้องขังออกจากเรือนจำโดยไม่มีเงื่อนไขอยู่เหมือนกัน ในสมัย พ.ศ.2473 สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ได้มีหนังสือถึงกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวงยุติธรรม มีสาระสำคัญอันเป็นที่มาของการพักการลงโทษในช่วงต่อ ๆ มา ดังนี้ (เนติพันธ์ บุญมา, 2554)

1. นักโทษที่จะต้องโทษประหารชีวิต ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ให้ลดลงเป็นเพียงขังคุกจนตลอดชีวิต
2. นักโทษที่กำลังชำระด้วยความถึงแก่ชีวิต ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ถ้าได้ความเป็นสัตย์ ให้ลงโทษอย่างที่สุดเพียงจำคุกตลอดชีวิต
3. นักโทษชราที่มีอายุล่วง 60 ปี ไปแล้ว ในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ ทั้งนักโทษซึ่งพิการและทนทุกข์ทรมานด้วยโรคที่จะรักษาไม่หายนั้นให้พ้นโทษและปล่อยไป

ซึ่งจากข้อ 3 ทำให้เห็นถึงแนวความคิดจากพระราชหัตถเลขาที่ว่า เป็นการคัดเลือกแบ่งเฉพาะลักษณะของนักโทษบางประเภทที่จะถูกปลดปล่อยออกจากการต้องขังเป็นการพระราชทานอภัยโทษด้วยการให้ปลดปล่อยนักโทษออกไปโดยปราศจากเงื่อนไข ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดแนวความคิดในประเทศไทยส่วนหนึ่งที่จะนำมาพัฒนาไปสู่การพักการลงโทษในเวลาต่อมา

แนวคิดเรื่องการพักการลงโทษได้มีการพัฒนาอย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมีการปรับปรุงงานราชทัณฑ์ จึงได้มีการส่งเจ้าหน้าที่ไปศึกษาดูงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อกลับมาก็ได้มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 โดยมีแนวความคิดให้มีการนำเอาหลักเกณฑ์เรื่องการพักการลงโทษเข้ามาใช้ในระบบราชทัณฑ์ของประเทศไทยด้วย ซึ่งในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 มีได้จำกัดว่านักโทษผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษจะต้องเป็นนักโทษประเภทใด หากนักโทษผู้นั้นมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 แล้วก็จะได้รับการพิจารณาให้พักการลงโทษ

การพิจารณาให้มีการพักการลงโทษแก่นักโทษคนใดหรือไม่นั้น มีการพิจารณาโดยดูจากบุคคลเป็นราย ๆ ไป มิใช่เป็นการพิจารณาให้โดยอัตโนมัติเหมือนกับการลดวันต้องโทษ กล่าวคือผู้ต้องขังจะอยู่ในขังที่ได้รับการพิจารณาเพื่อพักการลงโทษนี้ จะได้รับการพิจารณาหรือไม่ก็ได้ และถ้าหากว่าได้รับการพิจารณาแล้ว อาจจะได้รับการพักการลงโทษหรือไม่ก็ได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่คณะกรรมการที่จะใช้ดุลยพินิจว่าผู้นั้นมีความเหมาะสมที่จะได้รับอิสระให้ออกไปอยู่สังคมภายนอกได้เพียงใด ในอีกสาเหตุหนึ่งที่ต้องมีการนำแนวความคิดในเรื่องการพักการลงโทษมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายนั้นก็เนื่องจากปัญหาของการที่มีนักโทษเป็นจำนวนมากเกินกว่าการบริหารและการควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่เรือนจำ ทำให้เกิดสภาพนักโทษล้นห้องขัง เกิดความแออัดยัดเยียดดูแลลำบาก การพักการลงโทษจึงมีส่วนช่วยระบายนักโทษบางส่วนที่มีความประพฤติเหมาะสมให้สามารถออกไปจากเรือนจำเร็วขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการพักการลงโทษ

อริยพร โพธิ์ใส (2560) อธิบายวัตถุประสงค์ของการพักการลงโทษ ดังนี้

1. ด้านของรัฐ เป็นการระบายนักโทษออกจากเรือนจำ เนื่องจากเรือนจำมีความแออัดเกินไป ทั้งยังเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูนักโทษด้วย
2. ด้านของตัวนักโทษ เพื่อให้ผู้ต้องขังนั้นสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้โดยง่าย โดยอยู่ภายใต้การช่วยเหลือแนะนำของเจ้าหน้าที่รัฐ และเพื่อปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้กลับตนเป็นคนดี เนื่องจากผู้ต้องขังที่ถูกจำคุกในเรือนจำเป็นเวลานาน เมื่อได้รับการปลดปล่อยมักจะปรับตัวเข้ากับสังคมไม่ได้เท่าที่ควร จึงพบว่าผู้นั้นมักจะกระทำความผิดซ้ำอีก ดังนั้น การพักการลงโทษจะช่วยให้บุคคลเหล่านั้นสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ดีขึ้น การพักการลงโทษจึงเป็นเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างวิถีชีวิตที่ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดในเรือนจำกับชีวิตอิสระในชุมชน
3. ด้านสังคม ถือเป็นการป้องกันสังคมเนื่องจากการพักการลงโทษ เป็นวิธีการที่มีการติดตามดูแล สอดส่องควบคุมพฤติกรรมของนักโทษในช่วงเวลาที่ออกไปสู่สังคม การคุมประพฤติผู้ต้องขังในช่วงนี้จะมีเจ้าพนักงานสอดส่องดูแลอย่างใกล้ชิด ผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติและหากกระทำความผิดเงื่อนไข จะถูกนำตัวกลับเข้ารับโทษจำคุกในเรือนจำต่อไป

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการพักการลงโทษในประเทศไทย

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพักโทษในประเทศไทยได้บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ในมาตรา 52 นักโทษเด็ดขาดคนใดแสดงให้เห็นว่ามีความประพฤติดี มีความอดทน ความก้าวหน้าในการศึกษา และทำงานเกิดผลดี หรือทำความชอบแก่ทางราชการเป็นพิเศษ อาจได้รับประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ในวรรค 7 ได้กำหนดให้พักการลงโทษเมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับโทษมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือนหรือหนึ่งในสามของ กำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษ จำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา และกำหนดระยะเวลา ที่จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดเท่ากับกำหนดโทษที่ยังเหลืออยู่ ทั้งนี้ ในการคำนวณระยะเวลาการพัก การลงโทษ ถ้ามีวันลดวันต้องโทษจำคุกให้นำมารวมกับระยะเวลาในการพักการลงโทษด้วย โดยในการพักการลงโทษ ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

หลักเกณฑ์การพักการลงโทษในประเทศไทย

กฎกระทรวงว่าด้วยการกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาด และเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 (2563) กำหนดการพักการลงโทษไว้ ดังนี้

ข้อ 41 นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือหนึ่งในสามของกำหนดโทษตามหมายศาลในขณะนั้นแล้วแต่อย่างใดจะมากกว่า หรือไม่น้อยกว่าสิบปีในกรณีที่ต้องโทษจำคุกตลอดชีวิตที่มีการเปลี่ยนโทษจำคุกตลอดชีวิตเป็นโทษจำคุกมีกำหนดเวลา อาจได้รับการพักการลงโทษ

ข้อ 42 นักโทษเด็ดขาดซึ่งจะได้รับพิจารณาการพักการลงโทษกรณีปกติ จะต้องเป็นนักโทษเด็ดขาดซึ่งต้องโทษจำคุกเป็นครั้งแรก เว้นแต่โทษจำคุกในครั้งก่อนนั้นเป็นความผิดที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการล้างมลทินตามกฎหมายล้างมลทิน ไม่ถือเป็นการต้องโทษจำคุกครั้งแรก

ข้อ 43 ในกรณีปกติ นักโทษเด็ดขาดอาจได้รับการพักการลงโทษ ดังต่อไปนี้

- (1) ชั้นเยี่ยม ไม่เกินหนึ่งในสามของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด
- (2) ชั้นดีมาก ไม่เกินหนึ่งในสี่ของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด
- (3) ชั้นดี ไม่เกินหนึ่งในห้าของกำหนดโทษที่ระบุไว้ในหมายแจ้งโทษเด็ดขาด

ข้อ 44 การพิจารณาการพักการลงโทษให้กับนักโทษเด็ดขาด ให้นำเหตุปัจจัยดังต่อไปนี้ มาพิจารณาด้วย

- (1) พฤติการณ์แห่งคดีที่ได้กระทำและการทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว
- (2) ระยะเวลาการคุมประพฤติ
- (3) ความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมของผู้อุปการะในการควบคุมดูแลนักโทษเด็ดขาดให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขจนกว่าจะพ้นโทษ

(4) ผลกระทบด้านความปลอดภัยของสังคม

(5) มีพฤติการณ์ในระหว่างถูกคุมขังจนน่าเชื่อว่าได้กลับตนเป็นคนดี

(6) ผ่านการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัย

ข้อ 52 กรณีที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการพักการลงโทษและปล่อยตัวไปฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดในหมวด 9 เงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษ ต้องปฏิบัติให้พนักงานคุมประพฤติรายงานให้อธิบดีทราบโดยเร็ว เพื่อให้คณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัยการพักการลงโทษพิจารณาสั่งเพิกถอนการพักการลงโทษ

เงื่อนไขการคุมความประพฤติของผู้ได้รับพักการลงโทษ

กรมคุมประพฤติ (ม.ป.ป.) อธิบายว่า เงื่อนไขที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมได้บัญญัติไว้ในกฎกระทรวงออกตามความในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 โดยต้องปฏิบัติตามจนครบกำหนดระยะเวลาพ้นโทษ ดังนี้

1. ต้องไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติที่สำนักงานคุมประพฤติภายใน 3 วัน นับแต่ได้รับการปล่อยตัวและต่อไปให้ไปรายงานตัวพนักงานคุมประพฤติตามที่พนักงานคุมประพฤติกำหนดจนกว่าจะพ้นโทษ
2. ต้องพักอาศัยอยู่กับผู้อุปการะตามบ้านเลขที่ที่แจ้งไว้และห้ามออกนอกเขตท้องที่จังหวัด เว้นแต่เพื่อกิจธุระสำคัญและต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานคุมประพฤติก่อน
3. ให้ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับหากฝ่าฝืนและถูกลงโทษโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามกฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับนั้นแจ้งให้พนักงานคุมประพฤติทราบทุกครั้ง
4. ให้ประกอบอาชีพสุจริต หากเปลี่ยนเป็นสถานที่ทำงานหรือย้ายงานใหม่ ต้องแจ้งพนักงานคุมประพฤติทราบทุกครั้ง
5. ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำตักเตือนของพนักงานคุมประพฤติและเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูตามหลักเกณฑ์ที่อธิบดีกรมคุมประพฤติกำหนด
6. ห้ามประพฤติในทางเสื่อมเสีย เช่น เล่นการพนัน เสพยาเสพติดและกระทำความผิดซ้ำอีก
7. ห้ามเกี่ยวข้องกับสารระเหย วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตหรือประสาท หรือยาเสพติดให้โทษทุกประเภท รวมทั้งอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนหรือวัตถุระเบิดทุกชนิด
8. ห้ามเยี่ยมเยียนและติดต่อกับนักโทษที่ไม่ใช่ญาติ ซึ่งกำลังต้องโทษอยู่
9. ต้องแสดงหนังสือสำคัญการปล่อยตัวต่อพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำเมื่อมีการเรียกให้แสดง และหากหนังสือสำคัญการปล่อยตัวสูญหายให้รับแจ้งต่อพนักงานคุมประพฤติ

ขั้นตอนการดำเนินการ

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง (2562) อธิบายขั้นตอนการพักการลงโทษ ดังนี้

1. สำนวมนักโทษเด็ดขาดที่เข้าหลักเกณฑ์พักการลงโทษล่วงหน้า

2. บันทึกข้อมูลแบบสืบเสาะข้อเท็จจริงทางสังคม และจัดส่งไปยังสำนักงานคุมประพฤติตามเขตพื้นที่ / จัดส่งแบบแสดงความเห็นของเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองและตำรวจ
3. พิมพ์ลายนิ้วมือ / ตรวจสอบประวัติอาชญากร / ตรวจสอบผลคดี
4. จัดเก็บตัวอย่างสารพันธุกรรม (DNA) / ลายพิมพ์นิ้วมือ 10 นิ้ว ฝ่ามือ , จัดทำแผนปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคล (Sentence Plan), แบบประเมินพฤติกรรมนักโทษเด็ดขาดรายบุคคล, จัดทำแบบรายงานสรุปผลก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง (Criminal Mind), แบบประเมินความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำ (Offender Risk Assessment ; OA), แบบรับรองความประพฤติ
5. ตรวจสอบประวัติการกระทำความผิดวินัยระหว่างต้องโทษจำคุก
6. ประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาพักการลงโทษชั้นเรือนจำ (สำหรับนักโทษเด็ดขาดที่มีคุณสมบัติตรงตามหลักเกณฑ์และมีเอกสารประกอบการพิจารณาครบถ้วน)
7. เสนอผลการพิจารณาชั้นเรือนจำไปยังกรมราชทัณฑ์ เพื่อนำเข้าคณะกรรมการพิจารณาพักการลงโทษพิจารณาอนุมัติ
8. ดำเนินการปล่อยตัวผู้ได้รับอนุมัติให้ปล่อยพักการลงโทษ (ตรวจสอบการกระทำผิดวินัยก่อนปล่อย)

กระบวนการคุมความประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษและลดวันต้องโทษ

กระบวนการคุมความประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษและลดวันต้องโทษประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรับคดี เป็นขั้นตอนเมื่อสำนักงานคุมประพฤติได้รับหนังสือแจ้งการปล่อยคุมความประพฤติจากเรือนจำ / ทณฑสถาน เจ้าหน้าที่ธุรการคดีจะลงทะเบียนรับคดีเข้าสู่ระบบกลาง รวบรวมเอกสารจัดตั้งสำนวนคดีโดยใช้สำนวนสืบเสาะของคดีนั้นเป็นสำนวนคดีสอดส่องต่อเนื่องกัน แล้วมอบให้หัวหน้ากลุ่มงานหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจะพิจารณาจ่ายคดีให้พนักงานคุมประพฤติ

ขั้นตอนที่ 2 การชี้แจงเงื่อนไขการคุมความประพฤติและรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของพนักงานคุมประพฤติ เมื่อผู้ถูกคุมความประพฤติมาพบพนักงานคุมประพฤติตามหนังสือแจ้งการปล่อยคุมความประพฤติจากเรือนจำ/ทณฑสถาน พนักงานคุมประพฤติจะดำเนินการปฐมนิเทศชี้แจงให้ผู้ถูกคุมความประพฤติเข้าใจในคำสั่งและเงื่อนไขการคุมความประพฤติ ตลอดจนรวบรวมหลักฐานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้ถูกคุมความประพฤติและจัดทำกำหนดนัดรายงานตัว

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และวางแผน เป็นขั้นตอนที่พนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนจะนำข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับประวัติภูมิหลังของผู้ถูกคุมความประพฤติ ตลอดจนสภาพความผิดและพฤติการณ์แห่งคดีมาวิเคราะห์และประเมินและวางแผนแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติ โดยใช้เกณฑ์ความเสี่ยงหรือแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำและเกณฑ์สภาพปัญหาและความต้องการในการจำแนกผู้กระทำผิด

ขั้นตอนที่ 4 ควบคุมและสอดส่องตามเงื่อนไข / แก้ไขฟื้นฟูตามสภาพปัญหา เป็นขั้นตอนการดำเนินงานของพนักงานคุมประพฤติ เพื่อควบคุมดูแลและสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้กระทำผิดตามระดับความเสี่ยง

หรือแนวโน้มต่อการกระทำผิดซ้ำและระดับความรุนแรงของสภาพปัญหาและความต้องการของผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมความประพฤติและได้รับการแก้ไขฟื้นฟูให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกลับตนเป็นพลเมืองดี และไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินสรุปผลเป็นขั้นตอนที่พนักงานคุมประพฤติจะต้องตรวจสอบผลการดำเนินงานในแต่ละสำนวน โดยพนักงานคุมประพฤติจะต้องทบทวนแผนการดำเนินงาน และการประเมินความเสี่ยงและสภาพปัญหาและความต้องการซ้ำตามระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้มั่นใจว่าการจัดกิจกรรมแก้ไขฟื้นฟูหรือแผนการคุมความประพฤติที่กำหนดไว้มีการดำเนินการตามแผน เพื่อปรับแผนการคุมประพฤติให้มีประสิทธิภาพในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ถูกคุมความประพฤติ

ขั้นตอนที่ 6 จัดทำรายงานการคุมความประพฤติ เป็นขั้นตอนของพนักงานคุมประพฤติในการตรวจสอบสำนวนและประมวลข้อมูลในการคุมความประพฤติผู้ถูกคุมความประพฤติที่ดำเนินการเสร็จสิ้นทั้งในกรณีที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมความประพฤติและไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมความประพฤติ มาจัดทำเป็นรายงานการคุมความประพฤติเพื่อเสนอต่อกรมราชทัณฑ์

ผลกระทบเชิงบวกของการพักการลงโทษ

1. เป็นการจูงใจให้นักโทษประพฤติปฏิบัติตัวอยู่ในระเบียบวินัย เป็นตัวอย่างที่ดีในเรือนจำ
2. เป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจ สร้างความหวังให้แก่นักโทษ ช่วยลดความกดดันแก่ตัวนักโทษ ทำให้มีกำลังใจฝึกรบหรือทำงานให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งเรือนจำ และตัวนักโทษเอง
3. เป็นการลดจำนวนนักโทษในเรือนจำไม่ให้แออัดจนเกินไป แก้ไขปัญหานักโทษล้นเรือนจำซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการบริหารงานเรือนจำ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการควบคุมตัวนักโทษหรือในด้านการศึกษาหรือฝึกรบ ซึ่งทำให้ประหยัดงบประมาณแผ่นดิน โดยเฉพาะค่าอาหารในการเลี้ยงดูผู้ต้องขัง รวมถึงค่าเครื่องนุ่งห่ม ค่ารักษาพยาบาล ค่าสาธารณูปโภคอื่นๆ
4. สังคมได้มีโอกาสเป็นผู้มีส่วนแก้ไขควบคุมความประพฤติหรือพฤติกรรมของผู้กระทำผิด แทนการจับไปคุมขังแล้วปล่อยให้เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ในการควบคุมตัวนักโทษ และเป็นการเปิดโอกาสในการคืนคนดีสู่สังคม
5. เป็นการฝึกให้นักโทษเข้าอยู่ในสังคมอย่างมีกฎเกณฑ์ มีเงื่อนไขภายใต้การสอดส่องดูแลของสังคม นักโทษจะต้องฝึกฝนตัวเองให้รู้จักอยู่ในสังคมที่มีระเบียบ กฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้

ผลกระทบเชิงลบของการพักการลงโทษ

1. เมื่อนักโทษได้รับการพักการลงโทษจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่าง ๆ และต้องมีเจ้าหน้าที่คุมประพฤติคอยตรวจสอบตราสอดส่อง ซึ่งหากผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษมีจำนวนมาก จะส่งผลให้จำนวนเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการดูแล รวมทั้งความไม่มั่นใจในตัวของนักโทษเมื่อได้รับการพักการลงโทษแล้วจะไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขที่คณะกรรมการพักการลงโทษได้กำหนดไว้และอาจมีการหนีจากการพักการลงโทษได้

2. สร้างความหวาดระแวงหรือการไม่ยอมรับจากสังคมที่ผู้ได้รับการพักการลงโทษเข้าไปอยู่อาศัย
3. ปัญหาในการกระทำผิดซ้ำ เพราะนักโทษส่วนใหญ่เมื่อออกจากเรือนจำมักจะประสบปัญหาในด้านหน้าที่การงาน ไม่สามารถหางานทำได้ทำให้ไม่มีรายได้ เป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ

บทสรุป (Conclusion)

การพักการลงโทษเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดได้ออกจากเรือนจำก่อนครบกำหนดโทษตามที่ศาลกำหนดมาใช้ชีวิตอยู่นอกเรือนจำหรือในสังคมภายนอกภายใต้เงื่อนไขการสอดส่องดูแลความประพฤติของผู้กระทำผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้นักโทษได้ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัย และแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการศึกษาอบรมระหว่างที่อยู่ในเรือนจำ เพื่อจะได้ใช้ชีวิตภายหลังจากได้รับการปล่อยตัวแล้วได้ และยังเป็น การทดลองปล่อยตัวนักโทษผู้กระทำความผิดออกจากสังคมภายนอกในขณะที่ยังไม่ครบกำหนดโทษโดยการวางเงื่อนไขในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกได้ ในที่สุด การพักการลงโทษจึงสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เป็นการปรับปรุงแก้ไขให้ผู้กระทำผิดได้เรียนรู้และสำนึกถึงการกระทำของตนเองเพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติเมื่อพ้นโทษแล้ว โดยสังคมไม่ต้องกังวลว่านักโทษเหล่านั้นจะกระทำความผิดซ้ำอีก ทั้งนี้ เพราะมีระบบการคัดกรองตัวนักโทษที่ได้รับการพักการโทษและการควบคุมสอดส่องความประพฤติอย่างเข้มงวด จึงเชื่อได้ว่านักโทษที่ได้รับการพักการโทษนั้นไม่กล้าที่จะกระทำความผิดอีก ด้วยเกรงว่าจะถูกจับกุมมาดำเนินคดีและต้องคุมขังในเรือนจำอีก จึงทำให้สังคมมีความปลอดภัย และเป็นการให้โอกาสผู้ได้รับการพักการลงโทษให้ได้ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข ตลอดระยะเวลาที่ได้รับการพักการลงโทษและตลอดไป

เอกสารอ้างอิง (References)

- กฎกระทรวง. (2563). เรื่อง กำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562.
- กรมคุมประพฤติ. (ม.ป.ป.). การคุมความประพฤติผู้ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก. สืบค้นจาก <http://www.probation.go.th/contentmenu.php?id=159>.
- กรมราชทัณฑ์. (2563). สถิติผู้ต้องราชทัณฑ์ปล่อยตัวรายปี สำนวน ณ วันที่ 24 ตุลาคม 2563. สืบค้นจาก http://www.correct.go.th/rt103pdf/report_dist_year.php.
- คม ชัด ลึก . (ม . ป . ป .) . สะ ท้อ น บวก - ล บ มา ต ร ก า ร พัก โ ทษ . สืบค้นจาก <https://www.komchadluek.net/news/crime/214639>.
- ทัณฑ์สถานบำบัดพิเศษกลาง . (2 5 6 2) . ก า ร พัก ก า ร ล ง โ ทษ . สืบค้นจาก https://cida.site/info/early_release/parole.html.
- เนติพันธ์ บุญมา. (2554). การพักการลงโทษ: ศึกษาเฉพาะเรือนจำจังหวัดปทุมธานี. เอกสารรายงานการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 9, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 21 ก ประกาศใช้ 18 กุมภาพันธ์ 2560.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2563). ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=69144&filename=Thai_National_Assembly.

อริยพร โพธิ์ใส. (2560). สารพันปัญหากฎหมาย. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/11all/all63.pdf.

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกสำหรับผู้ติดยาเสพติด

อานาจ ชุมทอง¹

วันได้รับบทความ: 17 เมษายน 2566 วันแก้ไข: 21 พฤษภาคม 2566 วันยอมรับเผยแพร่: 29 พฤษภาคม 2566

บทคัดย่อ

ปัญหาผู้ติดยาเสพติด เป็นปัญหาที่ใหญ่และมีผลกระทบโดยกว้างทั้งต่อประเทศ สังคม และความสงบเรียบร้อยของประชาชน เป็นปัญหาที่บ่อนทำลายคนในสังคมและครอบครัวมายาวนาน ซึ่งการจะมุ่งลงโทษผู้ที่เสพยาและติดยาเสพติดแต่อย่างเดียว ก็อาจส่งผลให้เพิ่มจำนวนนักโทษในเรือนจำ และสร้างภาระค่าใช้จ่ายให้รัฐในการคุมขังผู้กระทำความผิดไว้ ซ้ำยังไม่สนับสนุนหรือเอื้ออำนวยต่อการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยหลักการดังกล่าวคือการมองว่าผู้เสพยาและผู้ติดยาเสพติดคือผู้ป่วย ดังนั้นการดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูและการลงโทษเพื่อช่วยเหลือยับยั้ง จึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอีกทางหนึ่ง ที่จะคืนคนดีสู่สังคม และให้โอกาสผู้ที่หลงผิดได้ปรับปรุงแก้ไขตนเอง ลดการตีตราในสังคมตามทฤษฎีตีตรา และยังลดจำนวนผู้ต้องขังภายในเรือนจำอีกด้วย โดยหน่วยงานที่ดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด คือกรมคุมประพฤติ ซึ่งดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 หากผู้เสพยาหรือผู้ติดยาเสพติดได้ฟื้นฟูจนครบตามโปรแกรมแล้วผลการฟื้นฟูเป็นที่น่าพอใจ ผู้นั้นจะได้รับการลดประวัติการกระทำความผิดในทะเบียนประวัติอาชญากรรม ซึ่งเป็นการดำเนินการที่ดีมีประโยชน์ต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ป่วย ช่วยลดปัญหาที่จะเกิดในระยะยาว แต่การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดก็ยังมีปัญหาและยังคงต้องมีการพัฒนาแก้ไขวิธีการฟื้นฟูให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งต้องมีมาตรการจัดการผู้ที่ไม่ยอมเข้ารับการฟื้นฟูเพื่อช่วยเหลือยับยั้งไม่ให้เกิดกลับมาเสพยาซ้ำอีก

คำสำคัญ: ยาเสพติด การแก้ไขฟื้นฟู การตีตรา กรมคุมประพฤติ

¹ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

Alternative Justice for Drug Addicts

Amnat Kumtong¹

Received: April 17, 2023 Revised: May 21, 2023 Accepted: May 29, 2023

Abstract

Drug addiction problem remains a serious problem negatively affecting the country, society and public order. It undermines people in society and families for a long time. Focusing only on punishing those who addicted drugs may result in an increase in the number of prisoners in prison and increase expenses for the state to detain drug offenders. Moreover, it is against the principles of punishment to correct and rehabilitate the offenders. The principle is to view drug addicts as patients. Therefore, the appropriate implementation for drug addicts according to the theory of punishment for rehabilitation and deterrence is an alternative justice process. It aims to return good people to society and give those who have gone wrong an opportunity to correct themselves, to reducing stigma in society according to labeling theory and to reduce the number of inmates within the prisons. An agency responsible for rehabilitation of drug addicts is the Probation Department, which proceeds according to the Drug Addicts Rehabilitation Act B.E. 2545 (2002). Drug addicts who pass the program will have their criminal records deleted. This is a good practice that benefits the offenders, reducing problems that will occur in the long run. However, the rehabilitation of drug addicts still has some problems and the rehabilitation methods need to be developed to be more effective. There must also be measures to manage those who refuse to undergo rehabilitation to deter them from coming back to use drugs again.

Keywords: Narcotics, Rehabilitation, Labeling, Department of Probation

¹ Department of Probation, Ministry of Justice (Corresponding author)

บทนำ (Introduction)

ปัญหาการติดยาเสพติด เป็นปัญหาที่สำคัญเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดอาชญากรรมหลากหลายรูปแบบเพิ่มมากขึ้นส่งผลกระทบต่อครอบครัวสังคมและประเทศไทยมายาวนานและเพิ่มทวีคูณในปัจจุบัน แม้ว่าภาครัฐจะได้ดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดให้การป้องกันและปราบปราม แต่ยังคงพบว่าการเพิ่มจำนวนผู้ติดยาเสพติดขึ้นทุกปี และมีผลการดำเนินงานด้านการบำบัดรักษายาเสพติด ในห้วงระยะ 9 เดือน (กรกฎาคม 2562 – มีนาคม 2563) โดยนำผู้เสพบำบัด 147,377 คน กลับไปบำบัดซ้ำ 9,142 คน คิดเป็นร้อยละ 6.20 ซึ่งเป็นอัตราที่เพิ่มสูงขึ้นจนทำให้ผู้คนในสังคม เกิดความกังวลและหวาดกลัวต่อภัยอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้จากน้ำมือผู้ติดยาเสพติด (มติชนออนไลน์, 2563)

แม้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไทยจะมีการลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักอยู่แล้ว แต่การใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกก็เป็นอีกหนึ่งทางเลือกที่ควรนำมาใช้ในการลงโทษหรือแก้ไขผู้กระทำผิดได้ โดยนำหลักอาชญาวิทยาเกี่ยวกับทฤษฎีการลงโทษทางอาชญาวิทยา มาปรับใช้กับผู้กระทำผิดในคดีเหล่านั้น คือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู เป็นทฤษฎีที่มุ่งให้โอกาสผู้หลงผิดได้ปรับปรุงแก้ไขตัว ลดการเพิ่มจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำ และยังมีชีวิตใหม่ให้ผู้หลงผิดไปอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามยังคงต้องพัฒนาและแก้ไขกระบวนการดำเนินการ เพื่อข่มขู่ยับยั้งไม่ให้ผู้เสพกลับมากระทำผิดซ้ำอีกหรือกระทำผิดในฐานความผิดที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้นอีก

ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แม้เป็นทางเลือกที่ดีที่แยกผู้กระทำผิดที่รุนแรงกับผู้กระทำผิดหลงผิดออกจากกัน แต่ก็มีข้อจำกัดในการเปิดโอกาสให้ผู้ค้ายาเสพติดอาศัยช่องว่างนี้ในการแอบค้ายาเสพติดได้ และการฟื้นฟูนี้ควรต้องมีการลงโทษผู้ที่ไม่เข้ารับการฟื้นฟูให้ครบถ้วน โดยการข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) หมายถึงการลงโทษเพื่อให้เข็ดหลาบและเกรงกลัวจนไม่กล้ากระทำผิดอีกต่อไป ซ้ำยังเป็นการเตือนมิให้บุคคลอื่นทำตามอย่างผู้กระทำผิด (อุทิศ สุภาพ, 2560)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดพร้อมกับทฤษฎีการลงโทษทางอาชญาวิทยาที่เกี่ยวข้องเพื่อหาวิธีการแก้ไขต่อผู้กระทำผิด และนำเสนอจุดเด่นจุดด้อยของกระบวนการดังกล่าว ทั้งยังเสนอแนะวิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นอีกมุมมองหนึ่งทางด้านการยุติธรรมทางอาญาไทย ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และยังทำให้ผู้กระทำผิดไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก อีกทั้งยังยับยั้งผู้เสพรายใหม่ให้เกิดความเกรงกลัวต่อกฎหมายและการลงโทษของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Definitions of Alternative Justice)

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก คือทางเลือกหนึ่งของความยุติธรรม เป็นที่กล่าวถึงอย่างกว้างขวางในช่วงที่ผ่านมา โดยมีนิยามว่าหมายถึง ให้ความเป็นธรรมในทางกฎหมายหรือแก้ไขปัญหาคriminal ความขัดแย้ง แก่บุคคล การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ โดยใช้รูปแบบวิธีการที่แตกต่างจากระบบยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นระหว่างขั้นตอนการพิจารณาคดีในศาลหรือก่อนหน้านั้นก็ได้

กระบวนการดังกล่าวมีส่วนสำคัญในการช่วยแก้ไขปัญหาระบาดของปัญหาเรื่องต้นทุนทั้งในแง่ค่าใช้จ่าย และเวลาในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมในการฟ้องร้องต่อศาล นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ด้วยการเปลี่ยนจากการเผชิญหน้ามาเป็นการพูดคุยหารือ รวมถึงมุ่งฟื้นฟูตัวบุคคลทั้งฝ่ายผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย (V-Reformer, 2556)

ดังนั้น กระบวนการดังกล่าวจึงกลายเป็นทางเลือกของความยุติธรรมสำหรับผู้คนจำนวนมาก ความสำคัญของกระบวนการดังกล่าวเห็นได้จากการที่องค์การสหประชาชาติ ได้บัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อที่ 6 (Charter VI of the United Nations Charter) เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการแก้ไขข้อพิพาทระหว่างประเทศ

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หมายถึงการที่เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนขึ้น คู่กรณีคนใดคนหนึ่งจะนำประเด็นปัญหาไปฟ้องร้องต่อศาล ให้ช่วยทำหน้าที่ไต่สวนชี้ขาดข้อพิพาท เพื่อชดเชยผู้ถูกกระทำ หรือลงโทษผู้กระทำผิดให้สาสมกับสิ่งที่ได้ทำไป รูปแบบการขอให้รัฐ ‘ล้างแค้น’ (Retributive Justice) อย่างสมส่วนส่วนนี้ คือแนวทางการอำนวยความยุติธรรมดั้งเดิมของรัฐบาล ตามคติโบราณที่ว่า ‘ตาต่อตา ฟันต่อฟัน’ (an eye for and eye) (ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี, 2554)

แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาการลงโทษเป็นหลัก และเปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดได้แก้ไขตัวและสามารถหาทางออกร่วมกันได้ อย่างไรก็ตามเพื่อให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกส่งผลให้เกิดความยุติธรรม “หลายมาตรฐาน” จึงมีการจำกัดไว้ว่า แนวทางกระบวนการดังกล่าว จะต้องไม่ละเมิดหลักการและสาระสำคัญของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เช่นหากความผิดที่เกิดขึ้นเป็นความผิดร้ายแรงที่ทำร้ายความรู้สึก หรือสร้างความเสียหายต่อสังคมส่วนรวม ก็จำเป็นที่จะต้องได้รับการพิพากษาโดยศาลเป็นหลัก แม้จะสามารถนำเอาผลของการเจรจาต่อรองซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาลดหย่อนผ่อนโทษได้ตามสมควรก็ตามในปัจจุบันได้มีการพัฒนาแนวทาง และองค์ความรู้เฉพาะขึ้นมาอย่างเป็นระบบ ที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากได้แก่กระบวนการยุติธรรมชุมชน และกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

กระบวนการยุติธรรมชุมชน หมายถึง การเปิดพื้นที่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยแนวทางดังกล่าวสามารถใช้ได้ทั้งในและนอกศาล โดยมักนำมาปรับใช้กับความผิดไม่ร้ายแรง ตัวอย่างเช่นการเล่นการพนัน การขโมยของ โดยจะมีการตั้งตัวให้ผู้ที่ได้รับการยอมรับนับถือในหมู่บ้านมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณี และใช้การลงโทษทางสังคมแทนการลงโทษทางกฎหมาย เช่น การให้บำเพ็ญประโยชน์ ตัวอย่างง่ายๆ เช่นการให้ครูมาไกล่เกลี่ยกรณีนักเรียนตีกัน เป็นต้น

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative justice) หมายถึง การอำนวยความยุติธรรมที่ต้องการทำให้ทุกฝ่ายซึ่งได้รับผลกระทบจากอาชญากรรมได้กลับคืนสู่สภาพดีเช่นเดิม อันเป็นการสร้างความสมานฉันท์ในสังคมเป็นเป้าหมายสุดท้าย ตัวอย่างเช่นการประชุมกลุ่มครอบครัว (Family Group Conferences) ในคดีเด็กและเยาวชน โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยเหยื่อ ผู้กระทำ และครอบครัวหรือ

บุคคลที่มีความสำคัญต่อฝ่ายๆ ต่าง มาร่วมกันประชุมเพื่อหาทางออก และกำหนดแนวทางการฟื้นฟูความเสียหาย และตัวบุคคลที่เกี่ยวข้อง (V-Reformer, 2556)

ยาเสพติดและอาการติดยาเสพติด

ยาเสพติด หมายถึง สารใดก็ตามที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือสารที่สังเคราะห์ขึ้น เมื่อนำเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยวิธีรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยวิธีการใด ๆ แล้ว ทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจ นอกจากนี้ยังจะทำให้เกิดการเสพติด ในเรื่องของการเข้าสู่ร่างกายซ้ำๆ กันด้วยวิธีใดๆเป็นระยะเวลาติดต่อกันมานาน จึงทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ใต้อาณาหรือเป็นทาสของสิ่งนั้นทางด้านร่างกายและจิตใจ หากใช้สารนั้นเป็นประจำทุกวัน จะทำให้สุขภาพของผู้เสพเสื่อมโทรมลง

ลักษณะสำคัญของสารเสพติด จะทำให้เกิดอาการต่อผู้เสดังนี้

1. เกิดอาการดี้อยา หรือต้านยา และเมื่อติดแล้วมีความต้องการใช้สารนั้นในปริมาณมากขึ้น
2. เกิดอาการขาดยา ถอนยา หรืออยากยา เมื่อใช้สารนั้นเท่าเดิม ลดลง หรือหยุดใช้
3. มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา
4. สุขภาพร่างกายทรุดโทรมลง เกิดโทษต่อตนเอง ครอบครัว ผู้อื่น ตลอดจนสังคมและ

ประเทศชาติ

การติดยาทางกาย เป็นการติดยาเสพติดที่ผู้เสมีความต้องการเสพอย่างรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ เมื่อถึง เวลาอยากเสพแล้วไม่ได้เสพ จะเกิดอาการผิดปกติอย่างมาก ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งเรียกว่า "อาการขาดยา" เช่น การติดฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน เมื่อขาดยา จะมีอาการ คลื่นไส้ อาเจียน หาว น้ำมูก น้ำตาไหล นอนไม่หลับ เจ็บปวดทั่วร่างกาย เป็นต้น

การติดยาทางใจ เป็นการติดยาเสพติดเพราะจิตใจเกิดความต้องการ หรือ เกิดการติดเป็นนิสัย หากไม่ได้เสพร่างกายก็จะไม่เกิดอาการผิดปกติ หรือ ทุรนทุรายแต่อย่างใด จะมีบ้างก็เพียงเกิดอาการ หงุดหงิด หรือกระวนกระวายใจเท่านั้น

สาเหตุการติดยาเสพติด

1. จากการถูกชักชวน การถูกชักชวนนี้อาจจะเกิดจากเพื่อนสนิทที่กำลังติดยาอยู่และอยากจะให้เพื่อนลองบ้าง ปัญหานี้มักจะเกิดกับเด็กที่มีปัญหาทางครอบครัวขาดความอบอุ่น ใจแตก เอาเพื่อนเป็นที่พึ่ง นอกจากนี้ ผู้ที่อยู่ในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติด ก็อาจจะได้รับการจูงใจว่าสรรพคุณของยามีข้อดีต่าง ๆ เช่น อาจจะบอกว่า เมื่อเสพแล้วจะทำให้ปลอดโปร่ง เหมาะแก่การเรียนการทำงาน การชักจูงดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นในขณะที่ผู้ถูกชักจูง กำลังมีเมสสุราเที่ยวเตร่กันจึงทำให้เกิดการติดยาได้

2. จากการอยากทดลอง อยากรู้ อยากเห็น อยากจะรู้รสชาติ อยากสัมผัส โดยคิดว่าคงจะไม่ติดง่าย ๆ แต่เมื่อทดลองเสพเข้าไปแล้วมักจะติด เพราะยาเสพติดในปัจจุบัน เช่น เฮโรอีน จะติดง่ายมาก แม้เสพเพียงครั้งหรือสองครั้งก็จะติดแล้ว

3. จากการถูกหลอกลวง ยาเสพติดมีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ผู้ถูกหลอกลวงไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนได้กินเข้าไปนั้นเป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง คิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรงอะไรตามที่ผู้หลอกลวงแนะนำ ผลสุดท้ายกลายเป็นผู้ติดยาเสพติดไป

4. เหตุทางกาย ความเจ็บป่วยทางกาย เช่น ต้องถูกผ่าตัดหรือเป็นโรคปวดศีรษะเป็นโรคหืดเป็นโรคประสาท ได้รับความทรมานทางกายมากผู้ป่วยต้องการการบรรเทา พยายามช่วยตัวเอง มานานแต่ก็ไม่หาย จึงหันเข้าหา ยาเสพติดจนติดยาในที่สุด

5. จากความคึกคะนอง บุคคลประเภทนี้คิดว่าตัวเองเป็นคนเก่งอยากลอง ซึ่งรู้แก็งว่ายาเสพติดให้โทษเป็นสิ่งไม่ดีแต่ด้วยความที่คึกคะนองเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเด่นดังอวดเพื่อนว่าข้านี้คือพระเอก ขาดความยั้งคิดจึงเสพยาเสพติดและติดยาในที่สุด

6. จากสิ่งแวดล้อม เช่น สถานที่อยู่อาศัยแออัด เป็นแหล่งสลัม หรือเป็นแหล่งที่มีการเสพยาและค้ายาเสพติด ภาวะทางเศรษฐกิจบีบคั้นจิตใจ เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือจิตใจผลักดันให้ ผู้ที่อยู่ในสภาพแวดล้อมดังกล่าว บางคนหันมาพึ่งยาเสพติดโดยคิดว่าจะช่วยให้ตนเองหลุดพ้นจากสภาพ ต่าง ๆ ที่คับข้องใจเหล่านั้นได้

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติด (Alternative Justice Related to Drug Problem Solving)

ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดมีรูปแบบการแก้ไขปัญหายา 3 แนวคิดหลัก คือ 1) แนวคิดสังคมปลอดยาเสพติด (Zero Tolerance) มองว่ายาเสพติดเป็นสิ่งผิดกฎหมายจำเป็นต้องกวาดล้างให้หมดไปจากสังคม 2) แนวคิดการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติด (Decriminalization) มองว่าผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในคดีที่ไม่ร้ายแรงไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาแต่ยังต้องรับโทษตามมาตรการทางเลือกอื่น ๆ เช่น การลงโทษทางปกครอง ซึ่งไม่ใช่มาตรการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม 3) แนวคิดการทำให้ไม่ผิดกฎหมาย (Legalization) มองว่าการกระทำบางอย่างที่ เกี่ยวข้องกับยาเสพติดบางชนิดถือว่าเป็นถูกต้องตามกฎหมาย แต่ยังอยู่ภายใต้การดูแลของรัฐ เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ได้อนุญาตให้ซื้อกาแฟในร้านกาแฟ (Coffee shop) เพื่อเสพส่วนตัวในปริมาณไม่เกิน 30 กรัม ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขที่รัฐกำหนดโดยถือว่าการกระทำนั้นไม่ผิดกฎหมาย และเมื่อพิจารณาวิธีการแก้ปัญหายาเสพติดที่เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก จะพบว่า 1) การลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติดเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่เหมาะสม โดยการลดทอนหรือถอดถอนการกระทำที่ถือว่าผิดกฎหมายยาเสพติด โดยเฉพาะในกรณีของผู้เสพยาเสพติด ที่ได้ครอบครองยาเสพติดในปริมาณเล็กน้อยเพื่อใช้เสพส่วนตัว ควรได้รับโทษทางอาญาน้อยลงหรือไม่ต้องรับโทษทางอาญาด้วยการใช้มาตรการทางเลือกเพื่อหันเหผู้เสพยาเสพติดออกจากกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะหลีกเลี่ยงการลงโทษจำคุก (กรรข ชีระปัญญา, 2560) ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหานักโทษล้นคุกจากคดียาเสพติดที่มีอัตราโทษต่ำที่ประเทศไทยเผชิญในปัจจุบันได้เช่นเดียวกัน

แนวคิดและทฤษฎีการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (Concepts and Theories of Drug Addicts Rehabilitation)

ความหมายของการฟื้นฟูและการบำบัดผู้ติดยาเสพติด

เนื่องจากการใช้มาตรการทางกฎหมายที่มุ่งเน้นแต่การลงโทษแก่ผู้เสพหรือติดยาเสพติด ไม่สามารถแก้ไขปัญหของผู้เสพหรือติดยาเสพติดให้เลิกเสพหรือติดได้อย่างเด็ดขาด ดังนั้น จึงมีมาตรการทางกฎหมายที่เน้นการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดขึ้น เพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและทราบถึงความหมายของการฟื้นฟูสมรรถภาพ การฟื้นฟูสมรรถภาพโดยทั่วไปมี 2 ความหมาย คือ

ความหมายอย่างกว้าง

1. การฟื้นฟูสมรรถภาพเกี่ยวกับการรักษาโรคทางการแพทย์โดยตรงเพียงอย่างเดียว ที่จะทำให้ผู้ป่วยฟื้นฟูหรือหายจากสภาพการเจ็บป่วยนั้น ๆ ภายหลังการรักษาทางยาแล้ว เช่น การกายภาพบำบัด การฝึกเดิน การออกกกำลังกาย การฝึกอวัยวะเทียม เป็นต้น

2. การฟื้นฟูสมรรถภาพเพื่อปรับสภาพหรือคงสภาพ เพื่อให้สามารถทำประโยชน์หรือคงเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมส่วนรวมมากที่สุด ในด้านกายภาพ จิตใจ สังคม งานอาชีพ และฐานะทางเศรษฐกิจเท่าที่ผู้ผู้นั้นสามารถเป็นได้ (สิงห์พิทักษ์ ละมุลมอญ, 2556)

การจะดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมากมายหลากหลาย โดยผู้เขียนขอกล่าวถึงทฤษฎีทางอาชญวิทยา ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ของกรมคุมประพฤติ นั่นคือทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory) และทฤษฎีติดตรา/ประทับตรา (Labeling theory) ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation Theory)

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นการศึกษาค้นคว้าโดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เรียกว่า ปฏิฐานนิยม (Positivist) โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ ที่ได้จากการสังเกตหรือการทดลอง นักอาชญวิทยา กลุ่มนี้ นำโดย ลอมโบรโซ (Lombroso) ที่เห็นว่าการศึกษาร่องอาชญากรรมและการกระทำผิด ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาโดยมุ่งเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งอาชญากรรม และนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ไขการกระทำผิด รวมทั้งควรปรับปรุงวิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดนั้นด้วย ลอมโบรโซ เห็นว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งในสังคมเช่นเดียวกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น พายุ ฟ้าผ่า เป็นต้น โดยผู้ประกอบอาชญากรรม หาได้มีเจตนาที่จะกระทำผิดกฎหมายไม่ เพราะฉะนั้นเมื่อผู้ประกอบอาชญากรรมไม่ได้มีเจตนาประกอบอาชญากรรม ดังนั้นการลงโทษผู้ประกอบอาชญากรรมตามโทษที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงน่าจะเป็นการไม่ถูกต้องสำนึกนี้มีแนวคิดพื้นฐานว่า ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ป่วยหรือสังคมที่ผู้กระทำผิดอยู่อาศัยเป็นสังคมที่ป่วย เพราะฉะนั้นการจะแก้ไขผู้กระทำความผิดให้เป็นคนดี มีขั้นตอนดังนี้ (1) ตรวจสอบหาสาเหตุของปัญหา (2) วิเคราะห์สาเหตุ และ (3) แก้ไขที่สาเหตุนั้น

สำหรับวิธีการแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดตามทฤษฎีนี้ มุ่งเน้นที่การแก้ไขเป็นรายบุคคลมีองค์ประกอบที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟู 4 ประการ คือ

1) ผู้รับการแก้ไขเป็นใครมีปัญหาอะไรเข้าใจปัญหาและร่วมมือในการแก้ไขปัญหาหรือไม่ ในที่นี้พนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ตรวจสอบประวัติการกระทำผิดและสอบปากคำผู้กระทำผิดเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึก ทั้งยังรวมถึงต้นเหตุและปัญหาต่างๆของผู้กระทำผิด แล้วรวบรวมข้อมูลเป็นรายงานเสนอต่อคณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ให้พิจารณาแยกแยะว่าเป็นผู้เสพหรือผู้ติดในระดับต่าง และแยกประเภทรูปแบบโปรแกรมการฟื้นฟูให้เหมาะสมกับผู้รับการฟื้นฟูแต่ละราย เพื่อให้การฟื้นฟูเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ผู้แก้ไขหรือผู้ให้การบำบัดฟื้นฟู ต้องเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ในวิชาชีพมาก ในที่นี้ผู้แก้ไขหรือเจ้าหน้าที่ในดำเนินงานฟื้นฟู คือพนักงานคุมประพฤติ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

3) สถานที่แก้ไข เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุข, โรงพยาบาล, คลินิกบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด, หรือค่ายที่รับการฟื้นฟูยาเสพติดแบบควบคุมตัวเช่น ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี แต่ละแห่งเอื้ออำนวยต่อการใช้วิธีการแก้ไขฟื้นฟูแบบต่างกันตามความเหมาะสม และ

4) วิธีการแก้ไข จะใช้วิธีการแก้ไขแบบรายคน หรือรายกลุ่ม เพื่อให้เหมาะสมกับผู้รับการแก้ไข และสถานที่แก้ไข เช่นการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดมีการฟื้นฟูอยู่ 2 รูปแบบ นั่นคือ

(1) แบบควบคุมตัว ที่แบ่งออกเป็นสองโปรแกรม คือแบบเข้มงวดและแบบไม่เข้มงวด ณ สถานที่ฟื้นฟูที่รองรับ มีระยะเวลาฟื้นฟู 120 – 180 วัน แล้วแต่กรณี และ

(2) แบบไม่ควบคุมตัว ที่แบ่งเป็นสองโปรแกรม คือโปรแกรมผู้ป่วยนอก ณ ศูนย์บริการสาธารณสุข (คลินิกยาเสพติด) ใกล้ที่พัก และโปรแกรมคุมประพฤติ ที่สำนักงานคุมประพฤติ มีระยะเวลาฟื้นฟู 120 – 180 วัน ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีรายงานวิจัยใดที่พบว่า ควรใช้วิธีแก้ไขใดให้เหมาะสมกับผู้เสพประเภทใด

ทฤษฎีตีตรา/ประทับตรา (Labeling theory)

ทฤษฎีตีตรา/ประทับตรา(Labeling theory) เป็นทฤษฎีของ ฮาวาร์ด เบ็คเกอร์ (Howards Becker) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการที่สังคมตีตราว่าพฤติกรรมนั้นเป็นสิ่งผิดหรือไม่ดี จนทำให้คนที่ถูกตีตรามีพฤติกรรมนั้นจริงหรือทำสิ่งนั้นต่อไปอีก ส่งผลให้คนเหล่านี้อาจกลายเป็นคนนอกสังคมถูกกีดกันจากสังคมปกติทั่วไป (เสกสัน เครือคำ, 2558)

โดยทฤษฎีนี้มีผลอย่างมากในการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด เพราะการตีตราหรือตราหน้าว่าบุคคลเหล่านี้เป็นอาชญากรหรือเคยถูกจับกุมและคุมขังไว้ในเรือนจำ เป็นผู้ที่มึนเมา ไม่ควรเข้าใกล้หรือส่งเสริมจนทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่พ้นวังวนเดิมและสิ่งแวดล้อมเดิม จนเป็นสาเหตุให้กลับไปกระทำผิดซ้ำได้อีก หรืออาจจะมีผลกระทบที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย แล้วจะมีแนวทางการฟื้นฟูอย่างไรดี

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

ด้านช่องว่างของกฎหมาย

1. ควรมีการรบบกฎหมายหรือวิธีการดำเนินงานอย่างชัดเจนเพื่อไม่ให้เกิดการสับสนหรือสงสัยในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน

2. ควรยกเลิกฐานความผิดที่อาจดูร้ายแรงไป 2 ใน 4 ฐานความผิดที่ต้องเข้ารับการฟื้นฟู นั่นคือ ฐานความผิดเสพและมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย และฐานความผิดเสพและจำหน่าย ซึ่งอาจเป็นช่องว่างให้ผู้จำหน่ายที่ไม่ใช่ผู้ป่วย อาศัยช่องว่างนี้ในการขยายฐานการค้าออกไป

3. กฎหมายควรให้อำนาจการดำเนินการบำบัดฟื้นฟูของเจ้าหน้าที่ให้มีการดำเนินการฟื้นฟูที่หลากหลายเพื่อให้มีความยืดหยุ่นและเพิ่มช่องทางให้เจ้าหน้าที่ใช้วิธีที่เหมาะสมที่สุดกับผู้เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในแต่ละราย

4. สำหรับผู้ที่ไม่ยอมปฏิบัติตามแผนการฟื้นฟู หรือเข้ารับการฟื้นฟูไม่ครบถ้วนควรมีการติดตามตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินการตามขั้นตอน และศาลควรมีการลงโทษที่จริงจังและมีวัตถุประสงค์เพื่อข่มขู่ยับยั้งไม่ให้กลับไปกระทำความผิดอีกหรือไม่ให้ผู้เสียหายใหม่คิดจะกระทำความผิดเพิ่มขึ้น

ด้านพนักงานเจ้าหน้าที่

1. พนักงานคุมประพฤติจะต้องมีความรู้ในบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้อย่างถ่องแท้ เห็นควรเสนอแนวทางในการดำเนินงานเพิ่มความรู้ให้กับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยจัดการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พนักงาน คุมประพฤติผู้ซึ่งปฏิบัติงานด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ปฏิบัติการได้อย่างถูกต้องตามระเบียบเงื่อนไข และข้อบังคับต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ตาม พระราชบัญญัตินี้

2. จัดทำคู่มือการปฏิบัติงานการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด โดยรวบรวมเอกสาร ระเบียบ ข้อบังคับตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. 2545 เป็นจุลสารของ กรมคุมประพฤติ เผยแพร่สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ อันเป็นการสร้างความสะดวกต่อการใช้อ้างอิง เพื่อปฏิบัติงานต่อไป

3. หลักการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดจะต้องมีการกระทำอย่างกว้างขวาง ซึ่งการ ฟื้นฟูต้องดำเนินการตั้งแต่กระบวนการตรวจพิสูจน์ การฟื้นฟู ไปจนกระทั่งการติดตามรายงานผล ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน นอกจากจะต้องมีความรู้ในกฎหมาย กฎ ระเบียบต่าง ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้เป็นอย่างดีแล้ว ยังจะต้องมีความชำนาญในกระบวนการงานด้วย กรมคุมประพฤติจึงควรจัดให้มีการสัมมนาเชิงปฏิบัติการแก่ผู้ปฏิบัติงานโดยประสานความร่วมมือ

4. กรมคุมประพฤติควรทำการประชาสัมพันธ์บทบาทการแก้ไขฟื้นฟูและสงเคราะห์ ผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นภารกิจหลักของกรมคุมประพฤติให้เป็นที่รู้จักของประชาสังคมอย่างกว้างขวาง อาทิ จัดทำโครงการเผยแพร่ให้ความรู้แก่ประชาชนในภารกิจการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ผ่านสื่อต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนได้รับรู้อย่างแพร่หลาย และเข้ามามีส่วนร่วมกับกรมคุมประพฤติ ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดมากยิ่งขึ้น

5. แม้จะมีการกำหนดให้ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงใน การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด แต่การดำเนินการฟื้นฟูต่างๆ ให้เกิดผลสำเร็จได้จะต้องมีการ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นด้วยเช่นกัน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ จะต้องขอความร่วมมือ จากภาคเอกชนที่มีขีดความสามารถ และภาคประชาชนร่วมประสานสัมพันธ์เครือข่ายภาคี ดำเนินการตรวจพิสูจน์การเสพยาหรือติดยาเสพติด และการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดเพื่อให้ เกิดความสำเร็จสูงสุดในการฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติด

ด้านการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

- 1.ควรมีการติดตามจับกุมผู้กระทำความผิดอย่างเข้มงวด เพื่อดำเนินคดีตามกฎหมายอย่างจริงจัง
- 2.ควรมีการร่วมมือกันระหว่างองค์กรให้เกิดเสถียรภาพและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อง่ายต่อการติดต่อประสานงานกันอย่าบูรณาการ เพื่อให้เกิดการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพโดยทั่วไป

ด้านการพัฒนานโยบายการติดตามดูแลช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

1. พัฒนานโยบายด้านยาเสพติด โดยมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ โดยการ พัฒนา ดูแลรักษา ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และการใช้กระบวนการทางสังคมเพื่อเยียวยารักษาและสร้างเกราะป้องกันเพื่อไม่ให้คนกลุ่มนี้กลับเข้าไปในวงจรของยาเสพติดอีก สอดรับกับการแก้ปัญหา ยาเสพติดของโลกตามแนวคิด ผู้เสพ คือ ผู้ป่วยและในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่นั้นให้ทุกจังหวัดจะต้องดำเนินการในเรื่องของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูให้เป็นวาระสำคัญของชาติ สร้างกระบวนการรับรู้ให้กับทุกภาคส่วนเข้าใจในจุดมุ่งหมายของนโยบาย และการแก้ปัญหาอย่างแท้จริง ตลอดจน สร้างการรับรู้ให้สังคม ชุมชน มีทัศนคติที่ดี มุมมองในเชิงบวกต่อผู้เคยมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่กลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ โดยมีมาตรการแนวทางในการดำเนินงานต่อกลุ่มผู้เคยเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสามารถกลับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุขให้เห็นเป็นรูปธรรม

2. พัฒนาศูนย์เพื่อการดูแลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ให้มีมาตรฐาน และสามารถบูรณาการข้อมูลผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ กำหนดให้มีการพัฒนาศูนย์เพื่อประสานการดูแลกลุ่มคนเหล่านี้ในแต่ละจังหวัดที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีระบบข้อมูลของผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูทุกระบบ มีระบบข้อมูลหน่วยงาน องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรภาคประชาชนที่สามารถให้การช่วยเหลือเยียวยาผู้ประสงค์ขอความช่วยเหลือในทุกๆด้าน และสามารถเป็นศูนย์ที่รับเรื่องราวความช่วยเหลือ การประสานส่งต่อข้อมูลความต้องการความช่วยเหลือ ให้แก่ หน่วยงาน องค์กร เพื่อเป็นช่องทางในการขอความช่วยเหลือสำหรับผู้เคยมีพฤติกรรมเกี่ยวข้องรวมถึงการสร้างช่องทางผ่านระบบออนไลน์ เว็บไซต์ในการให้คำปรึกษาต่างๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลและความช่วยเหลือต่างๆ

3. พัฒนากลไก รูปแบบการติดตามช่วยเหลือหลังได้รับทุนประกอบอาชีพโดยเน้นการติดตามโดยครอบครัว และแกนนำชุมชนในพื้นที่ เนื่องจากการติดตามดูแลช่วยเหลือ หรือการให้คำปรึกษาภายหลังได้รับทุนประกอบอาชีพเป็นกระบวนการขั้นตอนสำคัญที่จะช่วยประคับประคองให้ผู้ผ่านการบำบัดรักษาและได้รับ

ความช่วยเหลือจากภาครัฐ สามารถประกอบอาชีพต่อไปได้และเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้คนกลุ่มนี้ไม่กลับเข้าไปในวงจรยาเสพติดอีก ดังนั้น ควรกำหนดรูปแบบหรือวิธีการติดตามดูแลที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม โดยให้ครอบครัวและผู้นำชุมชนในพื้นที่ ได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการคัดเลือกคัดกรอง การเข้าร่วมรับฟังหรือชี้แจงทำความเข้าใจโครงการทุกขั้นตอนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และสามารถให้การรับรองหรือค้ำประกันสัญญาในการติดตามดูแลผู้ได้รับทุนประกอบอาชีพในฐานะสมาชิกในครอบครัวและสมาชิกในชุมชนอย่างใกล้ชิด เพื่อคอยให้กำลังใจ เยี่ยมเยียน ให้คำแนะนำ คอยสร้างแรงบันดาลใจ ให้คนกลุ่มนี้ได้ใช้ชีวิตในทางที่ดี และไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด รวมถึงการดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนยอมรับและมีทัศนคติที่ดีและมีส่วนร่วมในการช่วยกันดูแลกันเองภายในชุมชน ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรมีหน้าที่บทบาทในการสนับสนุนช่วยเหลือในส่วนที่เกินความศักยภาพของชุมชน

4. จัดอบรม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะ องค์ความรู้ในการประกอบอาชีพสำหรับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะ องค์ความรู้ในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้สนใจ และมีความประสงค์จะต่อยอดอาชีพที่ทำอยู่แล้ว เพื่อให้เกิดความชำนาญ และเกิดความมั่นใจในการนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งรวมถึงการให้ความรู้ที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพอิสระ เช่น การทำบัญชี รายรับรายจ่าย การจัดการด้านเทคนิคและวิธีการ การวางแผน การตลาด เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพที่ได้รับการสนับสนุนนั้นๆ ได้อย่างต่อเนื่อง และให้มีการศึกษาดูงาน หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการประกอบอาชีพที่ประสบผลสำเร็จ สำหรับผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูด้วยตนเอง ทั้งนี้เพื่อจะได้มีการพัฒนาทักษะอาชีพ การขยายผล รวมถึงผู้ที่ได้รับทุนที่ประสบผลสำเร็จจะได้เป็นต้นแบบให้แก่บุคคลอื่น สร้างแรงบันดาลใจให้คนอื่น ในขณะที่ตัวบุคคลที่เป็นต้นแบบก็เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตัวเอง และจะเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่เขาจะไม่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอย่างถาวร

5. ในการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด และก่อนที่จะให้ทุนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ควรจะเพิ่มการอบรมเกี่ยวกับการปรับทัศนคติ วิธีคิด (Mindset) ของแต่ละคนที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรม และการตัดสินใจของบุคคลนั้น หาก Mindset ดีก็จะส่งผลให้ตัดสินใจได้ดี ชีวิตก็จะดีและก้าวต่อไปอย่างมั่นคงอยู่ร่วมกับสังคมอย่างเป็นปกติสุข

6. การสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ในปัจจุบันยังจำกัดเฉพาะการให้ความช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเท่านั้น ควรจะขยายความช่วยเหลือให้กับกลุ่มเสี่ยงที่จะเข้าสู่วงจรของยาเสพติด และผู้ค้ายาเสพติดรายย่อยที่กระทำผิดโดยมีมูลฐานมาจากความยากจนให้เข้าถึงและมีโอกาสได้รับทุนสงเคราะห์ในการประกอบอาชีพนี้ด้วย

7. นำโครงการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟู บูรณาการร่วมกับนโยบายอื่นๆของรัฐบาล ที่มีลักษณะโครงการที่ช่วยแก้ไขปัญหายากจนของประชาชน เพื่อให้การแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

8. ทดลองกำหนดหมู่บ้านที่มีความพร้อมเป็นศูนย์บำบัดฟื้นฟูยาเสพติด ทำหน้าที่คล้ายศูนย์บำบัดฟื้นฟูที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้ผู้เข้ารับการบำบัดเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านดังกล่าว โดยให้ประชาชนในหมู่บ้านให้การช่วยเหลือดูแลผู้เข้ารับการบำบัด โดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ความเข้าใจ และการยอมรับ ระหว่างผู้เข้ารับการบำบัดกับคนในหมู่บ้านได้ความเข้าใจและการยอมรับระหว่างผู้เข้ารับการบำบัดกับคนในหมู่บ้านได้ดียิ่งขึ้น ตลอดจนให้ผู้เข้ารับการบำบัดได้ฝึกอาชีพ โดยมีผู้รู้ในหมู่บ้านเป็นผู้ฝึกสอนให้เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และจะทำให้ผู้เข้ารับการบำบัดอยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่นโดยเป็นปกติสุข

9. กำหนดเงื่อนไข มาตรการในการสงเคราะห์ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดให้ชัดเจนโปร่งใส ตรวจสอบได้ เนื่องจากโครงการสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด เป็นการช่วยเหลือของภาครัฐที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมมากที่สุด ดังนั้นเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกว่า ผู้เสพผู้ติดยาเสพติดได้รับการดูแลช่วยเหลือมากกว่าคนด้อยโอกาสหรือคนทั่วไป ควรจะมีมาตรการ แนวทางเงื่อนไขในการสนับสนุนทุนประกอบอาชีพให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูที่ชัดเจน

10. ผลักดันให้ภาครัฐกิจเอกชน กองทุนในพื้นที่ สนับสนุนช่วยเหลือผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติด เนื่องจากนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ติดยาเสพติดถือเป็นจุดมุ่งเน้นหลักในการลดปัญหาผู้เข้ามาเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ลดอัตราการกลับไปเสพซ้ำและส่งผลกระทบต่อลดปัญหาอาชญากรรมในสังคม ดังนั้นควรสนับสนุน ส่งเสริม ให้องค์กรภาคีภาครัฐกิจเอกชน และภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำประโยชน์เพื่อสังคม ผลักดันให้ใช้กองทุนในการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ในการช่วยเหลือเยียวยาให้แก่ผู้ผ่านการบำบัดฟื้นฟูยาเสพติดที่กลับตัวกลับใจไม่ไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดอีก โดยองค์กรธุรกิจที่มีมาตรการหรือการสนับสนุนช่วยเหลือดังกล่าว ภาครัฐควรมีมาตรการยกย่องชมเชย เป็นองค์กรดีเด่นที่มีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดหรืออาชญากรรม มาตรการยกเว้นภาษี เพื่อเป็นแบบอย่างและการกระตุ้นให้ภาคธุรกิจเอกชนอื่นๆเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ในขณะเดียวกันรวมถึงกองทุนต่างๆในหมู่บ้านชุมชน อาทิ กองทุนแม่ของแผ่นดิน กองทุนต่อต้านยาเสพติด ฯลฯ ก็สามารถส่งเสริม สนับสนุนให้มีการช่วยเหลือเยียวยากลุ่มคนเหล่านี้เช่นกัน โดยอาจมีมาตรการทางสังคม เพื่อออกเป็นกฎกติการ่วมกันภายในชุมชน ทั้งนี้หากสามารถดำเนินการได้อย่างแท้จริงจะเกิดกระแสร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ปัญหาภายในชุมชน ต่อยอดไปถึงการแก้ปัญหาในมิติอื่นๆ ภายในชุมชน พัฒนาและก่อเกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

บทสรุป (Conclusion)

การฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดของไทย ในช่วงแรกที่ประกาศใช้เป็นไปในทิศทางที่ดีสามารถแก้ไขปัญหาผู้เสพยาเสพติดลงได้พอสมควร แต่ก็เริ่มพบเจอกับปัญหาต่างๆเข้ามา ทำให้การดำเนินงานต้องติดขัดหรือไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์เท่าที่ควร เนื่องจากต้องพบเจอปัญหาการขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรที่มิความรู้ความสามารถ ที่ตรงตามสายงาน อย่างไรก็ตามการฟื้นฟูยังเป็นสิ่งสำคัญในการแก้ไขปรับปรุงผู้กระทำผิด และยังให้อาสาผู้ที่หลงผิดได้กลับตัวเป็นคนดี เพื่อคืนคนดีสู่สังคมและการดำเนินการตามกระบวนการ

ยุติธรรมทางเลือกนี้ เพื่อลดและแยกผู้ติดยาเสพติดออกจากอาชญากรอาชีพ โดยการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นยังส่งผลดีต่อการกลับมาใช้ชีวิตของผู้หลงผิดเข้ามาในวังวนของยาเสพติดอีกด้วย

ดังนั้นการให้โอกาสผู้หลงผิดได้ปรับตัวจึงเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าสิ่งอื่นใด แต่การให้โอกาสก็ควรให้แก่ผู้ที่อยากได้รับโอกาสจริงๆ มิใช่การช่วยเหลือหรือปล่อยให้ผู้กระทำความผิดที่ยังติดคดีอยู่หลุดรอดออกไปใช้ชีวิตเช่นคนปกติทั่วไป จึงควรร่วมมือกันหาวิธีแก้ไข และสนับสนุนให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด ต่อเนื่องไม่เลือกปฏิบัติ

การกำหนดบทลงโทษและการลงโทษผู้ไม่ปฏิบัติตามก็สมควรให้เข้มงวดมากขึ้นและมีการลงโทษที่ทำให้เห็นถึงความร้ายแรงของสิ่งที่ได้กระทำความผิดไปเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวต่อโทษและผิภักดิ์ของสารเสพติดต่างๆ อีกทั้งยังเป็นการสกัดกั้นเด็กและเยาวชนไม่ให้หลงผิดมาเสพยาเสพติดได้ และการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเพื่อลดและแยกผู้ติดยาเสพติดออกจากอาชญากรอาชีพ โดยการเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้นยังส่งผลดีต่อการกลับมาใช้ชีวิตของผู้หลงผิดเข้ามาในวังวนของยาเสพติดอีกด้วย

สุดท้ายนี้ กระบวนการยุติธรรมไทย ต่างล้วนมีหน่วยงานที่มีขีดความรู้ความสามารถสูง มีกฎหมายบทลงโทษที่เพียงพออยู่แล้ว ขาดเพียงการร่วมมือประสานงานกันอย่างบูรณาการและสร้างสรรค์ เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้เกิดเสถียรภาพ และความเป็นระบบขึ้นได้ ในการผสมผสานอย่างครบวงจร ตั้งแต่ขั้นตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ และคุมประพฤติ หากมีความเชื่อมโยงกันแล้วไซ้ร่ ย่อมเกิดการพัฒนา การร่วมมือที่มีประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรกช ชีระปัญญา. (2560). การนำนโยบายและมาตรการของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการลดทอนความเป็นอาชญากรรมของคดียาเสพติดมาใช้ในประเทศไทย. *วารสารกระบวนการยุติธรรม*, 10(2), 43-57.
- ชาญคณิต กฤตยา สุริยะมณี. (2554). *ทฤษฎีอาชญาวิทยาร่วมสมัยกับการวิจัยทางอาชญาวิทยาในปัจจุบัน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: หินทรายการพิมพ์.
- เสกสัน เครือคำ. (2558). *อาชญากรรม อาชญาวิทยาและงานยุติธรรมทางอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- มติชนออนไลน์. (2563). *ป.ป.ส. เผยสถิติ ห่วง 9 เดือน สืบค้นจาก* https://www.matichon.co.th/local/crime/news_2150234.
- สิงห์พิทักษ์ ละมุลมอญ. (2556). ปัญหาการใช้ดุลยพินิจของศาลในการบังคับใช้พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕.
- อุทิศ สุภาพ. (2545). *การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษของศาลไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ร้ายและผู้กระทำความผิดโดยพลั้งพลาด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์และมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยมหิดล.

อุทิศ สุภาพ. (2559). การนำปรัชญาอาชญาวิทยามาใช้ในการกำหนดโทษ. *ดุสิตพาท*, 3, 49.

V-Reformer. (2556). *กระบวนการยุติธรรมทางเลือก ทางเลือกของความยุติธรรม ตอน 1*. สืบค้นจาก <http://v-reform.org/v-report/alternative-dispute-resolution-1-principle/>.